

Dialogus Quartus

De honore. et q̄ om̄ia deus fecit

pp̄ter suū honorē ⁊ hoīs vtilitatē. Et valde pulcre ꝑsideratio
nes oriunt̄ ex eo q̄ de⁹ fecit oīa ad suū honorē ¶ Cap. xxxv

Raymundus. Sicut hō debet dño deo timorē: ita ⁊ ho
norē. Sed añq̄ de obligatōe honoris aliqd loquamur
ꝑmo de ip̄o dei honore pauca dicēda sunt: vt dū cognoueris
honoris ⁊ reuerētie ꝑprietates: agnoscas ⁊ honoris obligatio
nes. Huius igit̄ narratōis hoc sit initium. Om̄e qđ dñs deus
opatus est in rez creatōe: totū ꝑpter suū honorē id opatus est
vel ꝑpter hoīs vtilitatē. Deus em̄ cū sit oīm bonoz ⁊ pulcro
rū ditissimus possessor ⁊ copiosissime plenus seip̄o. ideo intra
se crescere nō ꝑt. Nō ergo accipit a rebz aliquā vtilitatē: sed so
lū extrinsecū honorē. Nō vero cū sit creatura de nihilo facta
sp̄ indigēs ⁊ de se ad nihilū vergēs. idcirco crescere ꝑt interius
in bonitate. ī veritate. in om̄i ꝑfectōe. ⁊ iō ei debet̄ vtilitas seu
ꝑmodū. sed honor nequaq̄s. Deus igit̄ qui oīa opatur ꝑncipa
liter ꝑpter seip̄m. ⁊ qz̄ intus crescere non potest. iō oīa opatur
extra se ꝑpter suū honorē. Et cū sit summe bonus iō oīa opa
tur ꝑpter creaturaz vtilitatē. Verū qz̄ inter creaturas q̄ttuoz
graduuz: hō est magis ab illo dilectus ⁊ nobilitatus. estq̄ illi
imagine et similitudine longe ꝑpinq̄or. idcirco oīa opatur deus
ad suuz extrinsecus honorē: ⁊ hoīs intrinsecus vtilitatē. Hoc
scire te cōuenit: q̄ quāto deus est in infinitū om̄i creatura sub
limior: ita in infinitum distant honor dei ⁊ vtilitas creature.

Dominicus. Hinc palā intelligo. q̄ licet deus oīa opetur
ꝑpter suū honorē ⁊ creature ꝑmoditatē: multo tñ ꝑncipalius
suū intēdit honorē q̄s vtilitatē creature. Vez qz̄ vtilitas sp̄ col
ligata est cū honore. iō quāto amplius suū respicit honorē tā
to ⁊ amplius creature ꝑsiderat vtilitatē. Et sicut nihil ꝑt face
re deus cōtra suū honorē: ita nec cōtra creature cōmoditatē.
Hanc aut̄ ꝑmoditatē maxime ꝑcipat hō ꝑpter quē oēs crea
turaz vtilitates a bono deo cōdite sunt ⁊ institute Raymū
dus. Sane intelligis. At nunc ego nō indignū iudico pone
re aliquas cōsideratōes que oriunt̄ ex hoc q̄ deus om̄ia ope
ratur ad suū honorē. He consideratōes pulcre sunt ⁊ nota

Nota hinc no
uem conside
rationes.

tu dignissime. Prima est. nā quoniā deus omnia ad suū opatur honorem. et cū ipse sit summa potestas. sapientia. bonitas. hinc sequitur q̄ oīa operat̄ s̄m honore sue summe potētie. bonitatis et sapiētie. Quicūq; igit̄ nō aspicit ex rez creatōe dei honore et gloriā vero lumine cecatus est: nec p̄t quicq; de dei opibus intelligere. Secūda cōsideratio orit̄ ex p̄ma. Nā ex quo deus oīa opatur ad honores sue bonitatis. ideo s̄p utilitas includit̄ in honore. et p̄ p̄sequens omnia opatur ad hoīs utilitatē. Tercia cōsideratio. nam qm̄ deus omnia opatur ad honore sue potestatis. iō opa sua in summa s̄tute et summa potentia opatus est. Et qz oīa opatur ad honore sue sapiētie. ideo opa sua summe sapiēter. ordinatissime. p̄portionabilissime. et congruētissime opatus est. Quia vero ad honore sue bonitatis opatur. iō oīa optime. liberalissime. beniuolētissime. et utilissime opatus est.

Dominicus Hinc sequit̄ q̄ in diuinis opibus nihil p̄t esse improporcionatū. incōgruū. inutile. infirmū. supfluū. diminutū. inordinatū. Raymūdus. Recte tu q̄dem. Quarta cōsideratio est. q̄ qz dñs deus opat̄ oīa ad suū honore et gloriā. hinc sequit̄ q̄ quāto honore maior et gloriosior fuerit: tāto magis deo p̄petit. et q̄nto opa eius sunt magis ardua. sublimia. mirabilia. subtilia. difficilia: tanto magis p̄tinent ad honore sue potētie. sapiētie. et p̄uidētie. Et quāto fuerint magis utilia. cōmunia. suauia. dulcia. iocūda. doctrinalia: tāto p̄tinent magis ad dei dulcissimā bonitatē. Idcirco p̄petit deo (vt suus honore seruetur) tā potēter opari omnia: vt nō possit potētius cogitari. tam sapiēter: tamq; utiliter vt nō possit estimari sapientius quicq; vel utilius. Dominicus Ex isto liquide p̄t q̄ omnia dei creatoris opa sunt tam alta. nobilia. incōprehēsibilia. subtilia. et p̄fecta vt nequeant estimari meliora. Et licet vnum opus sit altero p̄fectius: vnūquodq; tamē est in suo genere p̄fectissimum summe sublime et impenetrabile. Sed seq̄re q̄ cepisti. Raymundus. Quinta cōsideratio est. Ex quo em̄ deus oīa ad suū maximū opatur honore: inde sequitur q̄ quicqd magis p̄tinet ad dei honore illud sine periculo homo asserere pōt et cōfiteri. Et ideo magis oī asserere mundū a deo p̄ductū esse de nihilo q̄ ex aliquo. et de nouo inchoasse q̄ ab eterno fuisse. Hec em̄

Dialogus Quartus

magis redolēt dei potestātē et bonitatē. Sexta quod ex quo deus omnia creat ad suū honorē. ita etiam omnia cōplet et consummat. et ideo omnia dei opa finientur et terminabunt in summo honore sue maiestatis et bonitatis. Verū quod non esset summus honor eius nisi etiā duraret in eternū. et ideo ut honor eius perpetuo pseruaret: necesse est ut eius opa pmaneat in eternū. Septima consideratio est. Nam ex quo dei honor est perpetuus ideo requirit perpetuū honorantē. Et quod sola creatura rationalis nouit et potest deū honorare et laudare. ideo oportet eā perpetuo pmanere ut deū in eternū glorificet et honoret. **Dominicus.** Preclara sunt omnia et exultatio plena quae de dei honore psequeris. **Uex.** hoc postremū est exultantius audiendū ubi se hō ad hoc pditū et mansurū agnoscit. ut suū maximū et optimū creatorē magnificet. laudet. honoret in eternū. **Raymundus.** Octaua pditio. quod quia deus omnia creauit ad suū honorē et hoīs utilitatē. ideo deus vult crescere exterius. et vult ut hō crescat interius. Tūc em̄ deus extra se crescit quā sua notitia: sua gloria: sua fama in hoīe crescit. Et quāto illa notitia p plures hoīs multiplicat tāto magis deus multiplicat. Et quasi totiens deus de nouo nascit quotiēs sua notitia in hoīe generat. At quā deus exterius crescit in notitia hoīm: tūc certe hoīs interius de deo crescit. estque vnū idemque incrementū quod deus crescit exterius et hoīs interius. hoc autē noticie incrementū nascit in homine p cognitionē creaturarum. quam qui ignorauerit: necesse est ut nec deus in illo nec ipse crescat in deo. **Dominicus.** Sed queso te. p quem modum deus crescit in homine et homo in deo. **Raymundus.** Rationalis homo intellectum habet et voluntatem. et ideo potest deus crescere in hominis intellectu et in hominis voluntate. Tūc deus crescit in hoīs intellectu quādo eius notitia et sapiētia et prudētia et industria in hoīe crescit. Tūc vero deus crescit in voluntate quā eius amor. timor. spes. p̄fidentia. laus et gloria in hoīe crescit. Et quā sic deus crescit in hoīe tūc etiā hō crescit in deo. et quot modis deus crescit exterius in hoīe: tot modis hō interius crescit in deo. **Dominicus.** Reuera magna vnitas magna p̄pinq̄uitas. magna inter deū et hoīem colligatio. magna nihilominus dei ad hominem pia dignatio: ut ipse velit

Quō deus crescit in homine et homo in deo

Capitulum XXXV.

exteriorius crescere in hoīe. z velit ab hoīe amari. laudari. hono-
rari: vt tali amore laude atq; honore hō interiorius cresceret z se
se pficeret **Raymūdus.** Nona z vltima cōsideratio est. q̄ ex
quo deus vult p̄ sua opa honorari. ideo oīa opera q̄ ipse facit
vel oīa bona opa que fiunt ab oīni creatura debent referri ad
honorē dei. Siue ergo deus p̄ se opetur siue per creaturā soli
deō honor z gloria **Dominicus.** Iuste id quidem Verum
quia opa hominis bona q̄ ex bona volūtate p̄cedunt cuius sint
meritoria nunq̄d premio carebūt. Nōne ip̄is etiam laus debe-
tur. honor: z gloria **Raymūdus.** Premio quidē nō carebūt
sed vt dixi: soli deo honor z gloria. Nam honor z gloria quia
extrinseca sunt illi tribuunt. z qz deus intra se oīm honorū ple-
nissimus possessor est. ideo sibi soli extrinsecus honor ascribē-
dus est. Sed qz homo vt creatura crescere h̄z z pfici interiorius
ideo interna illi vtilitas tribuēda est p̄ bonis suis opibus: nō
gloria aut magnificētia. Quādo igit̄ deus p̄ se immediate opa-
tur sine creatura. tūc talis opatio solam extrinsecam laudē me-
retur. Sed quādo deus opatur p̄ creaturā rationālē: tunc de-
ben̄ duo premia. vnū exteriorius deo scz honor. et vnū interiorius
homini scz vtilitas. **Dominicus.** Ex isto manifeste colligit̄
q̄ homo qui cōtempto deo propriā querit gloriā: laudem z
honorē duo maxima mala cōmittit. Facit em̄ deo summas in-
iuriā. z sibi ipsi pessimum detrimentū. Primo facit deo iniu-
riā. quia honor qui deo debetur est prestātor dignior z meli-
or q̄ totum vniuersum. ideo qui furatur deo suum honorem
plus illi eripit q̄ si raperet totū mundum. Et ista grauis iniu-
ria nō potest p̄ omnes creaturas reparari. Secūdo facit sibi
ip̄i maximū detrimentū. quia homo cum sit creatura fragilis
egena z vacua: egeatq; intrinsecus bonitate z p̄fectiōe cōple-
ri. Igit̄ si querat honorem z gloriā exteriorius: tūc intra se va-
nitate repletur z penitus vacua derelinq̄tur omni bonitate z
veritate. Et ita in tali inanissimo homine nulla ē soliditas. nul-
la firmitas. nulla bonitas. nulla demū p̄fectio. Nihil igitur
sibi p̄fuit dum forinsecus creuit. imo obsuit vehemēter. qz qn-
to magis exteriori gloria est dilatatus: tanto est interiori pau-
p̄tate cōpressus. Verum tu vltorius proficiscere.

Dialogus Quartus

Q Deus sicut propter suum honorem

ita et propter suum nomen omnia operatur Capitulum. xxxvi.

Raymundus. quod sit impium et perversum hominem ambire suam gloriam et famam statim dicemus in subditis. Hunc vero pauca de dei nomine sicut ante de honore differamus. Quicquid potest de novo acquiri vel est res vel nomen rei. Sed quia deus maximus cum ens sit infinitum non potest sibi novam rem acquirere. quia plenus est omni bono. ergo quicquid de novo recipit sola fama et solum nomen est. Tunc igitur deus extra se de novo crescit et maior quodammodo efficitur quando sua fama et suum nomen per corda hominum dilatatur. Nomen autem deus acquirit ex operibus que forinsecus videntur. Que quidem opera quod potenter et sapienter et dulciter facta sunt. ideo a cognoscentibus ea deus acquirit nomen quod omnipotens et sapiens et clemens appellatur. Acquirendo igitur novum nomen acquirit etiam novam famam. novum honorem. novam gloriam. Et sic deus qui in sua essentia crescere non potest. crescit in nomine. in laude in honore. et hoc in hominum cordibus qui dei opera apprehendunt. Ex quibus clarissime videtur quod deus solus nomen habere mereatur gloriosum: honorificum: famosum: formidatum: magnificum: et per cuncta secula benedictum.

Domineus Hinc veraciter datur intelligi deum omnia operari propter suum nomen: ut illud videlicet impleatur omni vero honore. sua laude: fama: gloria et magnificentia. Non igitur omnia deus operatur propter suum nomen: omnia etiam operatur propter suum honorem. Raymundus Merito id sequitur. quod unum et idem est operari propter suum nomen et propter suum honorem. Nolo tamen te ignorare quod sicut operatur omnia propter suum nomen deus: ita etiam operatur omnia propter hominis utilitatem. Et quanto nomen dei nobilior est et prestantius quam omnes creature: tanto nomen dei plus vult homini. et est illi fructuosius quam omnes creature. Non enim creature institute sunt ut dei nomen homini innotescat. quod dum fuerit in corde hominis receptum generat in eo omnem utilitatem. Que utilitas tunc maxime perficitur cum homo ceperit amare. timere. honorare. reuereri et magnificare deum suum. Ut igitur nomen dei veram operum hominis utilitatem: necesse est ut deus operetur opera amoris: opera timoris: opera fidelitatis: confidentie: honoris laudis et glorie. Operatur igitur deus opera omnipotentie et vocitatur omnipotens. Operatur opera magni timoris et reuerentie et ab omnibus

Capitulum XXXVI

ptimescitur. Opatur opa maiestatis et glorie et dñs appellatur
 Opatur opa summe iusticie: et vt iustus iudex formidatus ha
 bet. Opatur opa summe dulcedinis et bonitatis: et vt dulcissi
 mus et optimus adamat. Opatur opa maxime sapiencie: et vt sic
 sapiētissimus nuncupat. Et vt summam oia concludā: idcir
 co oia que deus opatur ad hunc finē referunt vt noietur omī
 potēs. sapiēs. iustus. benignus. bonus. fidelis. pius. sanctus
 amicus. adiutor. saluator. p̄tector: vt h̄ modo generet in hoī
 bus vera noticia et fama dei. et p̄ p̄sequēs vera vtilitas. vera p̄
 fectio: et p̄fecta oīm bonoz cōsummatio. **Dominicus.** Ex
 hoc ipso qđ loq̄ris multū nos imbuīs in cognitōem noīs dei
 quod ex multis opibus recollectū vnū et maximū efficiť. glori
 osum. laudabile. magnificum. et p̄ omnium corda magnifican
 dum Licet em̄ ab eterno deus sit omnipotens. sapiēs. iustus
 et bonus. nō tamē hoc eēt manifestū nobis nisi eas res fuissz
 opatus exterius: quibz tale nomē et talē famam in nr̄is cordibz
 pdidisset. Habitaculū igit̄ noīs dei corda sunt hoīm Et quā
 to dei noticia ex opibus p̄ corda hoīm multiplicatur: tanto et
 multiplicat̄ nomen dei **Raymūndus.** Bene atqz optime dei
 nomē intelligis. Unū tm̄ scire te p̄uenit qđ diuersimode et per
 multos ḡdus dei nomē in hoīe generat. Opa em̄ dei q̄drupli
 ci ḡdu distinguunt̄ vt sup̄ patuit in scala q̄druplicis creature
 Cognoscit em̄ hō nomē dei p̄ opa q̄ h̄nt esse tm̄. s̄z magis p̄ ea
 q̄ h̄nt eē et viuere: multo tm̄ amplius p̄ ea q̄ h̄nt et viuere et senti
 re et intelligere Nomē ḡ dei maxime innotescit hoī p̄ ipm̄ met
 hoīem. Et hec est vltia maxia firmissima et certissima dei noīs
 p̄gnitio Nullū em̄ est op̄ dei magis pp̄inquū hoī q̄ ipse sibi.
 Igit̄ dū hō cognoscit sc̄ipm̄ inq̄ntū dei op̄ est: tūc vehementē
 dei nomē agnoscit et extollit magnificat et honorat. Vex qz di
 uersimode de⁹ circa hoīez opat̄. iō ab hoīe multipl̄r nūcupat̄
 Aliqñ hō deū piū vocitat et misericordē. aliqñ iustū et veracē.
 aliqñ fidū. pp̄iciū. p̄tectorē: iuxta id qđ sentit circa se deū opari
Dominicus. Multis igit̄ modis p̄t dei nomē hō magnifi
 care. extollere. honorare. et ex p̄nti ipm̄ deuz q̄ tam magnifica
 in oī creatura: et p̄cipue in hoīe diuersimode opatur. Hūc sup̄
 esse arbitroz vt de obligatōe honoris edisserere incipiat.

Dialogus Quartus

De obligatōe hoīs erga honorē

et laudem z nomen dei

¶ Capitulū. xxxvij.

Homo tenet
deū honorare

Raymūsus. Sequit̄ em̄ profecto q̄ qz deus oīa opatur propter suū honorē z gloriā. idcirco hō qui nouit z p̄t deū honorare merito pre ceteris creaturis id facere tenet. Tenetur em̄ z obligat̄ multipliciter. Primo ex quo solus pōt meritoze opari. ideo astringit̄ oīa sua opa operari ad honores et gloriā z nomē dei. Secūdo obligat̄ velle z operā dare vt dei nomē fiat crescat z p̄tinue multiplicet̄. Tertio obligat̄ nō solum conari vt fiat z pficiatur honor dei. sed etiam conari vt fiat optimo z p̄fectissimo modo quo id ip̄e opari z velle potest Quarto obligat̄ non solū vt ab ip̄o: sed ab oībus rebus p̄cipue hoībus honor z gloria dei maxime crescat z compleatur.

Dominicus. Certe nisi hō id z voluerit z p̄ viribz effecerit nō agit vt creatura dei nec vt sensatus homo. sed p̄tra ordinatōem z mentē dei tanq̄ p̄fidus z amens z inimicus. Raymūsus. Quinto obligat̄ ponere seipm̄ z dare vitā: corpus: et aīam: z quicqd̄ habet. scit. z potest ad laudē z honorē dei. Verum qz ad honorem dei seq̄tur vtilitas hoīs. ideo quoties hō dei querit honorē: suam tūc opatur vtilitatem. Quādo ergo hō pro dei honore ponit vitā suam: tūc facit sibīp̄i cōmoditatem maximā. summū lucrū. summū compendū. Dominicus. Nihil igitur pdit qui p̄ dei honore se suaqz tribuit. qz omnia illi in centuplū restituit deus Raymūsus. Ita est plane Sexto obligat̄ hō credere verbis dei: z honorare quicqd̄ loq̄tur aut pollicetur aut iubet aut vetat aut cōminat̄. Septimo obligat̄ de dei opibus oībus semp̄ in bonitate sentire. z oīa in optimā partē interpretari. Octauo obligat̄ corde z ore bona de deo dicere z magnifice oīa extollere z lingua palam p̄dicare que suū respiciūt honorē: suū nomen: suam gloriā. suam famam. Et quāto magis ad dei p̄tinent honorē: tanto debent amplius p̄dicari Dominicus. Verissima sunt z saluberrima z necāria cuncta que loqueris. Utinā hec in cordibz hoīm conualescāt: vt deū rerum oīm conditorem corde: ore: z opere semp̄ honorificent z exaltēt. Raymūsus. Unus sp̄e

Capitulū

xxxvij.

duobus necesse est ut hō faciat. Aut em̄ suis opibus deū vel ho-
 norat vel vituperāter p̄temnit. Ad hoc em̄ deus optimus ho-
 minē condidit ut suis opibus se honoraret et extolleret: que si
 mala et reprobata fuerint deum maxime inhonorāt: vituperāt:
 blasphemāt. Et q̄ ex amore honor. timor. laus. spes. p̄fidētia
 obediētia et om̄e bonorū germē erūpit: sequit̄ q̄ qui deum nō
 amat. nec etiā honorat. nec timet. nec laudat. nec illi fidit. nec
 obedit. Talis igit̄ homo corde et ope deū despicit. deus inho-
 norat. deo rebellat **Dominicus.** Ex isto licet intueri q̄ quia
 honor dei et dei p̄temptus maxime opponūtur. iō sicut nullū
 maius bonū pōt facere hō q̄ deū veraciter honorare: ita nul-
 lū gravius malū q̄ deum nequiter inhonorādo contemnere.

Raymūdus. Verū id quidē. Nam q̄ deū inhonorat et deo
 et sibi p̄p̄i et om̄i creature maximā iniuriā et p̄tumiā facit. Cō-
 temnit reuera oēs creaturas: id est nō eas honorat q̄ dei sunt
 qui rerū despiciunt creatorē. Et sic in dei p̄temptu includūtur in
 finite iniurie. infinite supbie. infinite nequicie. Sicut igitur ex
 vno honore dei multiplicant̄ honores infiniti: ita ex vno con-
 temptu dei infiniti contēptus generātur **Dominicus.** Ve-
 igit̄ supbissimo illi qui deū p̄temnēs p̄sumpserit inhonorare

¶ Honor p̄prius est dei honori

cōtrarius et capitalis inimicus

¶ Caplm. xxxvij

Raymūdus. Ex his que nūc diximus aliquantulū lucet
 q̄ sit vere p̄uersum deū inhonorare atq̄ p̄temnere. Gra-
 ue igit̄ peccatū est q̄n hō suis opibus deū inhonorat: sed om̄
 grauissimū q̄n p̄ sua opa se vult ab alijs honorari. laudari et ex-
 tolli: propriā querit̄s famā et gloriā. Nam hoc modo studet la-
 borat et opatur e directo p̄tra deū et cōtra suā gloriā et honore
 Et talis oparius subdolis et p̄uersus: eo q̄ agit p̄tra intentio-
 nē et ordinatōem dei: efficiť manifestus et capitalis inimicus il-
 lius: suū honore et famā et gloriā illi violēter eripiens et sibi p̄p̄i
 fallaciter ascribēs. Qui em̄ suā nō dei gloriā querit seipm̄ de-
 um cōstituit. de se ydolū facit q̄ vult ab alijs honorari et p̄redi-
 cari. et ita p̄ suam arrogantē impiāq̄ supbiam belluz. rixam. et
 discordiā grauē in suū suscitāt creatorē **Dominicus.** **¶** bel

H i.

Dialogus Quartus

lum in erme funestū z in gloriū. de quo nullā ipse victoriā reportabit. sed stragē. confusionē. ignominiā Raymūdus Fibiū verius. Sed vt aptius agnoscas q̄s inexplabile malū sit hominē suū q̄rere honorē audi paucis que dico Dominicus. Audio Raymūdus Nō certe dū omnia agit ppter suā famā et gloriā occupat cor suū principalit̄ circa p̄riū honorē quem cogitat. quem querit. quem sp̄ desiderat. Et ita seipm̄ in suo corde deū statuens sese honorat. se laudat. se diligit. se amplectatur. Qui igit̄ merito deberet cor suū occupare circa honorē dei z deū in suo corde recipere: ecōtrario cor suū occupat ad laudem p̄riā z illic seipm̄ collocat z vt deū adorat. Dominicus. Diuiniā maximā Raymundus Est z alia iniuria maior. Nō em̄ sufficit ei occupare cor suū circa p̄riū honorem. sed vult q̄ corda alioz hoīm (que vasa sunt honoris dei) occupent̄ z impleantur de suo honore: de sua fama z gloria. Cupit em̄ hic talis sup̄bissimus vt oēs hoīes contēpto deo suoz honorē: suam estimatiōem: suā laudem ament. p̄dicent. magnificent. Vult em̄ sp̄ crescere z multiplicari. z imaginē glorie et sapientie z pulcritudinis sue (licet sit corruptibilis z fictilis) imp̄mi z dilatari p̄ corda hoīm: vt semp̄ de illo cogitent. illū amēt illū loquant̄ z predicēt Vult igit̄ totū mundū quantū ad se attinget circa suū honorē continue occupari. Itaqz vult deū expellere de regno suo: de domo z habitaculo suo. Dominicus Hinc merito efficit̄ hō dei hostis: dei maximus inimicus Raymūdus. P̄ter hec mala sunt z alia nō minus execranda. Primū est: qui querit p̄riū honorē totū mundū cupit reducere ad seipm̄. z sic p̄uertit ordinē vniuersi. qz creaturas in torquet ad aliū finē q̄s eas ordinauerat deus. Vult em̄ ipse vt deus a creatur̄ honorē recipere z se ab oībus venerari. Et sic hō hmōi est totus p̄uersus in semetip̄o: deū oīaqz cōturbans Secundū malū. qz hō qui q̄rit p̄riū honorē facit sibi ip̄i maximū damnū z detrimentū z incōmodū. Sicut em̄ dū honoratur deus tūc crescit tūc p̄ficit hō: ita dū honorē sibi attribuit in summa egestate remaneat necesse est Tertium. hō qui suū querit honorē destruit quantū in se est deū factorē suū. z ex p̄sequēti elongat se in infinitū a deo. tantūqz distat a deo q̄ntū distat

De multiplici malo quod oritur ex honore proprio.

suā intētio ab intētiōe dei. Et qz totum bonuz hoīs deus est
 ideo quantū magis lōginquat a deo tantū magis recedit a bo
 no suo. Quartū. dum hō elongat in infinitū a bono suo: necē
 est vt ppinquet maxio malo suo cadatqz in tam pfundū malū
 quantū deus est altū bonū. Cadit ergo in imane p̄cipitiū oīm
 calamitatū z in abyssum maloz omniū. Quintū. hō querēdo
 suum honorē facit deo infinitā iniuriā z offensam. ideo pmere
 tur penā perpetuā z infinitā. Sextū malū. homo q̄ querit su/
 um honorē excecatur semetipsum. Honor em̄ iniustus tenebre
 sunt: que cordis oculos a deo obnubilant z obscurāt z ab om
 ni vera luce alienos reddūt: vt homo nec deum nec seipm nec
 totū vnūersum possit agnoscere. Positus em̄ extra deum: ex/
 tra lucez: extra veritatē nullum bonū nullū malū potest dīscer
 nere. nec inter verū z falsum: nec inter dulce z amarum ponere
 rōnem. Septimū. homo q̄ querit suū honorē totū fundamē
 tum suū collocat in mendacio. in errore. in vanitate. in decep/
 tione. in malo: z in nihilo. Honor em̄ pprius mendaciū z er/
 roz z nihil est. Querēs igit̄ propriū honorē seruū se facit vani/
 tatis mendaciū z nihili. z seipm qui inter creaturas omniū est
 nobilissimus expēdit ad errorē atqz stulticiā z amentia. Octa
 uū malum. cū omīs honor sit extra eum qui honorat̄. hinc se/
 quiē qz homo ad suū honorē operās z illum multiplicare ge
 stiens edificat extra se rem vanissimam que stare nō potest. et
 ita introsum vacuus remanet z omni solido bono priuatus.
 Nono. homo suū ambiens honores perdit tēpus suum. pdit
 laborem: studiū z conatum suū. tenditqz ad impossibile. qz su/
 us honor nunqz poterit pfici nunqz impleri. Sz solus dei ho
 nor (cui resistere nemo potest cuz sit omnipotēs) hic pficietur.
 hic p̄summabit̄. hic manu tenebit̄ in secula seculoz. Domi/
 nicus Hoc postremū maxime deberet hoīem auertere ab am
 bitōe ppriū honoris qm̄ nec illū quantū volet poterit acq̄rere.
 nec vtcūqz adeptū poterit retinere Raymūdus. Decimū z
 maximū malum est. qz sicut honor verus z p̄fusio opponūtur
 ita laus z vituperiū. glia z opprobriū. Et sicut honor nō pōt
 mutari nisi in p̄fusione. ita laus z gloria nō nisi in vituperiū z
 opprobriū. Et qz null⁹ honor verus est nisi honor dei cui etiā

Dialogus Quartus

et laus vera est et gloria vera. Idcirco homo qui honorat. laudat et glorificat deum nunquam illum sequetur confusio. nunquam vituperium. nunquam opprobrium. Sed si querat suum honorem. suam laudem et gloriam oportet ut perveniat ad eternam confusionem. perpetuum vituperium. et opprobrium sempiternum quod non delebitur. **Dominicus** Merito id sequitur. Nam ex quo honor proprius hominis est perversus inordinatus. falsus. tortuosus. caducus. miser. iniustus. mendax. vanus. erroneus. ideo permanere non potest. sed concidet. tabescet. deficiet: et sequetur illum summa ignominia quam revelabitur confusio nuditatis eius. et pudenda eius in suam faciem retorquentur. Eant nunc proprii honoris questitores et ad breve tempus in suis laudibus exultent ut perpetua confusione et tristitia.

¶ Homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

¶ Capitulum. xxxix.

¶ Mandatum Quonia quidem ut supra declaratum est quod deo honor attribui debet in summo gradu. si igitur homo honorat deum necesse est ut et verba dei honoret et credat cum omni reverentia deo loquenti. Quando enim credit homo verbis dei tunc reputat eum veracem iustum et sanctum. sine fraude. sine mendacio sine dolo. atque ita honorat deum credens sine aliquo testimonio. sine aliqua probatione simplici verbo dei: solum quia ipse dicit vel dici fecit qui fallere et mentiri nescit. Alioquin nisi credidero eius omni assensu verbis eius: etiam etsi videantur vel obscura vel extranea facio deo maximam iniuriam: vituperium: et contemptum. Debemus igitur primo credere verbis dei propter suum maximum honorem. ut pote quod ille loquitur quem nephas est mendacem aut frivolum estimare. Secundo debemus credere verbis dei ratione sue excellentissime maiestatis et auctoritatis. Si loquenti alicui sapienti aut regi aut principi fidem habemus: multo magis regi regum domino dominorum credi debet et assentiri. Tertio ratione sue infinite bonitatis et purissime pietatis credi oportet verbis dei. Nam quod bonus homo loquitur facile admittit: multo amplius admitti debet quod loquitur optimus et sapientissimus deus. Quarto. deo credi debet ratione sue infallibilis veritatis. Est enim ipse summa veritas et sum

Debemus credere verbis dei.

49

Capitulum xxxix.

ma sapiētia que falli nequit atq; mētiri Dominicus. Mag-
nū mihi animū indidisti credere cū summa reuerētia eloquijs
dei. Sed queso te quē processum habiturus sum in credēdis
dei sermonib; Raymūdus. Illū eundē quē in creaturis co-
gnoscēdis an habuisti. Videmus ad oculū duo esse q̄ ab ho-
mine extra pcedūt. sc; opus suū: et suū verbū. Sic similiter duo
sunt que pcedunt foris a deo: opa et verba. Verū quia aliud ē
opus et aliud verbum; ideo alia scia est de dei opibus: et alia de
verbis. Sciētia tñ creaturaz que manifeste forinsecus appa-
rent inducūt nos in cognitōem verboꝝ dei que minus appa-
rent. Ad cognitōem creaturaz habuimus tres gradus. Pri-
mus q̄ cognouimus ipas creaturas in veritate existere. s; ne-
sciebamus cuius erāt. Secūdo cognouimus q̄ dei erāt: et q̄
a deo p̄dite erant. Tertio q̄ donū dei erant. et q̄ a deo nobis
tradite erant. Isto mō oportet pcedere p̄formiter circa verba
dei ad cognoscendū q̄ dei sūt. Primo oportet videre et acute re-
spicere ipa verba in se. Scdo cuius sunt v̄ba: an v̄ba sint dei
loquētis vel hoīs. Tertio q̄ nobis a deo data sunt ad nostrū
fructū. ad nostrā necessitatē et vtilitatē sicut et creature Do-
minicus. Sed q̄ sunt dei verba q̄bus nobis ad nostrā salutē
loq̄tur Raymūdus. Nō alia p̄ certo q̄ que in sacro volu-
mine (quā nos bibliā dicimus) p̄tinent. que in vetus nouūq;
testamentū clare diuidit. Ibi audis deū precipientē. p̄hiben-
tē. adhortantē. terrentē. blandientē. cōminatē. pollicentē
Possem ego multis et fortissimis rōnibus tibi demōstrare de
um biblie sermōes p̄ suos vates esse loquūtū: nisi nossem te id
optime credere et vt christianū nullatenus diffiteri. Et si forte
eas rōnes cupis agnoscere lege priorē librū vnde iste trāsumi-
tur. et illic inuenies quō etiā paganissimo homini id facile po-
tuerit psuaderi. Dominicus. Credo vt xpianus biblie v̄ba
dei verba esse. Qui aut hoc nō credit pagano deterior est

**De pprietatibus v̄bi dei. et quali-
ter se hō gerere debet circa sanctā bibliam** ¶ Capitulū. xl.

Raymūdus. Quia igiŕ credis bibliā dei verba sonare: au-
di nūc cū maximo fructu pprietates et p̄ditōes huius li-

Dialogus Quartus

bri. et qualiter te habere debeas circa eum. Primo ex quo per totum
vetus nouumque testamentum deus loquitur per ora sanctorum. ideo oportet credere quod dicit. oportet implere quod precipit. oportet vitare quod prohibet. oportet
formidare quod minatur. oportet sperare quod pollicetur. Qui autem ista non fa-
cit deum contemnit. irridet. iniuriatur. **Dominicus.** Immo vero per
omnia dignus quod a sacro dei libro repellatur. Bestia enim si montem te-
tigerit lapidatur. **Raymūdus.** Secundo. ex quo biblia liber dei est
ideo sequitur quod nihil est in eo falsum. nihil inutile. nihil superfluum.
nihil diminutum. nihil iniquum. nihil frivolum. nihil contumendum. ni-
hil execrandum. Tercio. ex quo biblie verba dei sunt. ideo omnia que il-
lic aut promittit aut minatur deus: omnia suo tempore complebuntur. non enim
vnum iota aut vnus apex cadet ab omni lege. Alioquin deus face-
ret contra suum honorem. sequens mendacem constitueret: quod est impossi-
bile. Si enim homo potens et iustus nititur toto corde implere verbum
suum: multo magis deus cui eque facile est et dicere et implere.
Quarto: ex quo deus sua verba in hoc libro constituit. ideo homo obli-
gatur deum et sua verba diligere. amplecti. honorare et colere quod pro-
cesserunt de ore dei. **Dominicus.** Merito id quidem. quia nihil
tam propinquum deo quam suum verbum. Verbum enim dei ipsum deum represen-
tat. nec aliquid tantum pertinet ad deum quam suus sermo: qui non solum de
ore sed etiam de dei corde procedit. Erumpit enim ab intimis medul-
lis dulcissimi conditoris. Merito igitur amari debet et coli. quia ni-
hil verbo dei maius. nihil dulcius: nihil sublimius. nihil profun-
dus. nihil nobilius. nihil preciosius. nihil potentius. nihil deni-
que salubrius. **Raymūdus.** Hinc certe intelligis mi domine quod
dei verbum longissime excellit omnes creaturas: magisque ad illud per-
tinet quam omnes pariter creature. Quia igitur homo tenetur amare deum su-
pra omnes creaturas: ita etiam debet amare dei verbum plus omnibus
creaturis: illudque contremiscere et venerari. Hinc sequitur quintum
quod homo debet summo pe caueri ne aliquando aut irrideat aut abiciat
aut vituperet: aut blasphemet verbum dei. **Dominicus.** Istud
proprie iniquorum est et hereticorum et infidelium. **Raymūdus.** Sex-
to quod homo tenetur preparare cor suum ad recipiendum verbum dei. Ex quo
enim verbum dei extra deum progreditur: nullum alium locum vult occupare
quam pectus hominis. quod dicitur esse receptaculum sermonum dei. **Domini-
cus.** Atque ideo qui tullium libentius meditantur aut orationem aut vir-

50

Capitulum xl.

giliū q̄s dei verbū maximā iniuriā deo faciunt. qz de suo corde dei verba reijciūt: z illic recipiūt aliena **R**aymūdus. Recte tu quidē. Utinā seculariū libroz amatores hinc n̄o sermoni aures accōmodent: puto nō tā libēter vanissimis studijs inhe rebūt. **S**eptimo. ex q̄ verbū dei ip̄m met deū rēp̄sentat. iō qui in suo pectore v̄ba dei recipit: recipit z deū: gestatq; deū intra p̄cordia sua Nihil ḡ sanctius: nihil melius: nihil suavius q̄s in corde dei v̄ba portare. **I**mo etiā z ore p̄ferre (qđ tu dñice quo tidie facis) qz nō expedit fidelē erubescere sermones dei **Q**ui cunq; igif in corde gestat verbū dei multas inde p̄sequit̄ z p̄ci p̄uas vtilitates **P**rima est. q̄ sicut verbū dei est viuū z efficac̄ et penetrabile z mobile. qz exit de corde dei. iō necē est q̄ viuū ficet z penetret z moueat: iocundet atq; letificet ip̄m cor hoīs qđ possederit. **S**ecdo. sicut verbū dei est calidū z succēsūm ig/ ne amoris dei (ignitū em̄ eloquiū tuū vehemēter) iō cor hoīs calefacit z inflāmat in amorē dei. **T**ertio. qz verbū dei est vez certū z firmū. ideo p̄firmat cor hoīs in veritate z solidat cor ro boratq;. **Q**uarto. qz verbuz dei lumen est z lucerna. ideo cor hominis illuminat. nec finit illud ignorātie aut erroris aut ne quicie tenebris abduci. **Q**uinto verbū dei potētissimuz est et summe actiuū. ideo cor hoīs potenter immutat. protegit. diri git z defendit. **S**exto. quia verbū dei altissimū est. ideo rapit cor hominis a terrenis z ad celestia suspēdit. **S**eptimo. verba dei sunt eloquia casta z septies repurgata. sunt quoq; gloriosa immortalia z p̄petua: verbum em̄ dñi manet in eternū. ideo fa ciunt cor hominis castū. purū. gloriosum. immortale. incorru ptibile z eternū **D**ominicus. Ex his manifeste ptz q̄s gran/ dē iniuriā facit deo z sibi detrimentū: q̄ contēptis dei v̄bis hu mana eloq̄a in suo corde receptat **Q**ui asp̄natur creatoris ver bū: z verbū amplectit̄ creature **Q**ui libētius audit verbū mē/ dacis (oīs em̄ homo mēdax) q̄s summe veritatis. **V**erba mor talis infirmi z fragilis: q̄s immortalis z omnipotentis **V**erba nihil firmiter p̄mittentis: q̄s vitam pollicentis eternā. **V**erba serui inutilis: q̄s altissimi impatoris. **V**erba eius q̄ in se habet radicē omniū maloz: q̄s eius q̄ est omniū bonoz fontalis ori/ go. **V**erum tu prosequere quod cepisti.

Q̄ multe vti/ litates p̄ueni/ unt hoī qui deī verba portat i corde.

Dialogus Quartus

Cōparatio ūbi dei ad creaturas

¶ Capitulū. xli.

Raymundus. Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis p̄tulit optimus deus. 7 p̄ que ip̄e nobis plurimū innotescit. scz creature quas cōdidit: 7 verba q̄ dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. Primo verbū dei est supra hoīem 7 supra oēm creaturā. om̄is aut̄ creatura subijc̄t verbo dei. Sc̄do om̄es creature sunt de nihilo 7 de se corruptibiles. sed verbū dñi exit de ore dei 7 p̄manet in eternū. Tertio verbū dei h̄z plenū dominiū sup oēm creaturā. nec p̄t illi vlla creatura resistere. sed mutat 7 trāsformat creaturā. ip̄m autē sp̄ immutabile manet sicut

deus a quo p̄cedit **Dominicus.** q̄s crebro soleat durissima hoīm corda p̄mutare atq̄ emollescere verbū dei sepe numero id ip̄e exptus sum **Raymūdus.** Et adhuc amplius expieris

Quarto p̄ verbū dei oīs creatura facta ē 7 de nihilo venit ad esse virtute verbi diuini. habz em̄ oēm potestatē eius a q̄ procedit. Primū em̄ qd̄ exit a deo est suū verbū. 7 p̄ ip̄m omnia alia substiterūt **Dominicus.** Hinc p̄t̄ deū multo plus fuisse liberalē donādo nobis sua v̄ba q̄s sūt cuncta creata. Et licz nos plurimū consolet̄ p̄ creaturas: multo t̄m̄ amplius p̄ suū verbū

Raymūdus. In maximo iḡit̄ habendū est p̄cio verbū dei. **Quinto** v̄bū dei exit de corde dei. 7 iō quocūq̄ venerit secum portat cor dei 7 mentē 7 voluntatē dei. sed creature q̄ exeūt de nihilo longissime distāt a corde dei

Dominicus. Et iō clare lucet: qui nō vult recipe verbū dei nō est dignus p̄frui creaturis. Qui em̄ magna p̄tēnit. iniuste sibi vsurpat mīma **Raymūdus.** Optia assertio tua.

Sexto. oēs creature sua pulcritudine. bonitate. varietate hortant̄ hoīem diligere et honorare deū factorē suū. sed v̄bū dei idip̄m p̄cepto p̄pellit **Magnū** em̄ mandatū in lege ē. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo 7c̄.

Septio. oēs creature q̄ sunt sub hoīe seruiūt hūano corpi. in diget em̄ corpus n̄m cibo 7 potu vt possit nutriri augeri p̄seruari. s̄z v̄bū dei aīam cibāt 7 satiat roborat augmētāt 7 in spūa li vita p̄seruat. **Vita** em̄ aīe amor dei est. gaudiū. spes 7 p̄solatio fm̄ deū **Dñicus.** Merito id qd̄ē. cū em̄ aīa būana sc̄a sic

Capitulum xli.

ad imaginē ⁊ similitudinē dei. ⁊ inter deū ⁊ animā nihil est me-
 diū. ideo nutriri debz diuino cibo. ⁊ eo cibo q̄ procedit de coz
 de dei. Qui ergo nō recipiūt in cordis palato dei verbū. s; poz
 coz siliquis delectant. vanis dico fabellis hoīm necē est fame
 pereant ⁊ morte ppetua moriant. Raymūdus. Dīno ita ne-
 cesse est. Verbū em̄ quod de corde vel ore hoīs pcedit cuz sit
 fragile caducū incertū: ⁊ plerūq; mendacijs plenū: aīam hoīs
 nō nutrit sed inficit. non viuificat sed occidit. Verū vt melius
 noueris quō dei verbū animā nutrit. cogita illa duo que sunt
 in aīa. sc; voluntatē ⁊ intellectū. Vita em̄ aīe consistit pncipa-
 liter in volūtate. que quādo viuūt tūc ⁊ aīa viuūt. Et ideo vt vo-
 lūtas veraciter ⁊ salubriter viuat necē est vt dei verba eā sub-
 intrent. eā vegetent. eam sustentēt. Et idcirco vba dei nunc p-
 cipiant. nūc prohibēt. nūc exhortantur. nunc laudāt. nūc liti-
 gant. nunc depcanē. nunc pminant. nūc pollicent vt hoc mo-
 do volūtas hoīs exciteē ad timorē. ad amorē. ad spem. ad gau-
 diū. ad consolatōem: Et qz aīa humana sp̄ querit verborū cer-
 titudinē. nec ea facile recipit si videantur aut dubia aut inania
 aut inutilia. vt ergo etiā intellectus in dei vbo pascat necē est
 vt eloquia sua deus ppria auctoritate pfirmet. que taz magna
 et solida est q̄ excedit oēs rōnes. pbationes. ingenia. ⁊ argu-
 menta quozūlibet sapientū. Quādo ergo dei vba mouēt ani-
 mā ad amorē tunc pascit ipsa volūtas: quādo instruit ad veri-
 tatē tunc nutrit ⁊ saginat intellectus. Dominicus. Ex his
 que de verbo dei luculenter dīseruisti agnosco aliā obligatio-
 nem maximā qua hō obligat deo creatori suo p suis verbis ab
 eo receptis. Ostēdisti em̄ in secundo dyalogo innumeras ob-
 ligatōes quib; astringitur hō factori deo p susceptis creatura-
 rū obsequijs. Verū quia verba dei sunt oībus creaturis mul-
 to nobilioza ⁊ hoī maxime vtilia imo necāria. qz creature coz-
 pus hoīs respiciunt. verba autē dei animā ipsam. ideo sine vlla
 comparatōe obligatur plus homo pro verbo dei vnde anima
 sua et nutritur ⁊ conseruatur q̄ p creaturis q̄bus ipm corpus
 reficitur ⁊ pascitur.

Verbo dei af-
 fectus pascit ⁊
 intellectus

Nota obliga-
 tionem.

Hic agitur nūc de tertia natura

Dialogus Quartus

creata. q̄ sine corpe psistens tota spūalis est ¶ Caplm. xliij
Raymundus. Pulcre post sermonē habitum de v̄bo dei
de substātijs spūalibus tractare debemus. quas nos vel
spūs vel angelos nūcupamus. Per hos (sicut in tota biblia se
pissime ptz) dei verbū hoībus reuelat. Ipsi em̄ sunt angeli dei
potētes v̄tute faciētes verbū illius ad audiendā vocē sermo/
num eius Dominicus. Cum scalā creaturarū in principio
nostre disputatiōis erigeres nihil illic de natura mere spūali
memini te dixisse Raymūdus Ideo illic nō dixi qz tunc nō
oportebat Hunc aut̄ ista dissertio hoc in loco z p̄ his que iam
diximus: z pro his q̄ post dicturi sumus oportuna notabitur
In p̄mis igit̄ ambigere nō oportet aliq̄s esse substātijs incor/
poreas: ne maximū rez oīm p̄ditore impotentē aut diminutū
fuisse cogitem⁹ Qui em̄ sic cogitat maxie vituperat atqz inho/
norat manū oīpotentis dei Ut ḡ deū summis honoribz p̄seq̄
mur: cōfiteri oīz subas esse aliq̄s mere spūales. Nā si deus cre
auit naturā totalit̄ corporeā vt sunt oīa q̄ ptineut̄ in tribz infe/
rioribz scale ḡdibz: si etiā creauit naturā partim corporeā. ptim
incorporeā sicut ē hō: seq̄tur etiā qz creauerit naturā penitus
incorporeā q̄lis est āgelus Dominicus. Optima seq̄la. Cū em̄
deus totus sit spūalis sube. ideo debuit merito non solū tales
subas p̄dere s; multo plures q̄z corpales Si em̄ natura mere
corpea p̄t p̄ se subsistere sine spū: multo magis opante deo spūs
subsistet sine corpe. Opposita em̄ equis rōibz fulciunt̄. Hinc
ptz deum spūalem spūales substātijs sicut z corporeas p̄didisse
Nō solum aut̄. sed z p̄mo z p̄ncipaliter eas p̄didisse: cum sint
deo magis similes z p̄pinque. An vero sint in maxio aut puo
numero abs te audire desidero Raymūdus. Dīno necē est
credere in maxio atqz incōprehēsibili eas numero cōstare. In
multitudine em̄ ministrozū dignitas regis: z in paucitate ple/
bis ignominia p̄ncipis. ideo qz milia milia ministrāt ei. z deci/
es milies centena milia assistūt ei. Itaqz si in natura corporea
sunt innumere spēs lapidū. herbarz. arborz. piscium. auū. qua
drupeduz. z innumera indiuidua hoīm: erunt etiā infinite spe
cies angeloz. Et ne putemus hanc multitudinē confusam eē
ideo oportz scire qz inter angelos est ordo pulcerrimus. discre

Capitulum xliij

tissimus. iocundissimus. Videmus em̄ q̄ in rebz corporeis est ordo mirabilis. sunt em̄ quedā supiora. quedā inferiora. z que dam his media Elemēta z oīa inaiata sunt infima. vegetatiua media. sensitiua sup̄ma. Sup̄ hec oīa est hō oīm sublimissimus. Habet tñ etiā humana natura multiplicē statū fm̄ superius z inferius. In hoībus em̄ sunt agricole. mercatores. burgēses. nobiles. milites. barones. comites. duces. reges. z vn̄ oīm impator. In statu ecclesiastico sunt rectores. diaconi. archidiaconi. decani. p̄positi. abbates. ep̄i. archiep̄i. patriarche et sup̄ oēs papa apostolicus. Si igit̄ tam decorus est ordo in his rebz inferioribz. multo āplius in illis nobilissimis altissimisq̄ spiritibz erit ordo mirabilis. artificiosus. iocundus. Sūt em̄ inter eos tres ierarchie. i. tres sacri p̄ncipatus. z in q̄libet ierarchia st̄ infimi. st̄ medij. sūt sup̄mi. z hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad vnū tendit oīm sup̄mū. In elementis vt videmus ignis est dignior. In genere pisciū delphin In auibz aquila. In bestijs leo In hoībz impator. oīa tendūt ad vnū caput. Ita q̄z in angel̄ estimandū est. Vex qz p̄cessus noster uaturalis est. nec possumus p̄viā nature tā subtiliter loqui de inuisibilibz separatibz substātijs sicut fidelis spiritalisq̄ theologus. ideo si volueris altiora de his secretioraq̄ cognoscere doctorz tibi libros scrutari necē est Dominicus. Ego istud etiā affirmo. Velim tñ nosse an ne vt nos hoīes ita z ip̄i q̄z obligent̄ deo p̄ditori suo Raymūdus Imo hō q̄z maxie Hnt em̄ libez arbitriū. hnt̄ intellectū. hnt̄ affectum. hnt̄ q̄z innumera bñficia p̄ q̄bz oībz obligant̄ deū diligere. reuereri. honorare. laudare. adorare. bñdicere q̄ illos de nihilo cōdidit. q̄ eos supra oēs creaturas sublimauit. q̄ eos imortales p̄stituit oī sapia et scia imbuit. z sua dulcissima visiōe in eternū felices reddidit. Vex vt ad nr̄a redeamus multū he sube incorporee (angelos dico) multū nos obligāt domino deo nostro Dominicus. Quare id obsecro Raymūdus. Ideo scz quia nobis quotidie sua beneficia p̄stant. Dēs em̄ admīstratorij sunt sp̄s missi in p̄sidia eoz qui hereditatē capiūt salutis. Ne em̄ peccem̄ custodiūt. peccātes arguūt. lapsos erigūt. cor cōpungunt. ad veniā dirigūt. ad p̄niam cogūt. In aduersis z arduis

Nota bñficia nobis exhibita angelorum obsequijs.

Dialogus Quintus

casibus nos corroborant. nos letificāt. nos p̄seruāt. Postremo nostram illumināt rōem. excitant voluntatē. tribuūt boni opis facultatē **Dominicus.** Breuissimo verbo maxima in nos angeloz b̄nficia demōstrasti. p̄ quibz astrigimur deū qui tales nobis p̄motores p̄tulit amare. timere. glorificare. z multo amplius q̄ p̄ omnibz obsequijs que a visibili creatura suscipimus. Nec em̄ corpalia sunt et corpori solo p̄stant. illa vero sublimia sunt z sp̄ualia voluntati tm̄modo p̄moda z rationi.

Raymundus. Lerte nūc vidisti in hoc quoqz dialogo z in p̄cedenti quō obligetur hō amare. timere et honorare deū factozē suum. Hunc supest ostēdere an hō etiā id exsoluit: id reddit quod tenet. Cū multa voluptate z animi oblectatōe q̄ hactenus loquutus sum excepisti. sed puto te in sequenti disputatione lacrimas effusurū. Verū quia iā cernis nobis radios solis occūbere. z iam in longū noster sermo p̄cessit: dignuz est vt sicut hactenus aie ita z asello corpori tribuamus qd̄ suū est

Dominicus. Placet. sed licz (vt dicis) tristia sum auditorus noueris tm̄ summo mane ad tuas me postes rediturū. Tristia em̄ etsi amara sunt. tm̄ plerūqz salubria sunt. ¶ Finit dialogus q̄rtus. de eo q̄ hō obligat̄ deū timere z honorare

¶ Incipit quintus dialogus. de lapsu miserabili generis humani. z q̄ per vnum hominē omnes cecidimus.

An talis sit hō qualis eē debet. et an faciat quod facere tenet ¶ Capitulū. xliij.

Dominicus. Tota hac nocte cōcitauit me sp̄s meus p̄ desiderio sermonū tuozū. Sepe enim causabar noctis morā. at vero vbi asperi tenuissimū aurore lumen subito estrato mēbra corripui et huc hesterne pollicitationi festinus occurro.

Raymūdus. Amo mi dominice sollicitudinē ardoris tui. Hactenus sicut nosti egimus p̄cessum nostrū p̄ modū obligationis ac debiti. ostēdimus em̄ hoīem p̄pter multa b̄nficia que accepit obligari deo muneratozi suo. hanc quoqz obligationē esse naturalē. p̄petuam. indelebile. incorruptibile. scriptā stilo

Capitulū xliij.

ferreo in vngue adamātino: z exarata in aīa et corpus hoīs et in oībus creaturis. Omnia em̄ creata ppter hoīem huius in solubilis obligatōis conferūt testimoniū. Ostēdimus etiā q̄s grādia bona sequant̄ hoīem si debitū quo obligat̄ exsoluerit. et q̄s inexpiabile malū incurrat si contēpserit. Nūc aut̄ adiuto re deo inquirendū est an hō debitū obligatiōis quo tenet̄ implicitus etiā exoluat. an suū opus cū suo debito cōcordet. an sit iustū vel iniustū. rectū an obliquū. fm̄ deū vel cōtra deum id quod agit. Scrudemur nunc p̄funde ip̄m hoīem. z interna viscera eius omnesq; medullas penetremus: z inueniemus p̄culdubio nihil hoīem agere aut cogitare qd̄ tenet̄. sed oīa effi cere p̄traria. Formemus igit̄ mentē ad lachrimas: z cū gemi tu planctuq; loquamur. videbimus em̄ grauissimā ruinā no bilissime z altissime creature: z eam ruinā quā nemo poterit eri gere: nemo valeat expiare. **Dominicus.** Inītia hec sermo nū tuoz gemitus mibi ocuis excutiūt. Tu tñ repressis parūp lachrimis sensum tuū potēter exequere. **Raymūdus.** Faciā quantū potero. Prīma lux qua innitimur ad cognoscendū ho minē est agnoscere qd̄ facere debeat: secunda videre qd̄ faciat. Agnouimus itaq; ex p̄cedentib; libris qd̄ hō obligetur agere qd̄ cupere. quid ore p̄ferre. hic aut̄ agnoscemus qd̄ agat quid cupiat: qd̄ loquat̄. Agnouimus (vt dixi) q̄ hō tenetur p̄mo deū amare. timere. honorare. laudare. bñdicere. venerari: z di ligere p̄ximū suū (qui dei imago est) sicut semetip̄m. Ecce hoc debet hō: vide nunc quid agat. **Dominicus.** Video plane nihil tale hoīem agere: sed oīa p̄traria. Amat em̄ heu dolor p̄ mum semetip̄m: z p̄tempto nequiter creatore p̄p̄riū querit ho nozē. p̄p̄riam laudē z famā z gloriā: z q̄cquid debet dari p̄n cipaliter deo factori z muneratori suo: sibi tribui diligit z im pendi. **Raymūdus.** Ex isto palam aīaduertis hoīem peni tus corruisse: habereq; voluntatē om̄i iusticie rebellē: totiq; le gi nature p̄trariā. extra deū. extra oēm pietatis regulā. extra semetip̄am: penitus corruptā. erraticā. impiam. p̄uersam. alie natā. turpissimā. sup̄bissimā. falsissimā. odibilē deo z ab eius cōsortio longissime sepatam: z eterna morte sepultā. Qualis aut̄ volūtas hoīs talis est z totus hō: deo p̄trarius: deo rebel

Q̄ hō nihil a / git eozū que te netur: nec erga deum nec erga proximum.

Dialogus Quintus

lis. deo capitalis inimicus. oim maloz radicē in se ptinens. p
ditus: corruptus. bis mortuus Hinc seqtur q talis hō vadit
ad eternā tristitiā. eternā penā. eternā miserā: z ad calamitatē
inexpiabilē. eo q pdiderit reppuleritq ppetuū sui conditoris
amorē **Dominicus.** Aptissime nūc liquet que sit hoīs ama
ra pditio. alienatio. corruptio. degeneratio. Hoc oēs creatu
re clamitāt. hoc pdicant hoīem esse veraciter pditum. eterno
supplicio dignū: z a dei amicitia ppetuo sepatum **Raymū
dus.** Vidisti nūc nō sine gemitu q pdite se hō gerat erga deū
vide nunc quō se habeat erga dei imaginē scz primū: z amplio
rem eius ruinas intelliges. Hō em obligatur amare quēlibet
aliūz hoīem sicut semetipm. Verū nunc expimento discimus
q hō hoīem ledit. affligit. pfundit. destruit z occidit Nulla est
inter hoīes vera vnitas: vera societas: vera pax: amicitia. con
cordia: sz inimicitie. ptentōes. emulatōes. dissentōes. ire. rixe
inuidie. secte. z vniuerse malicie. Q si forte inter aliq reperia
tur aliquē aut p cordie aut amicitie: nō ille de amore imaginis
dei oriūnt. sed ppter tpales vel carnales rōes que sincerz amo
rem nunqz pstituunt **Dominicus.** Hō qui dei inimicus est
dei etiā imagini sp p trarius est. nec pt vero corde primū dili
gere qui deū ptemnit amare. Neqz id mirū si quēlibet extra se
hoīem odit: q neqz seipm diligit. Qui em diligit ppriū honorē
odit pfecto aiā suā **Raymūdus.** Cū videam hoīem sic in
abyssum oīs malicie corruisse non possum lachrimas ptinere
cernēs eū nō sentire suā corruptōem: suā perpetuā mortē Nō
dolet. nō flet. nō ingemiscit: imo qtidie ridet. iocundat. supbit
exultat. z more amētis frenetici in febre carnis sensum pdidit
cordis. Et instar eius qui letheo somno obdormiscēs sua ma
la nō sentit. Vulnerauerūt me ait z ego nō dolui: percusserūt
me z ego nō sensi. **Dominicus.** Quia ergo in semetipō sua
mala nō sentit: ostende ei obsecro p res extra corruptas qd de
sua corruptiōe sentire possit. Reduc eum p id quod extra no
uit ad seipm quem non nouit

Q hō potest p siderare corruptio
nem suā p res externas in se corruptas ¶ Caplin. xliiij.

Capitulum xliij. xlv.

Aymundus. Facile id fecero: vtinam dignes aduertere
Primo videat quo vinu corruptu sit qd est in acetu per
 mutatu. Vinu em z acetu hnt qualitates pias. Nam vinu est
 calidu. dulce. potabile. delectabile. Acetu vero e frigidu. acer
 bu: qd nec potari potest nec delectari. Talis est z ho frigidus
 amarus: horridus. Et sicut acetu nihil valet ad id qd ante va
 lebat: ita z ho penitus inutilis factus est z deo z sibi et creatu
 ris. Et sicut acetum reiectu est a mensis: eo q nulla habeat vi
 ni pristini bonitate. ita z homo ab oculis dei pietus iacet. eo
 q nativam pdiderit dignitate et factus sit acetosus: poticus:
 crudelis: acerbus: eterna abhominatoe dignissimus. **S**ecu
 do quantu distat homo freneticus amens z fatuus ab homi
 ne sensato sapiente z docto: tantu distat status hominis in quo
 nuc putridus iacet ab illo statu in q merito esse deberet. **T**er
 tio quantu distat mulier sordida: fornicaria et adultera q sicut
 stercus in via coculcatur: a muliere pudica. sobria z honesta:
 tantu distat homo nuc fornicans z recedens a deo suo: q de
 beret illi esse fidelis: ptiens et pudicus. **Q**uarto. sicut arbor
 que habet in radicib medullam amaraz: crudam et siluestrem
 poma tribuit pontica. acerba. siluestria. que si quis gustauerit
 obstupescunt detes eius: ita homo cum habeat voluntate cor
 rupta. impiam. amara: omnia opera eius corrupta nascuntur
 deo z oibus exosa creaturis. eternis ignib deputata **D**o
 minicus. **U**tinam in his speculis ho suam turpitudine velit at
 tendere vt se deformem lugeat z miserabilem.

M lapsus et corruptio hois pot

attēdi ex pte iuris paternitatis z filiatōis Capitulu. xlv.

Aymundus. Animaduerte nuc etiam hois corrupta vi
 tam coferendo inter se ius paternitatis z filiatōis. Attē
 de diligēter qd filius debeat suo patri carnalia quo solum cor
 pus accepit: et facile cognosces quid homo debeat deo patri
 suo a quo animam nobilissimam adeptus est: incorruptibilem
 insolubilem. spiritalem. interminabilem. Debet em filius pa
 tri temporali amore. timorem. honore. fidem. reuerentiam. obe
 dientia. pstantia. pseuerantia. obsequentia **P**ari mo: imo multo

Dialogus Quintus

amplius hō patrē suū spiritalē deū tenet amare. metuere. honorare. obedire &c. Itēz filius carnis cauet ne aut offendaſ aut vitupet aut p̄tristat aut debonestet patrē suū. Cauet etiā & se opponit ne ab alijs aut offendaſ pater: aut vituperetur: aut cōtristat. aut indigne agatur. Hec om̄ia multo diligētius debet obseruare hō erga deū genitorē suū. **Dominicus** Quoz sum ista **Raymū** **D.** Ut palā videas hoīs ruīnam. hō em̄ in eo statu in quo nūc lapsus iacet erga deū nec amorē habet nec timorē. nec obedientiā: nec humilitatē. nec subiectōez. nec confidentiā. nec spem: nec credulitatem. Imo (qđ sine gemitu nō audies) odit deū: & p̄temnit: vitupat: & in faciē eius supbiens rebellē se illi & inobediētē: audacem: tumidūq; constituit

Dominicus. Hinc reuera patz hoīs pditio. corruptio. alienatio & sempiterna deiectio **Raymundus.** Planius adhuc patebit. Flos videmus ad oculū qñ filius aut offendit. aut supbit: aut calūniatur patrē suū carnalem: oēs eū & nequissimū: iniustissimū: ingratiſsimū iudicamus: freneticū eū & insanum dicimus. Logita uūc quo iudicio. quo vituperio: quo supplicio dignus sit qui patrem spiritū offēdit & mille iniurijs afficit. **P**reterea si grauiſsimū crīmen est exaspere & p̄temnere patrē potentē. diuitem. nobilē. sapientem: sine cōparatōe magis delinqt qui regem oīpotentē & summe sapientē & optimū genitorē deū aspēnāter habuerit. Quid uūc tibi videt **Dominicus.** Nihil aliud plane nisi qđ hō se habet ad deū sicut p̄teruis & rebellis & supbus filius ad patrē suū. Atq; iō incurrisse irā & indignatōem inextinguibilē dei patris oīpotentis. perdidisseq; oēm hereditatē: om̄ia bona: atq; infinitas diuitias illius: nec iam posse sperare aut pacē aut regnū aut cōfortiū eius magis aut p̄ici foras & in carcerē sempiternū mancipari

Quē etiā lapsus hoīs potest ostēdi ex parte iuris fraternitatis **¶** Capitulū. xlii.

Raymundus **Q**uē hō in maximā ruīnam ceciderit poteris etiā aiaduertere si ius fraternitatis inter hoīes p̄sideres **S**i em̄ inter fratres carnales est tātus amor tāta vnitas tāta germanitas: qđ nihil habeāt diuisum: nihil p̄prium. sed vnus

Nota hic ho/
minis ruīnam

Capitulum xlvj.

alterum defendit. protegít. dirigit. auxiliat. z se in mortem obijcit p altero. Et hec omnia faciunt quia habet vnū atq; eūdem patrē hoīem a quo carnali generatōe pdierūt. Multo magis hoīes q̄bus est vnus pater spūalis deus a quo oēs animā receperūt debēt se diligere. tueri. auxiliari. z in mortem tradere ppter animas suoz fratꝝ. Hoc em̄ vebemēter deus pater noster videre desiderat. hoc approbat. hoc se plurimū delectat.

Dominicus. Nihil tale inter hoīes nunc repimus. Et licz vnū habeāt patrē deūm summe maiestatis et bonitatis dñm. vnus tñ alterꝝ psequit. odit. execratur. z rapinis. fraudibꝝ. iniurijs. adulterijs. puicijs. ludibrijs. z mille nequicijs tristat. cōturbat. ptaminat. z exterminat. Quia igitur om̄is pac. cōcordia. veritas. iusticia. amor. miscōdia z fraterna dulcedo int̄ homines perijt. iō manifestissime patꝝ hoīem esse corruptū. lapsū. putridū. puersum. pditum Cecidit em̄ a statu spūalis fraternitatis. a statu maxime dignitatis z glorie ad statuz summe ignominie. summi vituperij z opprobrij. a statu vite ad statuz mortis sempiternę

Raymūdus. Optime tu quidē Reuera em̄ in mortē aīe cecidit hō: etiā etsi corpe viuat. Quia aut̄ aīa hominis mortua sit facile id pbauero. Aliqua em̄ res cognoscit viuere dū suas exercet opationes. si aut̄ nō opatur mortua est Et quia hō nō operat̄ inquantū hō (nō em̄ amat aut honorat dñm deū suuz: nec diligit fratꝝ suū) ideo fm̄ animā mortuus est hō. **Preterea.** vita aīe est gaudiū qđ puenit de puro amore z societate dei: de vera quoq; ad inuicē fraterna charitate. Ubi aut̄ tale gaudiū nō est: ibi nulla aīe vita est. mortua igitur est. **Preterea.** aīa nō sentit. qz nō ingemiscit malū suū: suā corruptōem: alienatōem: pditionem. iō vere mortua est et letheo poculo psopita **Dominic⁹** Ex isto luceclarius apparet animā sic mortuā z suis malis penitus absorptā: ad eterna nesciā festinare tormēta: nec vnq; sese sentire posse nisi dū in medijs oīm penarū supplicijs se inuenerit immersam. Sed dicito mihi obsecro: nunquid in tam miserabili z pditissimo statu optimus deus hominē a principio condidit.

Quia aīa hoīs mortua est

Q) dñs deus hoīem nō condidit

J iij.

Dialogus Quintus

In isto statu in quo nūc lapsus iacet ¶ Capitulum. clviij.
Symūdu. Nulla rōne dicere oportet deū in hoc statu
imo in hoc lapsu hoīem cōdidisse. Qd̄ potest ostēdi mul-
tis modis. Primo cū deus oīa opetur ppter honorē sue po-
testatis: sapiētie z bonitatis: nūq̄s debuit hoīem oīm creatura-
rū nobilissimū facere corruptū. turpē. bestialem. impiū. inordi-
natū. iniustū qui omnes creaturas bonas fecit z valde bonas.
Hoc em̄ derogaret maxio honori suo. Sc̄do: status (in quo
nūc hō iacet) est oīno cōtrarius z inimicus deo. Est em̄ hō in
hoc statu dei aduersarius: suū vsurpās honorē z gloriā z sibi
ipi tribuēs. Talē igit̄ deus hoīem nō cōdidit qui sibi sp̄ aduer-
saret̄ z dura ceruice resisteret. Tertio: diximus supra q̄ sicut
deus oīa fecit ppter suū honorē: ita etiā ppter hoīs vtilitatem
Nō ergo fecit hoīem in malū z incōmodū suūp̄ius qd̄ vtiq̄s se-
queret̄ si eū talē creasset qualis mō est. Nō em̄ vt mō est: est pe-
nitus sibiipi cōtrarius in suū vergēs incōmodū z maximū de-
trimentū: Et q̄ amat in se ppriā volūtatem. ppriū honorē: que
radices sunt maloz oīm: q̄ mergūt eū in interitū sempiternuz
Per has em̄ radices opatur cōtinue cōtra semetipm̄ in suū dā-
num. in suā ignominiā. in suā cōfusionē z punitionē ppetuam
Quarto. deus nō debuit facere hoīem cōtra ordinē totius vni-
uersi. oēs em̄ creature faciūt qd̄ debēt z suo obediūt creatori.
Sed solus ab imposita lege vagat̄ hō. solus ip̄e obedire cōte-
nit supbus. turgidus. erectus cōtra dñm̄ creatorē suū. Prete-
rea creature requirūt hominē q̄ sit amicus dei. q̄ hoī seruiūt
ppter deū. requirūt etiā hoīem rōnalem. sapientē. ordinatum
z positū. Sed hō in hoc statu est dei inimicus. bestialis. insipi-
ens. inordinatus. incōpositus Dominicus Vere bestialis
et inordinatus: in quo aīa miserabiliter seruit: z corpus nequi-
ter dominaat̄. cū tamē aīa sit immortalis. incorruptibilis. spūa-
lis: corpus vero sit mortale. aīale. terrestre. corruptibile Quid
tam bestiale qd̄ tam puerum q̄s ip̄m corpus cū suis irrationa-
bilibz z turpissimis motibz aīe (q̄ regina z dñā est nobilissima)
dñari. eaz vero corpi subesse. a corpe captiuā trahi. z suis igno-
bilissimis passionibz ac voluptatibz assentire. imo nō posse re-
sistere. Reuera ingēs in homine ignominia qui patit̄ in se rem-

Capitulum xlvij. xlvij.

bestialem et corruptibile dominari rei nobilissime atque perpetue
 Raymūdus. Hinc sane intelligis oēs creaturas quae inter se
 ordinatissime sunt hominis turpissimam arguere deordinatōem:
 ostēdereque eū esse totius turpitudinē et spurciciē vniuersi. Quia
 igitur nihil opatur deus contra ordinē vniuersi: sequitur quod non talem
 fecerit hominem uti nūc est. Qui enim fecit creaturas bonas propter
 hominem: magis debuit facere hominem bonū. Dominicus. Op-
 tima assertio tua. quia igitur optimus conditor deus non fecit ho-
 minē qualem nūc cum lacrimis vidimus: rogo te mi raymūde
 dulcissime ostēdito mihi in quo illū statu primum deus creauerit
 Sicut enim acetū arguit vinū fuisse: ita hic lapsus hominis arguit
 hominem aliquando fterisse.

Qualis erat status hominis primus.

et quas habebat conditiones ¶ Capitulum. xlvij.

Raymūdus Iste lapsus hominis (ut vere dicis) satis ostēdit
 ipsum hominem alium vite statū aliquādo habuisse: et conditio-
 nes contrarias conditionibus quas nūc videmus. Conditiones vero
 (quas nūc in homine cum gemitu intuemur) scilicet quod non cognoscit. non di-
 ligit. non metuit. non laudat. non honorat deū factorem suū. sed
 amat propriam voluntatem. propriam laudē. vane timet. vane spe-
 rat. vane desiderat. post vanitatē ambulat. et vanus effectus est
 Preterea. contra rationem irascitur. odit. indignatur. ambit. concupi-
 scit. et plus quam oēs comedit et bibit. Et hec quidem sunt mala anime.
 Mala corporis sunt infirmitas. fragilitas. carnis lubricitas. fa-
 mes. sitis. calor. et calor. grauis et molesta senectus. incerta et
 amara mors. Ex his conditionibus malis arguimus hominem
 contrarias aliquādo conditiones habuisse. deum scilicet suum cog-
 nouisse. amasse. metuisse. honorasse. laudasse. Non tunc propriam
 voluntatē aut laudem aut gloriā quesuisse. nihil turpiter ap-
 petisse. Corpus vero hominis erat anime vere subiectū. sanū
 integrū. robustū. vegetū. succo plenū. equenū. impassibile. incor-
 ruptibile. agile. immortale. Dominicus Iste conditiones quas tūc ha-
 buisse hominem ostēdis arguunt in alio quodā loco habitasse quod omnino
 sit isti loco prius Raymūdus. Arguunt plane. et ideo ante ruinā hominis
 colebat locū amenissimū iocundissimū. lucidissimū. suauissimū

¶ hō an lap-
 sum alium ha-
 buit locum

Dialogus Quintus

opulentissimū. temperatissimū: in quo nec caumata nec frigo
ra: nec ventū: nec turbines: nec grādines: nec fulgura: nec to/
nitrua: nec alique peregrine inerāt imp̄ssiones In hūc aut̄ mū
di carcerē post p̄uaricationē hō pietus est: in q̄ est tāta elemē
toꝝ iclemētia donec iudicij dies aduenerit vt vl' tūc p̄dēnat̄
p̄petuo cruciet̄ **Dñicus.** O amarā miserā. sed vltērius q̄so
p̄ficiscere **Raymūdus.** Hoīem aliū habuisse vite statū ostē
dunt palā omēs creature. Sicut em̄ oēs colligantur cū hoīe
ita ⁊ ipse hō p̄ bonā voluntatē suo fuit v̄nitus ⁊ p̄plicitus crea
tori. Habebat em̄ se sicut opus ad suū opificem. sicut munera
tus ad largitorē. sicut seruus ad regē. sicut filius ad patrē. Se
cūdo ex quo tota nobilitas hoīs cōsistit in libero arbitrio bo
no. sano. ⁊ integro (p̄ liberū em̄ arbitriū hō dominat̄ omī sub
se creature) p̄sequēs est q̄ deus fecerit hoīem cū bono ⁊ recto
et p̄fecto libero arbitrio. Cū em̄ nihil sit peius: nihil vilius: ni
hil turpius: nihil abhoīabilius q̄ corruptū ⁊ putridū libez ar
bitriū. iō nequa q̄ deus tale arbitriū hoī dedit. Alioqn dādo
tale libez arbitriū oēm abstulisset hoī libertatē. qz dedisset ei li
bertatē cōtra libertatē. Corruptū em̄ liberū arbitriū ⁊ p̄cline
ac p̄num in oē malū. misere libez est: imo captiuū abducit̄ vi
cijs ⁊ sordibz irretitū **Dominicus.** Nec est sentētia sapiētis
Vinculis seu funibz peccatoꝝ suoz vnusq̄sqz p̄stringit̄. Patz
igū ne libertas subruat libertatē hominē accepisse a deo opti
mā liberi arbitrii possessionē: nec quicqz habuisse rebellionis
sue in mēte sue in carne **Raymūdus.** Hinc sequit̄ tertium
qđ dicere volui. qz in primo statu nihil in se hō possidebat qđ
erat sue volūtati p̄trariū. Et ideo aīa immortalis nolebat cor
pus suū esse mortale. passibile. variabile. infirmū. caducū. mor
bo aut senio p̄fectū. Habebat igū tale cōrpus quale volebat
impassibile: robustū: ḡtissima iuuetute p̄positū: insolubile: im
mortale **Dominic⁹.** Quō queso potuit corpus eē immorta
le **Raymūdus.** Virtute tēperatissime p̄plexionis: ⁊ virtute
aīe immortalis. qz diu em̄ aīa nō fuit corrupta vicijs nō poterat
corp⁹ morbis aliq̄bz aut fatigari aut frāgi. At qm̄ oēs creatu
re obediebāt hoī hoīe obediēte creatori. iō nō poterat nec ab
igne ledi nec vndis sorberi nec trā subruī nec aere corūpi nec a

Capitulum xlix

feris immitib; lacerari. nec aliquo extrinseco vel intrinseco ad mortē vgeri. **Dominicus.** Breuiter quidē. sed multū lucu lenter ostēdisti mihi quē habuerit hō statū anteq; in hanc rui nam descēderet miserādus. Verū cum tu nūc dixeris nec ab aliquo intrinseco vl' extrinseco ppediri aut decipi aut corrup pi hominem potuisse. vnde ergo venit homini ista corruptio. ista deiectio. ista perditio.

De origine corruptionis et mali

quod est in natura humana ¶ Capitulum. xlix.

Raymūdus. Ad imū vsq; hoīs putredinē perscrutantes inuestigabimus q̄ sit causa hmōi corruptiōis. Et breuiter dico: si hō a nullo aut corrūpi aut decipi potuit. igit̄ corruptus est ⁊ deceptus a semetip̄o. Exquo em̄ nihil pati poterat cōtra suā liberā voluntatē. ideo seq̄tur q̄ sponte ipse se talem fecerit sua ppria volūtate **Dominicus.** Istud est oīm amarissimū qd̄ potest audiri. Si em̄ in arce libertatis ⁊ oīm bonoz. cōstitutus in hanc calamitatē suā sponte hō collapsus est. q̄s iam miserebit̄ eius. Sed tu rogo sequere vltērius **Raymūdus** Quicqd̄ em̄ boni erat in hoīe ante ruinā hoc possidebat gratia liberi arbitrij sani atq; pfecti. ita quicqd̄ est nūc in hoīe corruptiōis. malicie. pene atq; miserie de putredine ⁊ amaritudine venit liberi arbitrij. Et qz om̄ia debent pportionari libero arbitrio: qn̄ illud est malū atq; corruptū: necē est qz om̄ia que sunt in hoīe mala sint ⁊ putrida et mortifera. Hinc aiā rant mille furores. ire. inuidie. ꝓcupiscētie. scelera oīa atq; peccata. Hinc etiā corpus ifinitis subiacet calamitatib;. morbis passionib;. mortibus **Dominicus** Nihil verius q̄ qd̄ tu dicis. Exquo em̄ deus libez arbitriū nec malū nec corruptū fecerit: vere seq̄tur qz libez arbitriū corrupit semetip̄m. Et q̄c quid in hoīe miserū est atq; malignū: ex mera et spōtanea descēderit volūtate peccātis. **Raymūdus.** Nōne ergo tibi iustū videtur: vt qui in malū cecidit volūtariū: malū inuoluntariū patiat̄ Nōne iustissimū est vt qui sponte corruit in malū culpe malū pene etiā inuitus sustineat **Dominicus** Nihil iustius Necessario em̄ vnū ab altero pcedit. Vnde qz primū malum

Quicquid in hoīe maluz est de corruptiōe venit liberi arbitrij sua sponte corrupti.

Dialogus Quintus

est voluntariū & delectabile. & ideo nō facile sentit. ideo necē/rio secundū malū adhiberi debet qđ est inuolūtariū penale atq; molestū: vt hoc posterius primū manifestet & a sua reuocet amentia. Semp em̄ veratio magnū cōfert intellectū Raymūsus. Ex isto pulcre intelligis oportere esse aliquem iusticie ordinē quo primū malū (qđ est malū culpe) puniat per malū pene: quod tñ est bonū iusticie. Primū malū est causa secundi sed illud ab hoīe malo sponte p̄mittit. istud a bono iudice deo homini irrogat. vt qui nō timuit p̄petrare malū qđ non oportuit: malū sustineat qđ maxime nolit. Dominicus. Iustum p̄fecto iudiciū. vt qz volūtas hoīs exijt ab ordine nature: in ordinē cadat districte iusticie. Iustū certe est vt q̄ seipm̄ spōte impulit in malū delectabilis culpe: a deo iudice impellat in malū miserabilis pene. Quia em̄ hō gloriā sui arbitrii & decorem p̄prie dignitatis in totā malicie turpitudinē p̄mutauit. ideo fecit deo summā iniuriā. summā offensam statuit & discordiam. q̄c p̄inde anq; deo p̄trarius p̄didit eius amiciciā cōplacentiā et gratiā. & idcirco plaga inimici p̄cussit eum vulnere insanabili castigatōe crudeli. Cupio tñ abs te nosse huius miserie atq; malicie auctore. hunc mihi vno digito ostendito.

¶ per primū virū et primā mulierem p̄pter eoz inobediētiā hoc malū culpe et pene in om̄e hominum genus intrōmissum est Capitulum. I.

Aymūsus. Si sacris litteris credimus: p̄ adam primū virū & euā suam p̄iugem hoc corpis & anime malū quod patimur trāsmissum est. Verum qz totus p̄cessus noster naturalis est & nihil p̄ scripturas pbamus p̄pter incredulos. iō ad oculū necesse est hūc primū hoīem demonstrare et primā corruptionē. Sicut ex malo pene arguimus malum culpe fuisse: ita ex qualitatib; & p̄ditionib; pene q̄litates penarū agnoscimus. Et qm̄ pena (que est in natura hoīs) est vniuersalis & cōis om̄ni sexui & om̄i conditōi. ideo & culpa et iniuria est oībus cōmunis atq; vniuersalis. Et qz om̄es nascunt̄ cū ista pena & miseria. sed neq; in vtero neq; nascendo possunt p̄mittere culpam quia culpa malum est volūtarium qđ a puulis nascentib; p̄pe

Capitulum .1.

trari nō potest. Idcirco clare patz q̄ ille qui fecit primum mā-
 lum voluntariū vir fuerit pfectus z adultus: fueritq; primus
 hō pater vniuersalis generis humani: a quo hec malicie z cor-
 ruptionis venena in om̄e hominū genus longe lateq; diffu-
 sa sunt **Dominicus.** Prudenter ostendis ex idētitate pena-
 rum in omne hominū genus ab vno primo parente omnes p-
 pagatos esse: z de lapsu vnus om̄es corruisse **Raymūdus.**
 Verum quia hoc malum est in vtroq; sexu. ideo sequitur pri-
 mam etiam mulierem fuisse corruptam: z hanc culpam z con-
 iugi z vxori esse cōmunem. Et quia videmus quasi duplicatā
 penam in muliere que in dolore grauissimo z parturit z parit.
 Hinc facile aduertimus feminam primum offendisse deum. z
 ab ipsa oēm corruptōis z malicie fomitē emeruisse **Domini-**
cus. Primum mihi hoīem ostēdisti: sed ostēde nunc obsecro pri-
 mā culpā **Raymūdus.** Dictū est sup̄ q̄ in pmo statu aū lap-
 sum ade oīa mēbra hoīs obediebāt volūtati. erātq; sub impio-
 rōis. Sed nō expimur vnū membz in vtroq; sexu: mēbz scz
 genitale tam rebelle esse vt nolit acq̄escere imperio coercētis.
 qd hoc putas significat **Dominicus.** Hoc certe q̄ sicut oēs
 p inobediētie mēbz generamur: ita oēs nos esse inobediētie fī-
 lios z parētes habuisse rebelles **Raymūdus.** Recte tu qdē
 Nā parētes habuimus deo inobediētes. s; inobediēs nemo
 est nisi q̄ contēnit mandatū. fuit igit̄ aliquod dei mandatū cui
 inobediētes extiterūt. Dīno deus debuit p̄mis parētib; pone-
 re aliqd mandatū ppter certas rōnes. Primo rōe liberi arbi-
 trij cuius sunt opa remunerabilia. vt ergo ex pte opeꝝ arbitrij
 recipiat hō premiū: prius debuit hēre mandatū. Scdo. cū ho-
 mo (licet impassibilis eēt z immortalis) egebat āpliori pfectio-
 ne z celesti gloria. iocūditate z beatitudine (ad hoc em̄ suus cū
 pditor fecerat) ideo deus debuit illi dare p̄merendi occasionē
 Et qz nihil efficacius est ad meritū q̄ pura z p̄mpta obediē-
 tia. Primum em̄ z radicale opus serui ad dñm est ex corde z sim-
 pliciter obedire: in quo om̄ia alia opera fructuosa redduntur
 Nā si obedientia nō est sincera nullū erit opus acceptabile. id-
 circo certe hō debuit p̄mu; exerceri in ope obediētie. Debuit
 igit̄ accipere mandatū: z tale mādatum in q̄ nulla potuit vti-

Dialogus Quintus

litas apparere ne ppter cōmodum cuperet opari. sed ex mera obediētia p̄cipientis dei. vt vel sic dilectio pbareſ z pbata coronareſ. Verū ne putaret hoc mandatum hō friuolū esse nec magnopē deū curare si rūperetur. ideo grauissimā penā cōminatus est deus: mortē scz que est oīm formidatissimā z amarissimā vt suū preceptū seruareſ illesum. **Dominicus.** Intelliſgo manifeste p̄mam culpaz. Exquo em̄ ab adā in omēs hoīes mors suā exercet tyrannidē facile liquet hāc de inobediētia p̄mi patris pullulasse. Prima igit̄ inobediētia est: de qua omniū malozum: penarū: corruptionū ac calamitatū germē emerſit. Si em̄ hō p̄thoplastus obediētiā suo seruasseſ opifici: oīm bonoz cōfirmationē meruisseſ z eterna eēt gloria coronatus. Sic postq̄s obediētiā fregit q̄cquid boni habuit pdidit z p̄petuā amaritudinē conq̄siuit. Est tamē vehemēter miranduz cur hō in tanta p̄fectione creatus: diuinis b̄nificijs auctus. dei specialis amicus: singulariter ab eo sublimatus deū sic voluerit offendere. z fracto tam facili mandato nihil lesus pertinaciter rebellare.

Q hō nunq̄s dei p̄cepta fregisset nisi fuisset ab alio instigatus

¶ Capitulū. li.

Aymūndus. Reuera mi dominice nunq̄s hō tantis b̄nificijs honoratus dei mādata fregisset: nisi p̄ aliū quēlibet fuisset instructus. Rursum. nunq̄s potuisseſ hō dei amator instrui ad mādata frangēda: nisi instigator maius aliqd̄ p̄misiss̄ bonū q̄s quod hō tūc possidebat. Improbā igit̄ atq̄s importuna instigatio z magnaz rerum p̄missio hoīem impulit ad ruinam. **Dominicus.** Sed q̄s fuit obsecro ille falsarius q̄ huiusmodi dolis hoīem fefellit z impulit. **Raymundus.** Quicquid hoīe inferius est (eo q̄ industria caret) hoīem decipe nō potuit. Sed nec ip̄a hoīs natura in id inclinata fuit. Ergo sequit̄ q̄ malignus aliq̄s sciens z potēs operari malū z hoīs inuidens p̄speritati z aduersarius creatori hominē instigauerit in istam p̄sumptōis audaciā. **Dominicus.** Oportet ḡ necēario dicere q̄ iste qui impulit vel psuasit hoī: nature fuerit sp̄ialis: angelus aliq̄s malus. corruptus. erraticus et prolapsus.

Capitulum 11.

Atq; inde sequit̃ q; in natura mere spūali facta erat corruptio
 añq; fieret in natura hūana Raymūdus Vere seq̃tur. Nisi
 em̃ p̃us angelus corruisset: nūq; humana natura eo instigāte
 dei mādata fregisset. Dominic⁹ Libēter assentior. sed rogo
 te vñ tanti mali corruptio in natura angelica originē duxit: cū
 em̃ fuerit bona ab optimo deo creata: q̃s eam queso corrupit.
 Raymūdus Tāte sublimitatis est angelica natura q; a nul
 lo potuerit ad casum psuaderi. Peccauit igit̃ sua ppria instiga
 tōe pmota: nullo docēte: nullo mōstrante. Occasio aut̃ huius
 ruine ista fuit. Spūalis etem̃ natura cū esset creata in summa
 dignitate. nobilitate. sublimitate: z pulcritudine: haberetq; li
 bez arbitriū admodū pur. altū z ingenuū: idcirco habuit ma
 gnā occasionē supbiendi z in semetip̃a oblectādi. se admirādi.
 se diligēdi. Sed vbi hoz occasio maior: est z ruina pp̃inquoꝝ
 Pr̃mus igit̃ angelus z multi cū eo statim vt fuerūt creati p̃tē
 p̃ta diuina maiestate z pulcritudine ceperūt pp̃riā amare volū
 tatē: pp̃riā pulcritudinē z honorē. z ita vt amētes atq; errapici
 peccauerūt z ceciderūt z a dei p̃sortio p̃iecti sunt. Sic itaq; p̃
 mus angelus cū esset oīm pulcerrimus z nobilissimus sp̃reto
 maximo creatore p̃uatū cepit amare decorē: z seip̃m deū statu
 ens pp̃riā veneratus est altitudinē: pp̃riā amplex⁹ voluntatē
 et pp̃riū in alijs ambūit honorē. Atq; hoc mō cū nūq; deum
 amauerit nūq; veneratus sit: sed sp̃ seip̃m supbissime dilexerit:
 ideo factus est inordinat⁹. p̃uersus. iniustus. deo p̃rius. Ha
 buit em̃ sp̃ a die q̃ cōditus est amorē pp̃rii honoris. laudis: et
 excellētie: cupiēs iniustissime oībus dñari. oībus anteferi Et
 quidē si nō supbisset oībus illū deus p̃tulisset agminib; ange
 loꝝ. idcirco em̃ tā sublimis. ingenu⁹ z decorus p̃re ceteris p̃di
 tus fuerat. Verū qz abiecto deo pp̃ria gl̃ia delectatus est: cui⁹
 eēt creatura recēter dei manu de nihilo p̃ducta. iō summā in
 iuriā. offensam z rapinā fecit p̃ditori suo: se deū faciēs: se colēs
 et colī atq; adorari ambiēs. Et qz amor cōuertit amantē in rē
 p̃mo amatā. iō hic p̃mus angelus totus p̃uersus est in suā p̃
 p̃riā voluntatē quā sp̃ seq̃tur. sp̃ amplectit̃. z nullā aliaz. z ideo
 q̃cquid semel vult sp̃ vult: z pp̃ria auctoritate vult. estq; obsti
 natus in sua volūtate vt in eternū aliud velle nō possit nisi p̃

Quo natura angelica p̃mū sit corrupta

hanc uoluntatem...

etiam...

Dialogus Quintus

priā voluntatē. Idcirco odit summope oēm voluntatē sue volūtatī resistentē: atq; ideo vehemētissime deū odit et execratur et dei volūtatī q̄ntum p̄t resistit et p̄tradicit. Verum qz nunq̄s p̄t dei volūtatē impedire. iō seuit. fremit. indignat̄. et sua apud se malicia p̄tabescit. Porro oēs illi angeli qui a p̄ncipio huius luciferi improbis ausib; fauerūt et supbie cornu dederūt peccatori sub eius volūtatē: p̄ncipatu: atq; impio redacti sunt: et huius pestiferi capitis mēbra effecti: nihil aliud p̄nt aut velle aut amare q̄s qd̄ ille p̄cupiscit. **Dominic⁹.** Ex his q̄ nunc dicis duas palā volūtates p̄mas intelligo multū inter se discordes et lōgissime inter se distātes: quaz vna ē volūtas eterna. et alia volūtas luciferi noua: que mala est et p̄mo mala: nō deo sic eā creante. sed illo opante. Ad has duas p̄mas volūtates omēs alie reducunt̄. Si em̄ st̄ bone vadūt ad voluntatē dei: si male sub volūtatē cadūt luciferi. Ne aut̄ p̄trarie gemine volūtates geminū p̄stituūt exercitiū p̄tinue p̄tra se pugnante et se mutuo sternere cūpientē. vterq; fortis: vterq; terribilis sicut castrorū acies ordinata. Quotiēs t̄n rex celoz cum sua militiā vincere voluerit necē est vt vincat et p̄tem subruat inimicā. **Raymū** dus. Debes t̄n nosse bonoz exercitiū angeloz caput p̄p̄riū nō habere: qd̄ in lucifero corruēte pdiderūt (deus em̄ non p̄t esse sue caput creature) idcirco necē est deum vt bonis angelis nō nū caput cōstituat: de quo suo loco dicemus. Tu t̄n diligēter notato quale hoc caput futurū sit. **Dominicus.** Faciam qd̄ hortaris. Interea tu quod cepisti p̄sequere.

De magnitudine malicie et corruptionis in primo angelo: et malo eius culpe et pene.

¶ Capitulū. līj.

Raymū dus. Soluta est (ni fallor) questio tua qua querebas vñ tanti mali corruptio in angelicā potuerit subingredi creaturā. Nūc de magnitudine huius corruptōis pauca dicamus. Quādo res aliqua p̄mutat̄ in cōtrariū sue nature: necesse est vt ascendat ad tantū malicie gradū quātus erat ip̄e gradus bonitatis vel esse poterat. Et quāto res que p̄uertitur est melior. altior. nobilior: tanto peior. efficiē vilior et ma-

Nota duas p̄mas voluntates p̄trarias

De malo culpe.

60

Capitulum liij.

lignior. Quia igitur lucifer inter omnes angelos erat longissime melior. clarior. pulchrior. sapietior: ideo postquam sua se superbia corrupit factus est omnium infimus. pessimus. turpissimus. obscurissimus. vilissimus. amertissimus. Et talis omnino effectus est qualis est et sua voluntas perversa. inordinata. ceca. superba. malignola. Hanc autem voluntatem quia spiritus ipse diligit. ideo non diligit nisi omnem malitiam. turpitudinem. impietatem. scelera omnia atque peccata. Hinc execratur summopere omnem iusticiam. fidem. pietatem. virtutem. **Dominicus.** Utinam tam deformem nobis hunc scelestissimum tuo depingas sermone quo eum deinceps acriter aspnemur. **Raymudus.** Verum quia hic superbissimus intellectum habet altissimum et post deum summe subtilem qui semper cum sua voluntate concordat. ideo inflectit illum ad inveniendas novas artes. novas deceptions. fraudes. mendacia. Et quia ipse est mendax et mendacium pater. ideo inquit falsas quotidie persuasiones. cautelas. tentationes. et per mille meandros inserpere nititur cordibus electorum anguis lubricus et immundus. **Dominicus.** Dico si hic pestifer hanc tantam suam malitiam ipse non videat. **Raymudus.** Plane non videt: propria malicia et excecatus et obduratus. Amor enim sue nequicie ita illi cordis oculos obducit ut sua infinita scelera non videat: nec propriam corruptiorem aut turpitudinem intelligat quo vel dolere possit vel penitere. Atque ideo semper quotiens aliquid (quod nolit) patitur contra deum murmurat: deum male dicit atque blasphematur. **Dominicus.** O funestissimum omnium malorum caput. o principem omnium viciozum. omnium tenebrarum: et omnium scelerum ac turpitudinum inventor. **Raymudus.** Agnovisti nunc quale sit in lucifero malum culpe: vide nunc malum pene. Qui enim malum commisit voluntarium debet et malum involuntarium sustinere. Fuit enim creatus a deo ut si in bonitate nativa persisteret ad summam felicitatem transferretur. ita postquam sua se sponte corrupit multa illum calamitas est consecuta. Primo irremediabili exilio a dei visione. a dei pace. a dei bonitate reiectus est. Secundo. a summo celo expulsus in caliginosum hunc aerem quasi in quodam carcere cum suis satellitibus relegatus est. Tertio post hunc carcerem temporalem in profundissimum infernum eterno igne cruciatus precipitabit. Licet enim ad hos ignes dei iudicio condemnatus

Dialogus Quintus

fit: nondū tñ sentētie executio est p̄summata. Alioqñ nec pri-
mos parētes aut tētare aut p̄tra deū instruere potuissz. Quar-
to est intra se vehemēter inordinatus z incōpositus in oībus
cogitatōibus z desiderijs suis horridus. amēs. turgidus. infla-
tus. asper. immitis. furibūndus: sine pace. sine q̄ete. sine federe.
sp̄ cupiēs suā voluntatē nequissimā adimpleri. et qz id efficere
nō pōt in summa mestitudine vitā agit z indignatiōe. Et licet
interdū de malo p̄petrato aliquantulū gaudeat: tñ rursū de
maiori bono p̄tristat̄ **Dominicus** Reuera ingēs huius be-
stie calamitas. z iō amarissima qz p̄petua. Nec minus miseri z
infelices sunt q̄ huius pestiferi capitis mēbra fiunt

Qualiter hoies incorporātur cū
lucifero z fiunt mēbra eius **¶ Capitulū. liij.**

Raymūdus. Dictū est pauloan̄ qz nō sunt nisi due volun-
tates p̄me int̄ se plurimū **¶ Ric** Una est volūtas dei. z hec
est cōis in oībus bonis angelis z hoībus. Alia est volūtas lu-
ciferi mala. z hec cōis est in oībus pueris z angelis z hoībus
Et qz oīs volūtas p̄ma inquantū p̄ma nulli subijcīt. s; facit ex
seīpa suū regnū z dominiū. z h; suas leges z instituta. iō nō st;̄
nisi duo regna. regnū sc;̄ dei z regnū luciferi. Et qz hic lucifer
ppria volūtate z v̄tute vult dñari. iō tanq;̄ deus in oībus suū
querit honorē. se vult colī. se metui. se adorari. Atq;̄ iō oīa illa
diligēter inq̄rit p̄ que p̄t maxime venerari: dei cultū impediēs
et dei regnū. **Vidēs** itaq;̄ primū hoīem in paradiso vitā felici-
ter agentē: deū colentē z amantē. z celestia post hec regna pre-
stolantē: tactus inuidia cordis intrinsecus: hoīem cepit tenta-
re: discutere: instruere: offerre plurima. z plura p̄mittere. Nec
an̄ destitit improbo exactor z auarus predo donec hoīem spō-
te illectū dei inimicū efficeret: z suis eū legib; z volūtatib; sub-
iugaret. Hoc mō captiuauit hoīs voluntatē qui eā remouit a
dei p̄cepto z suis obsequijs irretiuit. **Dominicus** Merito
hinc factus ē hō mancipiū z mēbrū diaboli **A** quo em̄ q̄s su-
patus est hui; z seruus est **Raymūdus.** Debes tñ agnosce-
re qz aliter angeli mali st;̄ sub dominio luciferi: z aliter hoies.
Quia inter angelos nullus h;̄ ppriā voluntatē a volūtate lu-

Nota quō dīa
bolus p̄mū ho-
minē decepit

61

Capitulum lūj. lūij.

ciferi separatā Et iō inter eos nulla est discordia. nulla lis. nulla rixa. sed oēs vnanimiter ꝓplere satagūt sui ꝓncipis volūtatem. Porro hoies aliter fiūt mēbra maligni demonis. Quilibet em̄ hō malus habet ꝓpriam ex se voluntatē. ⁊ tot sunt diuerse volūtates quot hoies. Inde tot inter hoies iurgia. tot quotidie lites ⁊ ꝓtentiōes. Om̄es tamē he volūtates qz male sunt signo luciferi cōsignate sunt: ⁊ ad suā militāt voluntatem.

Dominic⁹. Intelligo plane. his em̄ prauis hoim volūtati bus diabolus se immiscet. Et qz gaudet in rebꝫ pessimis. ideo cōmouet hoiem ꝓtra hoiem. gentē cōtra gentē. ⁊ regnū aduersus regnū. Huius instinctu fiūt homicidia. stupra. adulteria. veneficia. sortilegia. ⁊ mille oim̄ genēꝫ scelera. **R**aymūndus Ita est sane. Utū em̄ iste malignus hoim impioꝝ volūtatiꝫ ad sua neq̄ssima desideria: ⁊ qđ ipse ꝓ suos angelos ꝓplere nō potest: hoim ꝓuersorum ingenijs deducit in actū. Sicut em̄ eques freno iumentū cui insidet vbi voluerit impingit. ita diabolus quasi quodā ꝓsuasionis capistro hoim mētꝫ (q̄bus ꝓfidet) in sua vota ꝓducit. Postq̄s igif̄ homo a deo inobedi⁹. do recessit diaboli iumentuz factus est: velit nolit illi obediēs. illi seruiēs sub tributo. **D**ominicus. O miserrimā hois seruitutem multis deflendā lachrimis: qui inter latrones incidēs spoliatus est oibus bonis. ⁊ nō solū captiuus abductus. sed etiaꝫ captiuus captiuoꝝ effectus est. Plura dicerem: sꝫ melachrima gemitusqꝫ ꝓrepediunt.

De multiplici carcere et captiuitate collapsi hominis

¶ Capitulum. lūij.

Raymūndus Ego qz nō minus q̄ tu lachrimabilr̄ mestus ꝓceptū sermonē retinere nō ꝓualens. qđ tu subtrices ego aperiā. Triplicē hois carcerē debemus agnoscere. **P**rimus est carcer corpalis: vallis hec lachrimarū: in q̄ de amenissima ꝓadiso ꝓiectus iacet. **P**ōt etiā hoc mortale corpus caducū et miserꝫ merito etiā carcer appellari in q̄ aīa lāguida ⁊ moribunda iplicita retinet̄. **S**cđs carcer est spūalis: ipa scꝫ volūtates diaboli q̄ est carcer vltis: in q̄ recludūtur oēs impie volūtates vt nequeāt opari nisi ad luciferi voluntatē. **D**nicus. In h̄ car

R. iij.

Dialogus Quintus

cere (si nō fallo) et ipse lucifer implicitus tenet. ut stultus in ne-
cessitate vinculis suis Raymūdus. Nihil verius. Tertius car-
cer est ipsa propria hominis voluntas in qua ipse homo impeditur astringi-
tur ut sese ad bonum mouere non possit. Nulla certe maior et cru-
delior captiuitas quam propria voluntatis. Hec est illa insatiabilis
vorago et inexplebilis caribdis: que in infinitum sua desideria te-
dit: et ab una dei voluntate recedens per totum spargitur per cupiscenti-
as quot se res obtulerint quam poterunt concupisci Dominicus.
O quam salutiferum esset homini sub dei voluntate mansisse. Jam enim ha-
beret summam in sua patria libertatem. nullam nunc sciret aut mortem
aut corporis miseriam. nullam horum carcerum sentiret angustiam. nul-
lam experiret dei indignationem siue vindictam.

Q corruptio liberi arbitrii et ip-
sius carnis primo modo se habet in primis partibus et in posteris

Raymūdus. Humana natura diuiditur in *¶* Caplin. lv.
duas partes. in primas scilicet partes. et in suos posteros. Pri-
mæ partes non sunt propagati. sed dei manu conditi. Tota autem po-
steritas carnem quidem propagatione sumpsit ab adam. sed animam crea-
do deus infudit carni propagate. Quia igitur carne ab adam descen-
dit tota posteritas: sequitur quod omnis corruptio (que in posteris in-
uenitur de carne corrupta venerit) per thoplasti. Sed hec corrup-
tionis diuersitas. Ille enim corruptionem carnis traxit de corrup-
tione superbissime voluntatis: nos autem qui posteri sumus de carnis
corruptione animarum nostrarum maculas possidemus. Illius car-
nem corrupit contumacis anime inobedientia: nostram animam per macu-
lat miserabilis et infirma caro de fetenti libidine per propagationem
generata. Omnis enim caro humana que per coitum feda libidinis ge-
neratur infirma est sordida. caduca. mortalis. et rationi rebellis. ple-
na concupiscentiarum et malorum motuum. Et ideo anima rationalis que ta-
li carni sociatur continuo inficitur. pervertitur. corrumpitur. sordidatur
non aliter quam si balsamum purissimum turpissimo vase infuderis Hanc
corruptionem tractam a carne anima manifestat quando uti incipit libe-
ro arbitrio Tunc enim inuenitur deum ignorare. se et sua bona et ma-
la nescire. suam amare voluntatem. et dei iussa contemnere Dominicus
Duos ex his que dicis anime status accipio. Unum quem habet ante usum

62

Capitulum lv.

arbitrii. in quo propter corruptam carnem (cui iungitur) iam est immunda. turpis. et deo odibilis: licet nihil sua sponte peccauerit. cui tamen hec immundicia imputatur propter carnem primi patris corruptam cui inheret. Alium statum habet anima post usum liberi arbitrii. quod quia prius a carne viciatum est. ideo ipsa anima propria voluntate actualiter malum agit et non potest nisi malum agere et deo rebellare. Et ideo efficitur multo deterior et turpior quam fuerat antea. Si eam potuit inquinare et ream facere crimen originale et inuoluntarium: multo magis rea erit propter actuale malum quod voluntarie commisit. Sed dic mihi obsecro: quare deus (qui iustissimus et clementissimus est) animam ream tenet propter originale crimen quod voluntarie non contraxit. Raymundus. Ream quidem tenet: inuoluntario tamen malo non punit. quia nemo debet pena inuoluntaria puniri nisi voluntaria culpa deliquit. Separatur tamen talis anima eternaliter a consortio dei propter originale maculam et mortiferam quam ab ade carne contraxit. Et in hoc vide districtissimam iustitiam dei. que anime ignoranti malum imputat quod sponte non fecit. • Dominicus. Sed quare deus animam mundissimam corpori infundit quam non nit sordidanda esse atque corrumpenda. Raymundus. Ex anima corrumpitur atque etiam post corruptionem a dei consortio separatur nullatenus est bono deo imputandum: nec est contra dei iustitiam si malum culpe transmittatur ad posterum. Hec est enim inter deum et hominem facta constitutio ut homo per coitum carnem gignat: et deus genite carni animam infundat. Sed postquam primus homo suum corpus inobediendo corrupit. et per tale corpus corruptum sit aliorum corporum propagatio. Et sicut corpora ita et corporum vicia transmittuntur. Licet igitur homo suum opus corruerit: deus tamen propositum ordinis sui mutare non debuit. quoniam cuius caro sit dei iusto iudicio punita: hoc est caduca et corruptibilis facta. propter hoc tamen primam constitutionem deus violare noluit quin se propagatis corporibus licet viciatis animas mundas infundat. quibus dum sociate fuerint maculas contrahibent et ruinas. Ista igitur ruina non deo imputanda est. sed infecto et pestifero corpori. quod a ruinosa et corrupta carne primi parentis descendit. de cuius peccato quicquid malivoluntium vel miserum in anima et carne posteritas patitur originem duxit. Dominicus. Sed nunquam ipsa propagatio seu generatio de se transmittit in posterum.

Nota quomodo originale peccatum hominem reum facit

Dialogus Sextus

ipsam quā cernimus vtriusq; hoīs corruptōem Raymundus. Nō ip̄a generatio s; generatōis libido: que generatōi de cōi lege ruine cōiungit. Flam̄ añ pctm̄ fuisse vtiq; ppagatio sed libido nulla fuisse. Certe vidisti nūc mi dñice miserabilem hoīs corrupti tragediā luctu z lachrimis plenam Dominicus. Vidi fateor optime mgr̄: z incōsolabili dolore pcussus sū nec vllatenus potero respirare nisi ostēderis mihi q̄bus remedijs tā ingētia poterūt hoīs mala reformari Raymūd? Animeq; or̄ esto: in p̄mo est vt psoleris. Verū quia cernis p̄ādij horam instare: queso vt vsq; post meridiē prestoleris Dominicus Pareo libens. ¶ Finit quintus dialogus. de multiplici lapsu humani generis. z q̄ p̄ vnum cecidimus omnes

¶ Incipit sextus dialogus. de reparatiōe lapsi hominis. z q̄ p̄ vnum omnes consurgimus.

Qualis et q̄; magna sit hoīs obligatio pro iniuria z offensa dei ¶ Capitulū. lvi.

Raymūdus. P̄iusq; loquamur quō possit collapsus z p̄fractus hō reparari necē est dicere de magnitudine offense. z de maxima obligatiōe iniurie quā hō p̄teruis z inobediēs in deū maximū p̄petrauit. Tūc p̄mū tibi sapiet magnitudo et dulcedo remedijs: cū magnam egritudinis acerbitatē agnoueris Dominicus. Rursum (vt video) me ad lachrimas mittis Raymundus. Ita oīno necesse est Nunq; nec humilis nec gratus tuo medico fies nisi egritudinis tue morbū ad liq̄dum dephenderis. Nō putabis medicū tibi oportunū fuisse nisi dum vulnerū tuorum desperatam putredinē intuitus fueris Dominicus. Si sic necesse est facito vt voles. Raymundus. Ut magnitudinem culpe atq; offense cognoscas: oportet te nōnulla animaduertere. Primum est. q̄ oīs offensa tāti est estimāda tantūq; ponderāda quāta est ip̄a que offenditur persona. Cum igitur sit deus infinite maiestatis. sapientie z bonitatis. ideo iniuria in deum commissa est penitus infinita. Dominicus. Hinc palā intueor q̄ qui deū offendit

Nota magnitudinē culpe.

Capitulum lvi.

obligat se ad infinitā atq; interminabilē penā **Raymūdus.**
 Scdm est. nā ex quo iniuria in deū pmissa ledit ac destruit qn
 tū ex se est honorē z gloriā dei q̄ est īfinitus. iō talis in hoīe cō/
 tēptus fit īfinitus z ad infinitā obligat amaritudinē. Tertiū
 si hō plesset in obseruatōe mādati voluntatē dei: īfinitū bo
 nū z meritū interminabile meruisset. q̄ em̄ facit qd̄ p̄cipit de
 obligat deū sibi vt premiū referat īfinitū. Igit̄ qn̄ hō facit qd̄
 phibet deus obligat se deo ad demeritū z ad suppliciū sempī/
 ternū. Faciēdo itaq; qd̄ odit atq; asp̄natur deus: plus opatur
 de malo q̄ deus illi opatus est bonū. Nam dei munera q̄uis
 maxima tñ finita st̄: sed malū culpe qd̄ p̄petrat in deū hō est ī
 finitū. **Dominic⁹.** Colligēdo ea q̄ supra dixisti cū his q̄ nūc
 dicis duas hoīs obligatōes esse p̄sidero. Una est naturalis q̄
 causat̄ de dei bñficijs acceptis p̄ quā astringit̄ hō dare deo q̄c
 qd̄ inuenit in se amoris: reuerētie: laudis z hōris. Hec obliga
 tio z bona z p̄petua est. Alia obligatio est quā fecit hō p̄ malo
 culpe qd̄ opatus est z p̄ offensa in deū pmissa **Raymūdus.**
 Bñ p̄sideras. sed hoc debes etiā nosse q̄ hō hac scda obliga
 tōe implicatus p̄mā soluere nō p̄t. Impossibile est em̄ vt hō cri
 minib; irretit⁹ z dei inimicus reddat deo debitū dilectōis. ho
 noris z laudis: qd̄ tñ p̄ susceptis bñficijs reddere p̄tinuo tene
 tur. Vidēs igit̄ q̄ nocua q̄ maligna hec obligatio sit q̄ p̄mā
 impedit vt reddi nō possit. Hec p̄terea obligatio aliā de se ge
 nerat oīno funestissimā. Nā qui mortali pctō obligatus est: a
 pctō p̄petrādo se p̄tinere nō potest. Qui em̄ facit pctm̄ seruus
 est pcti. qui aut̄ seruus est vt pctō obediat necē est. Uno igitur
 pctō p̄misso impellit̄ p̄tinue hō vt scdm̄ tertiū quartūq; p̄mit
 tat. vt q̄ malus est malus fiat adhuc. z q̄ in sordib; est sordescat
 adhuc. **Dominicus:** Hec tertia est oīm pessima obligatio q̄
 in extremā calamitatū miserā hoīem p̄cipitē facit. Hinc iā p̄
 q̄ summe malignū fuerit illud p̄mū originale pctm̄ ade quod
 nos in tā pessimas obligatōes z mille miserias detrusit **Ray**
 mūdus. Vere malignū z totis animi medullis execrandū. qd̄
 ex his rōib; poteris intueri. **Primo.** sicut nihil dignius ni
 bil p̄stantius libero arbitrio: ita nullū malū peius est z detesta
 bilius q̄ culpa z corruptio volūtatis atq; arbitrij. Quā igit̄ per

*Nota duas
hoīs obliga
tiones.*

*q̄ ḡue sit pctm̄
originale ade
p̄z ex his rōib;*

Dialogus Sextus

Inobediētie culpā destruxit libez arbitriū: tunc illud destruxit qđ erat in rez natura oīm p̄clarissimū. pulcerrimū. nobilissimū. Secūdo oēs creaturas sub hoīe deus p̄stituit p̄pter libez arbitriū. qđ dū hō violauit. violauit etiā vniuersuz creaturaz ordinem z rez oīm pulcritudinē sua deformitate fedauit et quantū in se fuit frustraui totū vniuersuz debito fine Dominicus. Hac sua corruptiōe (vt video) nisus est dei honorē (quē de rez institutiōe p̄meruit) vacuare. Qđ malū qz voluntarie admisit. iō maximā offensam p̄stituit Raymūdus Verum dicitis. s; z pdendo seipm vacuauit dei optimā intentionē vt nihil vltra valeret nec posset iā corruptus in illū beatitudinis eterne finē p̄duci ad quē illum p̄diderat deus. Quarto. cōsentiēdo dei maximo inimico z sua vota p̄plendo: quē ex sua p̄suasione dei hostē ignorare nō poterat (audiuit em̄ eum cōtra dei mādata loquentē) huic igiŕ cōsentiendo qđ deū mendacē nitebat̄ asserere summā deo fecit iniuriā z despectū suo postpositū inimico. Quinto. non solū semetipm pdidit z dei seruitio subtraxit diabolico se mācipans seruituti. sed z totā posteritatem suā diuinis subduxit obsequijs z sub luciferi posuit potestate. An hec tibi crimina pua vident̄ Dominicus. Imo p̄o maxima s̄. Sed queso te quousq; aiām meā tollis: quare nō dicitis mihi q̄bus remedijs tanta poterūt mala sanari. Nō ad dei imaginē cōditus corpus z aiām pdidit: mille se vicijs inq̄ nauit: odiū sui creatoris incurrit. nō solū paradisum sed z celū (cui creatus fuerat) amisit. z sub dira diaboli potestate delitescit. Quis tantis malis afferat medicinam

Q hō indiget satisfactōe infinita q̄ solui nō potest nisi p̄ infinitā p̄sonam ¶ Capitulū. lvij.

Raymūdus. Quia igiŕ mala hoīs maxima s̄: ideo maximis remedijs opus hñt Et qz culpa in deū p̄missa est infinita. ideo z infinito indiget expiatore. At qm̄ culpa est infinita: ideo meruit z infinitā penā. z hanc quoq; necē est expiare si debet hō in statū quem pdidit reformari. Ad omnē em̄ culpā aut punitio sequitur aut satisfactio. Si igiŕ homo vult destruere culpam quam admisit: z penam euadere quam p̄meruit

64

Capitulum lviij.

oportet q̄ tam magnū operē bonū vt vincere possit malū q̄
prius nequiter p̄petrauit. Ut igitur recuperet hō p̄fectam sui
creatoris amicitia: necesse est vt reddat illi p̄ obligatiōe infini
ta satisfactiōe infinitam. z hoc cū tanta faciat humilitate q̄n
tum antea sup̄biuit. Oportet igit̄ q̄ talis satisfactio sit volūta
ria. libera. amorosa. de intimis cordis medullis erūpens. dul
cis. iocūda. salutifera. **Dominicus.** Quis hanc queso satis
factionē poterit opari. Nunquid homo captiuus: carcera
tus. mille vulneribus saucijs. dei aduersarius. demonis ami
cus. Sed nūquid angelus (qui cum finita persona sit) tollere
poterit maliciam infinitam. Nunquid deus id efficere volet
qui ab homine turpiter ihonoratus. despectus z offensus est
et sub dei odio constitutus. Cum em̄ dei iusticia exasperata
sit quomodo eam nequiciam volet expiare: quam debet meri
to punire. **Raymundus.** Multum laboras: multum anxi
us es. Sed nūquid in eternum p̄iciet deus. nūquid humili
uit ex corde suo z abiecit filios hominū. Nunquid obliuiscet
tur misereri dominus: aut p̄tinebit in ira sua misericordias su
as. Nunquid hominis malicia dei bonitatem euacuanit. Ab
sit. Concludamus igit̄ q̄ ex quo illud (quod homo soluere te
netur creatori) maius sit q̄ quicquid est citra deum. z hoc nō
est nisi deus: clare sequitur q̄ nullus potest hanc satisfactiōe
operari nisi solus deus. Intellige que dico: nullus potest sol
uere nisi deus: z nullus debet nisi homo. Oportet igitur qui
hoc bonum operaturus est deus sit z homo. Debent ergo de
us z homo in vnam conuenire p̄sonam. vt deus sua bonitate
hominis miseriam expiare velit: z homo possit. Nisi em̄ deus
homo fiat z homo deus: ruina hominis nō poterit subleuari
Hec autem p̄sona cum sit infinita habebit in se aliquid quo ci
tra deum nihil est maius quod sua magnitudine et dignitate
deleat omne debitum: z omnē compleat satisfactiōe. **Do
minicus.** Quantū ego cōcipio hec p̄sona infinita cui deus sit
nihil p̄ sua culpa debebit creatori. atq; ideo exoluere poterit p̄
his om̄ibus qui nō possunt reddere quod debēt: qz nō habēt.
Nō est igit̄ extra hanc p̄sonam spes vlla salutis que p̄t habere
meritū infinitum: z duplici rōne iram offense iusticie mitigare

Dialogus Sextus

Primo qz deus est. scdo qz hō diuinus est Rōe pmi efficacissi
me recōciliare p̄t. rōne secūdi meritū infinitū adducere potest
quo deus infinitus mitiget z culpa infinita remoueat.

De p̄ditōibus q̄s oportet h̄re h̄ac

psonam infinitā pro n̄ra satisfactione ¶ Caplin. lviij.

Raymūdus. Optime hoc misterū p̄cepisti. verū vt meli
us cūcta cognoscas dicā tibi aliq̄s p̄ditōes quas necē
est hec p̄sona habeat si debeat ad liquidū deo hoīem recōcilia
re. Prima est: oꝝ eū esse de genere hoīs istius q̄ ad penā obli
gat̄ immēsam: nec sit de nouo vt adā formatus. Alioq̄n nisi p̄
tinuerit ad genus humanū hoīs offensam delere nō poterit.

Nota perpul
crum.

Dñicus. Merito id seq̄tur. nā sicut ab hoīe obligatio ve
nit: ita z ab hoīe veniat satisfactio: z tali hoīe qui de p̄genie sit
eius q̄ peccauerit Raymūdus. Oportz scdo qz talis hō mū
dissime sine libidine sine coitu p̄cipiat. Cū em̄ genitalia mēbra
sint inobediētie mēbra (vt sup̄ patuit) p̄ que in oēs hoīes cor
ruptio z rebellio venit. iō iste hō qui inobediētiā oēm z corru
ptionē remouere tenet̄ genitalibz mēbris gigni nō debet. alio
q̄n simili p̄tagione pollutus p̄ alijs satisfacere nō poterit. Cor
pus igit̄ huius viri d̄z manu dei de carnis suba in vtero mulie
ris formari. q̄ sit quidē de genere adā. sed tñ purissima z scissi
ma z integerrima v̄go. Et sicut vir iste in vtero v̄ginis non p̄
vulnā venit: ita ab vtero nascet̄ genitali mēbro integro p̄ma
nēte: vt ip̄e filius sit castissime v̄ginis z ip̄a añ partū z post par
tū virgo p̄duret Dñicus. Cū igit̄ vnā in trinitate p̄sonā in
carnari dicimus: quā h̄az esse arbitramur: patrē ne: an filium
an spiritūscm̄ Raymūdus. Nō aliā vtiq̄ q̄z filiū: vt q̄ filius
est in diuinitate: in humanitate q̄z filius sit. z qui h̄z patrē solū
in celis solā habeat matrē in terr̄. Tertia p̄ditio est. qz vir iste
sicut h̄z humanū corpus: ita z humanā habeat aīam necē est.
Alioq̄n nō esset idoneus q̄ posset redimere. Quarta. qz sit hō
mortalis disp̄satiue: qui sua morte n̄rām possit mortē destrue
re. Licet em̄ vir iste debeat deo oīm cōditori summū amorem
reuerentiā. gloriā. z honorē. morti tñ nō est obnoxius. Cū em̄
innocētissimus sit non p̄t iuste ab illo deus mortis exigere pe

nam in quo nullā inuenit culpā Solū igit̃ quod sanctissimus iste deo nō debet est mors ip̃a. quā si sponte et ex mero amore deo obtulit: tradideritq; in mortē aīam suā que nūmū est deo chara et p̃ciosa cū sit oīm terribilissima et difficillima: fiet plenissima satisfactio p̃ mortib; pctōꝝ: et vna mors innocētissima et volūtarie assumpta mortes multas et innumeras expiabit.

Dominicus. Intellico hūc ppiciatorē generis hūani oportere esse mortalē. Alioq̃n mortē debitā tollere nō poss; . Pena em̃ infinita iūstissime merita nō p̃t nisi innocētissima et p̃ciosissima pena dānari. Raymūdus. Sanissimus est p̃ceptus tuus.

Hinc iā quintā p̃ditionē intellige oportere hūc optimū virū nō solū mori p̃ dei honore et hoīs vtilitate. sed etiā libētissime et deuotissime et intimis animi medullis mortē appetere et sustinere. Oportet igit̃ q̃ vir iste sit summe benignissimus. summe dulcissimus: et erga collapsum et miserū hoīem maxima cōpassione et pietate cōmotus: vt magis ipse amarissima deligat morte p̃fungi q̃ hoīez sue p̃sortē nature eterna sinat morte perire. magis cupiat hoīm salutē q̃ ppriam vitā retinere. Accē est igit̃ vt non respiciat ad hoīm malicias. offensas. crudelitates. sordes. neq̃cias: magis aut̃ p̃sideret q̃ hoīes s̃t̃ dei imaginē portātes miseri. calamitosi. ceci. paupes. et mille incommodis circūsepti. Nō deb; igit̃ hoīes malos odisse. sed p̃pati. flere. ingemiscere. et sua mitissima lenitate: sua q̃z bonitate dulcissima oēm nequiciā vincere: oēm crudelitātē supare: oēm offensam et iniuriā eq̃nūmter p̃ferre. Oportet igit̃ vt oēs sibi p̃dicētes et occidere volētes diligat. foueat. amplect̃. cuius imensa bonitas oēm sponte remittat iniuriā: et ad nullā respiciat inclementiā. Dominicus. Nō p̃tineo lachrimas p̃ amore et dulcedine verboꝝ tuoꝝ. Vere magna huius dulcissimi viri benignitas et charitas immēsa. q̃ talis tā iustus tam sanctus. innocens impollutus mori velit pro hominibus malis. impijs. ingratis. et omni pena dignissimis. Dulcissimum reuera humana natura gaudere deberet si talem et tam vere suauem posset hominem reperire. Sed rogo te qua occasione poterit homo iste pro dei honore occidi. Nunquid perimet semetip̃m.

Nota redēptoris optimam bonitatem

¶ Sequitur. lix. capitulum

Dialogus Sextus

Qualiter hō iste poterit occidi

ad dei honorē. ⁊ quis eū occidet

¶ Capitulum. lix.

Raymūsus. Nō utiq; perimet semetipm Tale em opus
nec dei honorē nec dei iusticiaꝝ opatur. Dominicus.

Quō g poterit vir tāte dulcedinis ⁊ bonitatis occidi. Ray
mūsus Veniēs em in hūc mundū inueniet hoīes corruptos
malos ꝑtra deū. ꝑtra iusticiā. ꝑtra naturā nequissimāꝝ vitam
agētes. ꝑpriā amantes volūtatem. ꝑpriam laudē et gloriā cō
sectātes. Et qm vir iste erit summe bonus ⁊ optimo viuēdi ge
nere ꝑfectissimus: ideo necē erit vt verbis ⁊ exēplis impugnet
maloz hoīm vitā. scelera corripiat. opa iniusta castiget Verū
qz veritas odiū parit: hac tali iustissima increpatiōe multozꝝ
cōtra se inuidiā cōcitabit q̄ eū ad mortē vsq; iniustissime perse
quant. Ipse vero indeclinabiles iusticie et eq̄tatis semitas te
nēs nec mortis discrimina ꝑtimecēs: magis eliget ab illis oc
cidi q̄ de. iniuriā dissimulare: aut turpissimas nequicias non
arguere. Hoc pacto dabit efficacissimū exemplū imitatoribꝝ
suis vt magis velint mortē eligere q̄ aut dei iusticiaꝝ deserere
aut hoīm sceleribꝝ assentire. Iste igit optimus hoīm licet ma
la impioꝝ volūtate perimēdus sit: spōtanea tñ et denotissima
mēte ad dei laudē ⁊ hoīs utilitatē hanc mortē intrepidus susti
nebit Dominicus. Nō sufficio tñ mirari quō tanta poterit
in hoībꝝ crudelitas inueniri vt virū summe māfuetissimū et
fructuosissimū velint occidere Vñ queso tāta inuidia: tāta po
terit malicia generari Raymūsus. Dicāz breuiter. Genus
humanū sicut nosti deceptūꝝ captiuūꝝ detinet sub potestate
neq̄ssimi luciferi deceptoris qui suū in hoībꝝ querit honorē.
laudē. ⁊ magnificentiā. Iste aut nouus hō nouaz hoībꝝ do
ctrinā predicabit. ⁊ noua oīa (q̄ ad dei honorē et hoīs ereptio
nē pertinēt) opabitur: quo diaboli regnū in hoībꝝ destruat.
et ꝑuellat. Hūi em summis viribꝝ pugnet ꝑtra luciferi ꝑtina
ciā atq; supbiam irretitū hoīem nō poterit liberare. Lernens
igit serpens antiquus talē tamq; potentē ꝑtra se nouū hoīem
insurgere: ⁊ in quem nullā habeat potestatē: nec ꝑ se ledere illū
possit nec cobibere: ne predā diu possessāꝝ amittat collectis vi

Nota quō lu
cifer christum
occidet.

66

Capitulum lix. lx.

ribus huic homini se obijciat struens per membra sua insidias. fraudes persecuciones et mortes. Maxima itaque inuidia et citatus quosdam nequissimos homines inflammat: qui spiritibus serpentinis accensi hunc velint hominem perire et penitus eradere de superficie terre. Sed nihil proficiet crudelissima malignatio. nam omne momentum luciferi in suum caput retorquetur. Nam ex quo hunc iustissimum hominem occidet in quo nihil iuris habet et illum morti addixerit quod nihil penitus morti debuit: ideo iuste omne ius quod in humano genere habere videbatur perdidit. quia chirographum cui innitebatur excessit: ab illo exigens penam in qua nullam repperit culpam. **Domine** Hinc clarissime intelligo quomodo iste vir maximus demone fraude ad dei gloriam occisus diabolum suis vinculis irretiuit et captiuum sub suo domino retinebit. **Ut** qui primum hominem fraude decepit: per secundum hominem subiungatur sit. et quicquid per casum ad lucratum est huius industria totum amittat.

De conditionibus et circumstantiis

quas hec mors preciosa est habitura

¶ Capitulum lx.

Raymūdus. At quoniam satis iam nosti quod hec mors preciosa huius micissimi et maximi viri est humano generi summe necessaria. ideo quas circumstantias (ut magis nobis fructuosa fiat) sit habitura debes aduertere. **Primo** cum vir iste omnium dulcissimus sit ex mera ad nos miseros compassione moriturus. ideo mors eius erit omnino spontanea. deuota. amore et charitate plenissima. **Secundum** sequitur ex primo videlicet quod ista mors non erit fortuita nec violenter nec fraudulenter ipso ignorante ingesta. sed erit per hunc ipsum ab eterno prius et certo tempore et ordine et loco et modo quod voluerit preparata. **Tertio** ut hec mors sit admodum nobis fructuosa ideo erit sustinenda amarissima. erit etiam turpis. probrosa. contumeliosa. ludibria et ignominiosa plena. **Domine.** Hec est huius optimi miseratoris benignitas infinita ut non solum simplicem mortem. sed et penis maximis et vituperiis refertam proferre sua sponte dignetur. **At** ideo hec mors nostram mortem et omnem iniuriam et mille scelera facile euacuabit. **Raymūdus.** Verum dicis. **Hinc** iam citius accipis quartam huius mortis conditionem quod ingeretur huic viro in loco publico et solemniter in clara luce. in meridie. in festo die. et in frequentia aspectuque innumerabilis populi.

L. ij.

Dialogus Sextus

cū impijs z sceleratis. Hec hoīes nequissimi instigāte diabo-
lo (q̄ occultas in hūc virū exercet inimicicias) ppetrabūt: quo
mors ista fiat oīm turpissima. ignominiosissima. z cūctis hoī-
bus execrāda. Ipse ꝑo hec oīa leto z deuoto aīo sustinebit: sci-
ens qz mors sua nobis puerter in vitā: z cōtumelia atqz igno-
minia trāsibit in gloriā

Nota misterium

Dominicus. Magnū pfecto pieta-
tis misterium: q̄ p tam enormē hoīm maliciā: nostrā est maliciāz
destructurus. Imo ꝑo ipa malicia destruet semetipam: z qn-
to robustius sup hūc virū incubuerit tāto ipa facilius in oīb-
pessundabit. Mors em̄ hec sanctissima sicut p iniquitatē ꝑmit-
tit: ita z ppter iniquitatē toleratur. z sic potest vtrāqz iniquita-
tem perimere: z qua ꝑmissa est: z ppter quam pessa est

Declaratio q̄ rōnabiliter sequit̄

saluatio humane nature p hanc mortē ¶ Capitulum. lxi.

Amūndus. Hūc faciliē licebit aduertere quō hec mors
sit hōtra vita: z ista pemptio sit nra saluatio. Nam cū iste
qui hāc mortē patit̄ sit deus z dei filius: ac p inde infinite dig-
nitatis: iō z mors ista quā offert deo est in infinitū ꝑciosa z me-
ritoria. Tenet̄ igit̄ iustus deus q̄ p hanc mortē in infinitū ho-
norat̄ est: ꝑmiū reddere infinitū. At qm̄ vir iste cū sit plenus
oībus bonis: vtp̄ta verus deus: iō sicut nullo eget: ita nihil
recipere p se ꝑt. Cū igitur necē sit deū aliqd̄ quod maximū sit
largiri z iste recipere nō possit: relinq̄tur ḡ vt isto volēte z annuē-
te alicui alteri detur q̄ hoc bono maximo summoꝑe eget z ca-
rere nō possit. Sed cui ꝑueniētius rogo dabit vir iste mortis
sue fructū z tantū boni heredes efficiet q̄ parētes z ꝑpinquos
et fratres suos q̄s videt summa paup̄tate deficere z mille cala-
mitatibz fatigari. Dabit igit̄ hoībus infinita merita sua q̄bus
obligatōez redimāt. culpas soluat. deū iratū mitigent: z a dia-
boli laqueis resipiscāt. Ecce mi dñice inuenit hūana natura in
hoc vno hoīe qd̄ sponte z nō ex debito deo tribuat qd̄ vere su-
um sit. hoc dū tribuerit de dei manibz z tormētis innumeris se
redemit. **Dominicus.** Patet igit̄ qz oīs hō qui ad grām hu-
ius viri accesserit: z illi cū bono affectu inherere voluerit libe-
rabit̄ ab oīi quo irretitus est malo: z ad recōciliatōez plenissi-

67

Capitulum lxi.

me transferet. Qui vero hanc gratiam aut contempserit aut dissimulaverit iste in eternum peribit reus sempiterno delicto. nam et ira dei permanet super eum. Raymūdus. Nihil verius. Debes preterea nosse quod duplici iure huic homini debet regnum celorum. Primo ratione filiationis, quia ipse etiam ut homo erit charissimus dei filius: solus spiritus faciens beneplacitum patris. Huius gratia sibi soli premeretur regnum celorum et nulli alteri. Secundo merito sue dignissime passionis: et hanc gratiam dabit fratribus suis ut fiat heredes dei: coheredes autem sibi. Dominicus. Iste scilicet summe et impreciabilis divitiae quibus merito mortis eius omnis nostra paupertas expietur, et infinitis bonorum omnium thesauris repleatur. Raymūdus. Sed nunc iam intueri quomodo hec mors omnem culpam humani generis et omnem offensam exterminet. Quadruplex est culpa. Prima est originalis generalis, et hec est primorum culpa parentum superinducta in omnem hominum genus. Alia est culpa originalis particularis quam quilibet anima humana contrahit dum viciate carni sociatur. Tertia est actus que post usum rationis ab unoquoque committitur que quotidie in homine sine numero multiplicatur. Porro hec mors summe preciosa primo et principaliter quocumque fuerit effecta tollet culpam illam generalem que una erat et late diffusa in tota humana natura, atque hoc modo penitus renouabitur. Sed alie due culpe particulares non statim tollentur post hanc mortem nisi in illis tantum quibus huic optimo viro inhererint et in suis se membris credendo et amando constituerint. Parvuli autem qui non habent usum arbitrii sicut habent solam culpam ab alijs contractam ita poterunt huic viro per alios qui adulti sunt inherere: et hoc eis sufficit ad salutem. Qui vero utitur arbitrio et huic viro non inhererit: nec eius signaculum discretionis susceperit peribit anima illa de populo suo. Dominicus. Cum ingenti te audio voluptate. Sed que est illa quarta culpa quam nondum tetigisti. Raymūdus. Ipsa est culpa personalis omnium maxima: culpa inquam illorum qui huic virum benignissimum occisuri sunt. Dominicus. Quis hic vir sit infinite bonitatis et maiestatis: non puto quod mors eius (que tam iniquis manibus consummabitur) possit eam culpam delere quam perpetravit: cum ipsa circa hunc plus operatur mali quam mors eius operetur bonum. Mors enim solos non respicit et reficit qui nihil sumus, sed culpa in illum tendit et illum perimit qui est summe bonus.

Nota quomodo
mors xpi omnem
culpam extirpat.

Dialogus Sextus

Meritū xpi ē
duobus modis
infinitum.

et infinitus. Raymūdus. Dico pmo q̄ multum alleviabit hāc culpā psonalē ip̄a pimentū ignorātia. Si em̄ nosset nū q̄s deū gl̄ie crucifigerēt Sc̄do meritū hui⁹ viri erit duobus modis infinitū. Primo ex pte opantis q̄ ē psona infinita. sc̄do ex pte dei acceptātis. Dē em̄ meritū acceptabile deo ē infinitū. mors igit̄ ista erit infinita et ex pte morientis et ex pte mortē acceptātis oīs aut̄ culpa et psonalis et actualis et originalis est solū infinita ex pte dei in quē cōmittit̄. sed nō ex pte hoīs a quo cōmittit̄. Sic ergo sapiētia vincet maliciā. et mors eius oēm nequiciam expiabit. Debes tñ scire q̄ iste hūani generis redēptor non solū purgabit pctā nostra infinita satisfactiōe. s; etiā immēsa cordis p̄tritiōe. Satisfactio p̄ mortē respicit offensam dei iusticiam. Sed qz dei infinita benignitas etiā exasperata est. ideo oīs eā huius infinitis lachrimis gemitibus et doloribus mitigari. Nā quantū deus bonus est et amabilis tantū est ip̄a odibilis et asp̄nabilis culpa. et ideo necē est eā summis animi p̄punctiōibus expiari. Dominicus. Hoc postez maxime ostēdit q̄s necariū sit collapsio: cōfractio: et obduratio hoī talis medicus q̄ sua morte. suo sanguine. suis lachrimis et gemitibus nostris vulneribus medeat̄. O vere dulcissimū virū amoris brachijs p̄plexandū Sed queso te. quō hic se geret post susceptam mortē.

Qualiter vir iste se habebit post mortē ad seipm et ad omnes creaturas ¶ Capitulū. lxij

Raymūdus. Primū scito q̄ occisus in mortē non poterit a morte detineri. Cū em̄ sit deus verus oīpotens. summe sapiēs. et maxime clemēs: ideo oīa faciet vt sapientissimū et optimū decz. Sua ergo potētia se suscitabit occisum: vt sicut sua mors ita et sua resurrectio nostris periculis suffraget̄. Nihil em̄ pdesset morte plenissime satisfacere si remaneret in morte. Nam nemo hominū in illū crederet neq; speraret nec se illi cōiungeret quē videret morte prosterni. Quādo em̄ meam mortē vinceret qui suam nō potuit superare. Indecēs pretere rea est vt corpus tam sanctū. tam mundū. tam glorioz in sordentē puluerē cōuertatur. quod sponte sine debito mortis in mortē se tradidit p̄ mundi vita. Dominicus. Nūquid itez

Capitulum lxij.

mortalis resurget vel certe immortalis Raymūdus. Atq; immortalis. Nā frustra rursus mori cuperet cū vna morte sufficiēter oēm corruptionē deleuerit z mortē. Non aut solum resurget immortalis. sed etiā ascendet cū summo triūpho supra oīes celos: vt a patre recipiat possessionē eternā pro humana natura: z illic residēs in dextris dei colligat in celis q̄s emit in terris Dominicus. Illic igit̄ sublimis residēs quō se geret ad ceteras creaturas Raymūdus. Creaturarū quattuor sunt ptes. Una est corpalis tm̄. Alia est p̄tim corpalis partim spūalis vt natura humana. Tertia est mere spūalis vt natura angelica. Et hec est biptita. sunt em̄ angeli boni: z angeli mali. At qm̄ hō iste rōne humanitatis erit creatura oīm nobilissima. altissima. z vna p̄sona cum deitate p̄iuncta. iō sub se habebit oēs creaturas: subiiciēturq; pedib; eius. Erit ergo dñs et caput bonorū angelorū: qui suum in lucifero corruēt. Caput p̄diderūt. Iste itaq; homo sublimis sua maiestate reuegrabit angelorū ruinas: z caput se illis dominūq; cōstituet. Ecce hoc est caput: quod (vt notares) diligenter supra cōmonui Dominicus. Demini equidē z nūc clara luce illud intueor. Cum em̄ vir iste sit multo excellētior z in infinitū melior q̄s erat lucifer añ ruinā. iō rectissime erit bonorū caput z p̄nceps angelorū atq; hoc pacto plus multo angelica natura recupabit q̄s p̄diderit. Sicq; in ordine creaturarū bonarū vna erit creatura multo maior in bonitate q̄s sit lucifer malus in malarū genere creaturarū. Nā (nisi fallo) añ hunc virū nulla creatura erat ita bona sicut post ruinā p̄mus angelus factus ē malus: atq; ita malū bonū superabat. Hoc aut viro sup̄ angelos caput p̄stituto bonū longissime malū vincet: qz sine vlla p̄paratōe erit ille melior q̄s sit lucifer iste malignior. Duob; igit̄ modis bonū malū supabit. Primo qz maior erit hui; viri bonitas q̄s in oīb; malis sit scelerata pueritas. Scdo qz opa eius tāto erūt meliora q̄nto deteriora sunt malinoloz demonū atq; hoīm opa. Da veniam si te meo sensu fatigo z p̄sequere qd̄ tuū est Raymūdus. Erit q; hic hō diuinus malorū etiā dñs angelorū p̄ iusticiā: sub cuius pedib; malignus lucifer captiū innotatusq; tenebitur vt ne pedē quidē aut vnguē preter eius imperiū mouere possit

Quō se geret ad omnes creaturas.

Dialogus Sextus

Erit tertio oim hoim dñs z suorū fideliū sublimissimuz caput.
Erit quarto dñs totius vniuersi. Dñs em creature ppter ho-
minē: ergo sicut ē dñs hoim ita erit z creaturaz: terre scz aeris
et ignis z oim que sunt. q̄ viuūt. q̄ sentiūt Dominicus. Sa-
tis iā oñdisti quis. q̄ntus. z q̄lis. q̄sq; necariuz sit q̄ gen^o hūa-
nū debeat liberare. s; nūq̄d volet de^o nobis talē hoiez largiri.

Q Deus uolet hūc hoiem largi-

ri. z q̄ iesus xps ipse sit iste homo

¶ Capitulum. lxxij

Raymūdus. Dño necesse est vt deus uelit hūc hoiem da-
re generi humano. Ad hoc em cogit eū sua immēsa beni-

*Nota rōnes q̄
re deus uolet
hūc virū dare
generi hūano*

gnitas q̄ nō patit̄ funditus mundū interire. Quid em prode-
rit in tāta dignitate hoiem cōdidisse. oēm q; creaturā in suum
obsequiū statuissē si hō nō est illū in quē cōditus est finē adep-
turus. s; ppetuo misere periturus. Preterea si nullus debet
hoim saluari tūc frustra illi seruiūt creature: quod diuine sapi-
entie summe repugnat. Lū igitur sapiēs deus sinat hoiem de
creaturis p̄tinue uiuere: signū est infallibile q̄ intendit hoiem
collapsū reparare z in finez dirigere ppter quē plasmatus est.
Tertio hoc ipm patz ex cōtinua multiplicatōe generis huma-
ni sup terrā Nunq; deus post pctm̄ p̄imi patris multiplicas-
set hoies in terra: imo subito destruxisset: nisi cogitaret de^o su-
p hominē cogitatōes pacis z miseratōis. Quarto si aliquo tē-
poris momēto nō fuit in mūdo aliquis hominū qui debuit sal-
uari: iaz tūc totus mūdus frustra erat z p̄ nihilo. qd̄ nimis ab-
surdū est dicere. Verū quia nullus hominū saluari potest nisi
p̄ hunc virum saluatore de quo hactenus locuti sumus. ideo
postq; deus hominē ruinosū non uult perire optimā habet
uolūtatem hūc virū humano generi largiēdi Dominicus.
D maximā dei bonitatē. pietatē. dulcedinem: qui p̄ talem me-
diatore nostris parat periculis subuenire. Sūma igit nobis
securitas est hunc optimū hominē habituri quem longo cir-
cuitu quesitū scrutati sumus. Raymūdus. At qm̄ homini
christiano loquor: nec est mihi cōtra paganos aut iudeos di-
sputandū (hoc em̄ egi liquide in volumine vnde iste originem
ducit) iō nō oportz hic repetere q̄bus medijs aut mōis hic bō

Capitulum lxij.

a deo donatus sit: quibus sit lacrimis et suspirijs expetitus. de quo populo oriundus. de qua femina natus: hoc solum nunc dicere convenit quod solus iesus christus ipse sit ille homo quem deus prophetarum oraculis longe ante promissit: et in plenitudine temporum fideliter misit. Hic est iesus christus verus deus et verus homo in quo omnes conditiones et circumstantie que necessarie erant pro humani generis satisfactione inveniunt atque complete sunt. Ipse enim deum sua bonitate et morte placavit. ipse peccata multorum tulit. ipse penas omnes removit. tartara obclusit. paradysum aperuit. celos referavit. et captivum diabolum propria virtute contrivit. Ipse contra vicia et peccata opere et sermone predicavit scelera redarguit. radices malorum omnium propria scilicet voluntate. propria amore. laudem et gloriam que sunt homini causa perditionis. et in deum inimiciciarum penitus destruxit et eliminavit. Et breviter aliquid ad salutem humane nature esse potest fideliter. serventer. humiliter. et perseveranter operatus est **Dominicus.** Tale igitur cum teneamus iesum christum deum et regem verum: quem tam piis. bonum. mansuetum. et tanto amore flagrantem agnovimus ut pro peccatis hominum amarum inartuere mortem: merito illum omnis homo amare. venerari. colere. et laudare tenet et huius gratiam querere. huius corpori mystico inherere. huic sedulus obedire. in quo est omnis plenitudo bonitatis et virtutis. charitatis scientie. sapientie. merito omnium ac primorum. Qui ergo hunc virum contemnit perpetua manet in morte. Qui vero huius nobilissimi capitis membris efficitur in immensam crescit dignitate. **Unus enim**

Nota dignitate hois christiani boni.

bonus christianus melior est et prestantior quam omnes qui vivunt in terra homines non christiani. **Malus autem christianus est omnium pessimus**

Raymundus. Hinc pulchre licet advertere quod iustus et quod bonus sit omnipotens deus qui hunc hominem hominibus est largitus. **Iustus** qui quesivit iustum redemptoris precium: **bonus** qui in mortem unicum tradidit filium. Cum enim homo corruptus et in immensum obligatus non posset debitum infinitum solvere quod debebat: deus benignissimus volens ab homine placari gratis contulit ei novum hominem qui deus esset et homine maior: qui satisfaciat pro homine obligato huius in se inestimabile precium: vitam scilicet innocentissimam atque sanctissimam: quam cum in mortem indebitam deo pro homine tradidit: debitum hominis solvit: et deum homini reconciliauit. Dedit enim humana natura maximo creatori in isto homine quod suum erat: ut in alijs hominibus redimeret quod redde

Nota quomodo per christum facta sit hominis reconciliatio.

Dialogus Sextus

re nō poterat Dominicus Quid ista iusticia dūstrictius. qđ
hac clemētia misericordius. Vult deus placari ab hoīe. non
tñ placari se pati nisi moriat infinitus. innocēs. immaculat⁹.
At ne fiat difficultas in precio ipse illum largitur qui occida/
tur. Non habes inqđ o homo vnde te redimas accipe vnige/
nitum fructum vētris mei ⁊ da illum mihi p scelere tuo. Da/
gna certe dignatio.

Que sunt illa maxia dona que

hō miserabilis recipit a iesu christo ¶ Capitulum. lxiij

Raymūdus. Postq̄s igit medicina pparata est: necē est vt
eā egroto ⁊ misero hoī applicemus. Si ḡ iesus xps vul
nerū nostrorū medicus est: restat vt ad illū oēs accedamus vt
possint egritudines nostre recipe medicinā. Nihil in nobis tā
morbidū qđ nō ipsius medicatiōis dono curet. Nos captiui
sumus: Ipe redēptor. nos obligati: ipse fideiussor. nos destru/
cti ipse restor. nos morbidi ipse curator. nos mortui ipse resu/
scitator. nos ceci atq; obtenebrati ipse clarificator. nos errati/
ci ipse cōductor Dominicus. Utinā nūc velit hō suas cala/
mitates attēdere vt tantū medicū sibi nouerit pfuturum. Qui
sua vulnera male sanus nō sentit: hūc fotorē optimū nō requi/
rit. qui aut nō requirit morti sempiternē iā inhesit Raymū/
dus. Duplici obligatiōe (vt nosti) hō implicitus tenet. scz p be
neficijs acceptis. et p culpis cōmissis. Prima sp ab hoīe solui
debet quā tñ secūda obligatiōe irretitus soluere nō p̄t. Nō em̄
potest deū amare. laudare. venerari culpis ⁊ criminib; ppedi/
tus. Porro a scda obligatiōe liberari nō p̄t nisi primā cōpleat
et pmam p̄plere nō p̄t nisi secūda recedat. Vides certe istū bi
cipitē laqueū. Venit igit dñs iesus xps soluit sua miseratiōe et
morte obligatiōez secūda: ⁊ dat hoī adiutoriū gratie vt cōple
at primā. Solutus em̄ hō a peccatis ⁊ scelerib; q̄ est obliga/
tio secūda ⁊ infinita: iā incipit deū p suis bñficijs amare. hono
rare. reuereri: q̄ est obligatio p̄ma. Hoc adiutoriū gratie xps
tribuit nobis tanq; deus: ⁊ meruit nobis tanq; hō. Licet em̄
om̄e qđ deus tribuit dicat grā. istud tñ adiutoriū quo deū dili
gimus ⁊ honoramus est summa grā sine qua nulla pficit alia

Nota duplicē
hominis obli/
gationem.

70

Capitulum lxiij. lxx

Dominicus. Quantū ego intelligo plus est hanc grām ac cepisse q̄s vel corpus vel animā. Flā sine ista gratia hō mortuus reputat. quia nihil p̄t opari inquātū hō est Raymūdus Recte tu quidē. Et idcirco hec gratia deū amandi quā xp̄s ad ministrat est vita ip̄ius aīe: sine qua aīa humana deo mortua ē. Ista grā hoīem restaurat. reformat. viuificat. sanat. formosusq; deo et amabilē prestat. Hec grā hoīem bonum. iustū. deo dignum et dei filiū et heredē facit et ip̄m fratrem pacificū et amabilem suis fratrib; restituit. Hec grā reducit hominē de via erroris. mēdaci; et falsitatis. et deducit p̄ viā veritatis. securitatis. gaudi; et exultatōis. Hec grā saluatoris hoīem reuocat a iugo misere captiuitatis. a vinculis pprie volūtatis. ppri; honoris et amoris: et ponit eū in libertate et in amplissima patria volūtatis dei. Et (vt omnia in vno verbo p̄plectar) hec grā restituit hoī suū bene esse qd̄ aī pdiderat: et tollit ab eo suū malū esse. et ita restituit ei spiritū. salutē. et sanitatem. **Dominicus.** Magna cōmendatio gratie dñi saluatoris. Hunc planissime liquet q̄s oportunus ipse nobis redemptor aduenerit: a quo hec adiutorij gratia maxima condonatur. Sed oro te paulo apertius dixeris quomodo hec gratia iesu christi restituit homini bene esse.

Nota virtutē gratie xp̄i.

Quoniam ista gratia est totū bene esse hoīs: et eius carētia malū esse eius - Capitulum. lxx.

Raymundus. Homo a principio (dum fuit conditus) accepit a deo esse et etiam bene esse. sed nondū optimū esse. hoc em̄ expectabat transferēdus in gloriam sempiternā. Acceperat ergo ab optimo conditore esse. viuere. sentire. velle et amare. Acceperat etiaz bene esse. bene viuere. bene velle. et bene amare. Habebat ergo bene esse et corporis et anime. Verū quia primus homo hoc bene esse quod habebat et seruare poterat sua voluntate perdidit. ideo tm̄ sibi retinuit esse. et pro bene esse acq̄siuit esse malignū. iniustū. sordidū. caducū. viciosusq; Spoliatus igit grāz vestib; his semicictijs et lacinijs ignominiosis ē turpit̄ p̄tectus. Ut aut̄ meli; agnosceret aīe sue cladē atq; ruīnā: corp̄is quoq; mala suscepit et factus est mortalis:

Dialogus Sextus

luteus. aialis. infirmus: vt p hec mala carnis mētis sue maliciam pprobaret. si forte negligētius eā vellet dissimulare. Habēs igit in se tā deforme malignū z tortuosum eē: factus ē suo odibilis creatori eo q opus suū tā preclaz. in se hō corruperat Inuētus ḡ inutilis. corruptus. abhoiabilis: ad nihil aliud vacabat nisi vt ppetuis ignib; destinet. Verū licz pdiderit hō suum bñ esse: remāsit tñ ipsa obligatio amoris z reuerētie quam soluere certe oportebat: nec erat illi aliq̄ excusatio. qz sua volū tate bñ esse pdiderat **Dominicus.** Hinc certe palā intueor q reddere hoī suū bñ esse nihil est aliud q̄ reducere eū ac mutare de malo. tortuoso. iniusto. vicioso eē: ad bonū. rectū. sanctū. iustū. salutiferū. vt hō bñ viuat: bñ intelligat: bñ amet: bñ velit z possit. vt sit scūs. honestus. decorus. pulcher. virtuosus

Raymūdus Aspice igit dei dulcissimā bonitatē. qui (vt hominē sibi federaret z remotis tot malis in p̄mis bonis restitueret) deo t̄ hoī iesum xp̄m qui oēm de medio tulit offensam. remouit culpā z penā: z ad bñ esse pristinū hoīem reuocauit. Recipit ergo a iesu xp̄o vt amet z metuat honoret z laudet deum vt diligat p̄ximū sicuti seipm: z in his oībus gaudeat. p̄seueret exultet. tripudiet. delectet. Ecce hoc est bñ esse. hec est vera vita aīe que p xp̄i grām hoī reparatur. **Dominicus.** Tria itaqz colligo bñficia maxima q̄ xp̄i miseratōe donant. scz indulgentia vt offensa deleat. grā vt bñ esse cōferat. gloria vt esse optimū aliqñ donec. Nam gratie sp̄ debet gloria. Gratias igit im mortales xp̄o q̄ ista nobis suo sanguine mercatus est.

Q in hoīe xp̄iano sunt tres generationes z tres fraternitates distincte ¶ Capitulū. lxxvi.

Raymūdus. Ut p̄fectius adhuc z clarius xp̄i grām z bñ esse hoīs agnoscas scire te puenit q̄ adā p̄mus pater recepit a deo corpus z aīam z bñ esse. Sed dū bñ esse p̄ inobediētiā pdidit: esse tñ uno z male eē corpis z aīe reseruauit. Porro xp̄ianus hō instar p̄ximū tres h; res sibi collatas: distinctis tñ generatōib;. H; em carnē a p̄mo parēte: h; aīam a creatore: h; z bñ esse a xp̄o redēptore Ista tertia p̄pleta est z p̄fecta: si ne qua due p̄me corrupte manent z pdite. Hec em generatio

71

Capitulum lxi.

sancta est et tota bonitas, rectitudo et pulcritudo animarum. Ista
tertia generatio omnino praeiatur propter multiplici ratione. Primo: pro
prima enim generationem caro dominatur et anima seruit, pro tertia anima do
minat carnem et sibi subicit seruituti. Secundo: pro prima generatio
ne homo erat totus carnalis, luteus, brutalis: pro tertia homo fit spiri
tualis, rationalis, diuinus. Tertio: pro prima homo perdidit similitudinem dei
et nanciscitur similitudinem diaboli, sed pro tertia recuperat dei similitu
dinem et in pristinum se attollit decorum. Quarto: pro prima homo reci
pit in se radicem omnium malorum: sed pro tertia omnium bonorum fomitem recu
perat et conseruat. **Dominicus.** Hinc iam cernere licet aptius
quantum primus et secundus adae sunt inter se praeij. Primus hominem cor
rumpit et perdit, secundus reparat medetur et saluat. Ille animam a creatore
corpore infusam inficit et occidit: iste eam mundat ornat et viuificat.
Ille omnes quos de se gignit filios perpetuis cruciatibus damnat.
Iste suam sobolem baptismi lauacro purgatam in celestibus eleuat et
coronat. Ille sua fetida carne omnes commaculat: iste suam sanctam et mundam
de carni sociatos mundos reddit et lucidos. **Raymundus.**
Egregie sapias: nunc pauca de triplici inter christianos fraternita
te loquamur. Prima est carnalis quae omnes ab vno primo patre de
scendunt. Secundo sunt fratres: quia ab vno patre spirituuum deo suas
animas accipiunt. Et iste due coe sunt etiam et paganis et iudeis.
Tertio sunt fratres quia ab vno patre christo omnes bene esse sortiuntur.
Hec postrema est omnium optima: sine qua due priores mortuae sunt.
Hec fraternitas est magne nobilitatis, magne excellentie et amo
ris: magne bonitatis charitatis et vnionis. Hec fraternitas est
infiniti meriti valoris et premissi, quia christus deus homo emit eam morte
sua, vitam tribuens precij infiniti. Hec fraternitas est fraternitas
gratie, quia christus gratiarum patrem eam suis prolibus assignauit. Ceterae autem
due sunt nature. **Dominicus.** Verito hec tertia fraternitas
tate est dignitatis, quia de patre dignissimo et illustrissimo christo ori
ginem sumit. Summo igitur amore se debet inuicem diligere christiani,
quia talem et tam amabilem sortiuntur patrem qui eos suo sanguine lauit,
sua morte redemit, sua resurrectione iustificauit, sua glorificatione
coronabit. **Raymundus.** Ut cuncta melius intelligas quae de hac
triplici generatione et fraternitate locutus sum vnium manifestum ti
bi ponam exemplum. Corpus humanum recipit esse: recipit et bene esse

Nota quo ge
neratio spūal
praeiatur carnali.

Nota de tripli
ci inter xpianos
fraternitate

Dialogus Sextus

Flam epar. cor. et cerebrū alijs largiunt mēbris omne qđ hñt
Epar em̄ dat esse grossum. estq; ipsis mēbris instar corporis.
Mittit nāq; eis humores corpulētos ex q̄bus mēbra generā
tur. nutriunt. sustentant. Hoc aut facit p̄venas ex q̄bus largi
tur sanguinē. z est q̄si p̄mus adā qui dat carnē solū. Scđo cor
ipm mittit calorē naturalē. z cōfert oībus mēbris vitalē spiri
tū. z habet se ad modū dñi creatoris q̄ dat aīam viuentem hu
mano corpi. Est ergo hic spūs quasi mēbroz aīa: sine quo oīa
mēbra mortua deputant. Tertio ipm caput seu cerebz qđ est
altissimū spargit in oīa mēbra p̄ neruos sensum z motū. z est si
cut xp̄s dans bñ esse toti corpi. Sicut igitur corpus ab epate
grossum sanguinē: ita hō recipit ab adā sensibilē carnez. Et si
cut corpus recipit a corde spiritū vitalem: ita hō recipit a deo
aīam viuentē. Sicut quoq; corpus accipit a capite sensum et
motū: ita z hō capit a xp̄o gr̄e adiutoriū. Et quēadmodū cor
pus iacet paralicū. languidū. z emortuū. z sp̄ deorsum labit.
nisi sensum a capite motūq; recipiat: nec quicq; ei profunt aut
epetis aut cordis munera: ita nisi hō gratie adiutoriū z bñ esse
recipiat sp̄ ad terrena corrumpit: nec quicq; illi p̄dest corpus atq;
arbitriū recepisse. **Dominic⁹.** Hoc exēplo z ceteris q̄ paulo
aī de gratia dixisti efficacissime destruitur heresis pelagiana.
Nec em̄ falso asserit post acceptū a deo libez arbitriū xp̄i gra
tiā nō esse hoī necessariaz. Dicūt nēpe hoīes sup̄bissimū: a deo
habemus q̄ hoīes sumus. sed nostrū est q̄ iusti sumus. Flesci
unt em̄ q̄ liberū arbitrium in primo patre corruptū sursum ad
iusticie opa attolli nō potest: innumeris obligatiōibus irreti
tum nisi christi miseratōe soluiatur.

Q) mors xp̄i vn̄ hoī gr̄a conferē
et bñ eē gñat i hoīe xp̄iano vnā nouā obligatōez ¶ Cap. lxxvii

Aymūdu. Sicut supra in dialogo de obligatōe mon
strauimus hoīem astringi deo p̄ bñficijs creaturaz acce
ptis. debereq; inde deū toto corde diligere. honorare. lauda
re. Multo tñ āplius z sine vlla p̄patione obligat hō optio lar
gitori: q̄ iesum xp̄m illi p̄tulit p̄ quē omnē suā miserā. culpam
iram z offensam felicit̄ z efficaciter expiauit. Quāto xp̄s plus

Capitulum lxxij.

valet q̄s oēs creature: tanto magis obligat̄ hō p̄ suscepto xp̄o
 q̄s pro oībus creaturis Cū em̄ xp̄s sit p̄sona infinite bonitatis
 et hūc largiēdo deus exhibuit hoī infinitū amorē z immēsam
 liberalitatē. iō duplici obligatōe infinita hō constringit̄ z chri
 sto redēptori z patri largitori. Que quidē obligatio multū dif
 fert a prima. Nam prima est naturalis z p̄pter esse hoīs z p̄pter
 mundū. sed ista obligatio est p̄pter bñ esse hoīs p̄ iesum xp̄m.
 Itē prima est p̄pter hoīem factuz de nihilo negatiuo. s; ista est
 p̄pter hoīem collapsuz in nihilo p̄uatiuo. De nihilo negatiuo
 factus est hō: qui corruēs in maliciā: in iniusticiā: in turpitudi
 nē: cecidit nihilū p̄uatiuū p̄uans seipm suo bñ esse. sua grā. sua
 iusticia. Quādo igit̄ deus extraxit hoīem de isto nihilo p̄ferēs
 sibi p̄ xp̄i mortē bñ esse z bñ viuere: tūc iterū fecit hoīem de ni
 hilo. Primo hoīem fecit cū nō ess;: deīn refecit cū funditus pe
 risset. Vex qz magis est hoīem reformare q̄s facere z maioris
 valde pietat̄ (vt em̄ nō crearet̄ nō demeruerat: s; creatus z su
 pb̄us z inobediēs factus meruit vt illud p̄deret q̄d fact⁹ erat
 et illud p̄pter q̄d factus erat) iō in infinituz āplius obligat̄ hō
 p̄ eo q̄ tam gratuita miseratōe moriētis xp̄i restauratus est: q̄s
 q̄ añ dei manu plasmatus est **Dominic⁹.** Merito id quidē
 Nam in isto ope reparatōis nostre deus suā vltimaz ostendit
 amicitia. charitatē. amorē. dulcedinē: donās nobis suū sibi fi
 liū coequalē quē amara morte peremit vt n̄ris mortib; subue
 niret. Sed rogo te quō poterit hō finitus hanc infinitā solue
 re obligatōem **Raymūdus.** Duob; modis: intellige q̄ dico
 Primo p̄t hanc obligatōem soluere si offerat deo suū amorē.
 suū timorē. suā laudē. suā deuotōem: ita tñ q̄ cū istis fil' et xp̄m
 offerat q̄ est sufficiētia n̄ra: p̄ quem plenissime deo reddim⁹ q̄d
 debemus. Ad hoc em̄ nob; a deo xp̄s largitus est vt p̄ illū sup
 pleamus qcq̄d ip̄i n̄ris virib; nō possumus. Semp em̄ accep
 tat filiū p̄. quē si omiserim⁹ z p̄ nosipos ad deū accedere volu
 erim⁹ reijcūmur. repellimur. z vt sup̄bissimi iudicamur **Dñi**
cus Nec īmerito. q̄ em̄ sine mediatore ad deū iratū re⁹accesse
 rit ḡuiori aiaduersiōe p̄cussus sup̄bie sue penas dabit **Ray**
mūdus. Scdo p̄t hō hāc obligatōem soluere si mortē filij dei
 qua redēptus est grata sp̄ memoria gestauerit. **Impiissimū em̄**

Nota qualiter
 ista obligatio
 solui potest

D ij

Dialogus Sextus

Nota meritū
passiōis xp̄i. et
meritū memo-
rie passiōis ei⁹

est tam benignissimā miseratōez ingrato trāsire pectore. Passio nēpe xp̄i est infiniti meriti et totū hoīs bonū. ideo oē studiū xp̄iani et tota eius cogitatio atq; intētio versari d; circa memoria mortis xp̄i: in q̄ sunt oēs thesauri diuitiaz et meritoꝝ oīm. Qui igit̄ vult sue obligatōi digne satisfacere et oēm in se virtutē et oīm xp̄i meritū possidere. recipiat in memoria passionem eius p̄ quā fit in seip̄o viuificatus. deo recōciliatus. a diabolo liberatus **D**ñicus. Sed nōne mors xp̄i iā trāsijt. quō ergo qd̄ trāsijt et iam nō est mihi poterit p̄desse **R**aymundus. Di- xi iā tibi. Licet em̄ xp̄i mors trāsijt: meritū tñ mortis in eternū manet. Qd̄ meritū tñc in se hō recipit qñ in memoria deuotus recipit ip̄am mortē. Et qz meritū sp̄ viuūt: idcirco q̄ in se acci- pit xp̄i mortē p̄ recordatōem viuūt in xp̄o. gaudet. iocūdat̄. ex- ultat. Qui vero xp̄i mortē nō recordat̄ ingratus est: nec p̄mā obligatōem soluit nec istā. sed pctōꝝ suoz obligatōe cōpedit⁹ manet in morte. in ira dei. et in vinculis diaboli **D**ominic⁹. Hinc ptz qd̄ xp̄ianus pctōꝝ et ingratus seip̄m diligēs. suā que- ritās gl̄iaz. suā famā: et respuēs xp̄m infinito reatu sup̄ ceteros hoīes se astringit. Tantū em̄ pctā homīs xp̄iani excedūt pctā oīm paganoz ac iudeoz: q̄ntū obligatio mortis xp̄i (cui xp̄ia- nus reus tenet) supat obligatōem p̄ bñficijs acceptis a crea- tur⁹. Est ergo malus xp̄ianus oīm qui viuūt hoīm neq̄ssimus et infinitis supplicijs p̄re ceteris dign⁹. Unū tñ est qd̄ me ve- hemēter mouet. Si p̄ xp̄i mortē hoī cōferat̄ bñ esse: qd̄ est qd̄ q̄ tidie tāta mala nūc corpis nūc aīe expimur. et plerūq; maiora q̄ qui xp̄i grām nō receperūt. Corpus vt p̄us manet infirmus miser. fragile. mortale: aīa vero mille q̄tidie agitat̄ tētationib⁹ nunc carnis. nunc mundi. nūc diaboli. Ubi ergo est istud be- ne esse de quo loqueris

Q licet hō lapsus reparet̄ quan-
tū ad bñ esse aīe. manet tñ malū pene in corpe ¶ Clap. lxxviii

Raymūdus. Intellige p̄mū quid sit bñ esse. et qd̄ male eē. et tñc facile qd̄ q̄ris inuenies. Bñ esse aīe est qd̄ sit iusta. sancta. recta. imaculata. fugitās vicia et pctā. et qd̄ deū amet. lau- det. honoret **H**ec p̄ xp̄i grām aīe xp̄iane p̄ferunt̄. atq; hoc mō

Capitulum lxviij. lxiē

accipit bñ esse z bñ viuere. **Dominicus.** Si h; xpianus bñ esse q̄re tot mala patit̄ in carne **Raymūdus.** Dagne pietatis est ista dispēsatio. Ideo em̄ corpus manet fragile z infirmū ne negligat hō se lapsū: se pditū aliquñ fuisse z xpī grā reparatū. Sc̄do vt meminerit amoris. obsequij. z charitatis sibi a saluatore exhibiti. nec tā preciosam mortē frivola putet. Tercio vt cautus sit ne itez peccet z eternas det penas que corpis mala lōgissime superēt. Noueris tm̄ q̄ istas carnis nre miserias xp̄s nobis in bonū cōuertit. qz eas z volūtarias facit z meritorias. Si em̄ tolleret in hac vita oēs penas tolleret de medio etia; merēdi occasiones oēs. oīs nēpe pena volūtarie pro xp̄o p̄pessa admodū est meritoria. Uides ergo quō mala corporis p̄us inuolūtaria dū xpī grā volūtaria fiunt ad bñ eē aīe traducunt̄ **Dominicus** Sed qd̄ dicis de malis q̄ q̄tidie in aīa p̄petimur. vt sunt tētatiōes. tribulatiōes. sollicitudines: timores z mille picula **Raymūdus** Nihil p̄t tollere bñ eē aīe p̄ter solū pctm̄. noli assentire pctō z nihil tibi est nocitū. Quic qd̄ em̄ hō in aīa patit̄ dempto pctō totū illi vertit̄ ad salutem.

*Nota q̄re hō
tot mala pati
tur i suo corpe*

Dñicus. Quō p̄t cōcupiscētia carnis (q̄ inimica est aīe) fieri aīe in salutē **Raymūdus.** Dū nō assentit: dū eius appetitū frangit: dū ei⁹ desiderijs reluctat̄ **Dñicus.** Sed q̄re xpī grā nō penitus hanc destruit **Raymūdus** Certe ne tibi tollat occasionē pugnādi. vincēdi. merēdi. Olim hec p̄cupiscētia te traxit ad culpā: nūc captiua te ducit ad grām. Tu tm̄ eā cōpme z retine sub tributo. noli eā repēte iugulare. s; tanq̄s mortalē inimicū vinculis irretitū sine languescere. tabefieri. z sensim mori. Propter tres igit̄ rōnes ista carnis p̄cupiscētia hōi derelicta est. Primo vt de tuo aduersario q̄ te olim occiderat egregie vindices. Sc̄do vt inimicū habeas q̄ te torpentē pugnacē sp̄ faciat atq; victorē Tercio vt dū hunc nōnunq̄s repugnantē senseris: grē memineris saluatoris q̄ te supiorē fecit. q̄ illū tuis pedib; subiecit. a q̄ quotidie tot hoīes capiunt̄. inficiunt̄. iugulant̄. Si ergo hec p̄cupiscētia facit ad bñ esse hominis: que tamē nocua videt̄: multo amplius tribulatio. p̄secutio. sollicitudo. timor. circūspectio: que dum p̄ christo volūtarie p̄petunt̄ maximaz parāt aīe coronam **Dominicus.** Op

*Nota de mal
aīe quō fiunt
hoī in salutē.*

*Nota tres
rationes*

Dialogus Sextus

timus sermo tuus et admodum informatiuus ad necessariam patientiam. Sed nunc superest ut quibus formis aut medijs christus suis fidelibus bene esse conferat et salutem sapienter edisseras.

Quibus formis aut medijs christiana

beneficentia accipit bene esse a christo

¶ Capitulum. lxxix.

Raymūndus. Ut homo christianus recipiat bene esse a christo: necesse est ut nouerit et susceperit septem ecclesie sacramenta.

Christus enim benignissimus miserator dona gratie sue per res visibiles et palpabiles instituit largiri: ut homo exterioribus rebus imbutus quod introsum in anima accipiat agnoscat. Non tamen id quod

Hic incipit materia de septem sacramentis ecclesie sacramentis.

visibile est, sed per signum visibile denotatur. Ideo sacramentum dicitur quod est sacre rei signum. Sicut per scalam nature visibilem

homo ascendit ad cognoscendas res inuisibiles ut supra patuit, ita dominus iesus statuit ut per scalam visibilem sacramentorum homo lapsus se erigat ad res spirituales, non solum ut eas agnoscat: verum etiam in se recipiat.

Nota dominam inter duas scalas.

Prima scala est nature, secunda est scala gratie. Prima est scala creatiois: secunda est reparationis, vite, et salutis. Prima est hominis in quantum homo est: secunda est hominis in quantum lapsus est.

Si ergo voluerit deum inuenire per scalam primam: necesse est ut prius ascendat per secundam: utpote collapsus depressus et dei inimicus. Item per primam scalam homo ascendit ad deum, sed per secundam homo descendit ad hominem deum.

Prima instituta est a deo creatore, secunda condita est a deo saluatore. Dominicus. Non mihi mirum videtur quod christus ordinauerit per res corporales hominem debere recipere bene esse cum in prima conditioe mundi ad hoc res corporales quasdam deus creauerit ut per eas homo habens bene esse recipet optimum esse.

Lignum enim scie boni et mali quod utique erat corporeum propterea deus instituit ut si homo seruasset obedientiam super hoc ligno impositam: de bene esse quod habebat transisset ad optimum esse quod nondum nouerat.

Raymūndus. Hoc quod dicis etiam huic sententie opitulatur, quod sicut homo lignum hoc vetitum gustando per res corporales cecidit, ita ille per res visibiles christus erigere curauit. Iste autem res per sacra christi verba consecrate tale recipiunt efficaciam et virtutes ut homo eas in se suscipiens eam sine dubio gratiam adipiscatur que homini res visibiles significare videntur, ut patebit in subditis. Et congruenter his re

74

Capitulum lxx.

bus corporeis xpi verba q̄ omnē habēt virtutē sociant̄. vt sicut hō per verbū dei est creatus z p̄ creaturas collapsus: ita z per verbū xpi creaturis immixtū recreet̄ z sublimet̄. Verba etiā aptius res inuisibiles suo significato rep̄ntant. z iō merito res visibilibz copulant̄ vt p̄fectius hō credat se eā gratiā int̄ recipe que p̄ res corporeas forinsecus denotat̄. **Domīnicus.** Quia igit̄ per has res visibiles xpo miserante hō sanctificat̄ z recipit intus grām. vitam. z salutē: hoc est bñ esse. iō debēt honorari. venerari. z cū om̄i reuerētia z deuotōe suscipi. et debēt sancta appellari z sacramēta. **Primo** qz significāt res sacras. **Secūdo** preparāt hoīem ad recipiendū res spirituales z sanctissimas **Tertio** qz a sc̄ssimo xpo eas nouimus īstitutas **Merito** igit̄ hec scala appellari d̄z scala sacramētalī. S; tu p̄gredere

¶ per verba xpi ecclie sacra formantur.

Quō per primū sacramētū scz baptismi dat̄ aīe humane bene esse. ¶ Capitulū. lxx.

Aymūdus. Nūc in spēali de septē sacramētis pauca dicamus. z quō p̄ ea datur aīe humane bñ esse **Inter** sacramēta primū occurrit baptismus. Aīa humana carni corrupte putride z malis p̄cupiscētis īfecte copulata trahit a sua carne oēm corruptōem z culpā originālē z p̄cupiscentiā maculosam. z ideo necē est si debeat a suis sordibz emūdari ad aquas baptismi lauāda festinet. alioqn si nō fuerit aquis illustratiōis repurgata portabit in eternū immundiciā suam. **Ista** aut̄ ablutio regeneratio vocatur. quia vetus homo illic renouatur: et anima recipit nouū eē spirituale qd̄ nō habebat. et efficitur dei filia. heres dei z coheres xpi. **Ista** itaqz ablutio materialis cui sociant̄ verba sacra. scz ego te baptiso. id est lauo in nomie patris z filij z spiritus sancti: significat ablutōem inuisibilē z oculta; quā xps intus in aīa operat̄. **In** hoc baptismo sicut hō efficitur nouus: ita z nomē acquirit nouū. vt a xpo vocei chri stianus. cui iā xpi gratia cōicata est **Domīnicus.** Nūc pulcre intelligo xpianū hoīem esse infiniti p̄cij. valoris z dignitatis q̄ xpi sanguine (vñ z baptismus rubet) mūdatus ē. **Nec** debere quēqz ledere hoīem xpifidelē nisi q̄ velit infinitā iniuriā in xpm p̄mittere: cui⁹ ip̄e z nomē z grām z dignitatē gerit. **Sed**

¶ uij

Dialogus Sextus

Quo visibile
inuisibili coap-
tatur.

Nota baptis-
mi virtutem.

nūc ostēde obsecro quō hec visibilis ablutio interiori purgationi coapteſt Raymūdus. In p̄mptu est. Nā sicut aq̄ baptismatis clara trāsparens ⁊ lucida est: ita aīa in baptismo reiectis culparū tenebris intelligētie ⁊ amoris lumē acceptat. Itē sicut aqua estū refrigerat: ita ⁊ baptismus ꝑcupiscētie calorem et feruentē carnis motū ꝑtemperat. ⁊ gehēne incēdia penitus eliminat. Itē sicut ablutio fit a capite descendēs in oē corpus ita fit oīm culpaz ⁊ penarū (q̄ ab originali pctō tanq̄ a capite sumpserūt exordiu) plena remissio. Et vt v̄tutes sacri baptismatis in vnū ꝑgregē: in baptismo fit trāsmutatio de morte ad vitā. de tenebris ad lucē. de seruitute carnis ⁊ demonis ad verā libertatē ⁊ seruitutē redēptoris. In baptismo hō moriū carni ⁊ viuūt spiritui: moriū vicio ⁊ viuūt v̄tuti: exiit opibus tenebrarū ⁊ armis lucis induit. veterē deponit hoīem ⁊ nouū induit q̄ s̄m deū creatus est. In baptismo ꝑterea tanq̄ ꝑ scalam x̄ps descendit ad hoīem: ⁊ hō scandit ad deū: ⁊ fit inter vtrosq̄ quidā dulcissimus matrimonij ꝑtractus. quia aīa x̄pm suscipiens a x̄po vicarijs brachijs suscipit: ⁊ veteribꝫ viciozū vestibꝫ spoliata incorruptilibꝫ virtutū vestibꝫ adornaſt. Domini-
cus. Ex isto dulcissimo sermōe tuo luceclarius apparet cū q̄nta celebritate. deuotōe. alacritate. ⁊ pietate debeat baptismus et cōferri ⁊ suscipi: in quo humana aīa om̄es culpas deponit maculas diluit. nouā natiuitatē acquirit. demonis ⁊ carnis laqueos euadit. inter se ⁊ deū noua federa iungit. ⁊ in x̄pi sponsam castissima transit. Ubi ergo tantozū est bonozū institutio magna debet celebritas obseruari.

¶ per sacramentū cōfirmatōis

datur etiā bene esse anime humane

¶ Capitulū. lxxi.

Raymūdus. Sicut in baptismo hō quasi mō genitus infans abluif a sordibꝫ ⁊ emundaſt. ita in sacramēto cōfirmatōis crescit. augmētatur. roborat. In bis em̄ q̄ ad corpus ꝑtinent: ꝑmo videmus hominem de vulua nasci: secūdo natum crescere ⁊ roborari. Ita in spiritalibus homo ꝑimum de vulua: hoc est de fonte ecclesie mystice generaſt: deinde in spiritali vita ꝑ cōfirmatōis sacramentum augetur ⁊ roboratur.

Capitulum lxxi. lxxij

Et qz in ista roboratōe fit noua opatio z nouus aīe effectus. ideo nouū etiā debuit institui sacramentū z a pmo distinctum. Verū qz in qlibet sacramēto o3 vt visibile pportioneē rei inuisibili. iō crisma qd est ppositū ex olino z balsamo cū vbis gratiā opantibus. istis sc3 signo te signo crucis. cōfirmo te crisma te salutis: huius sacramēti virtutē optime repñtant **Dñicus** Ostēde nūc queso quō hec exteriora interiorib3 assimilent.

Raymundus Dixi in crismate oleū z balsamū p̄tineri. Si aut oleū supnatat aque ita grā p̄firmatōis grām baptismatis supat. Itē oleū reddit aquā saporosam: ita p̄firmatio baptizati boiem magis efficit populis famosum. vita. v̄tute. bonitate. p̄uersatōe. sermone. Itē oleū extendit z dilatat sup aquas: ita p̄ hanc p̄firmatōis grām hō exterius ad bona opa dilatur z nomē xp̄i amabile reddit cordib3 aliorū. Itē oleū nitiduz est z plucidū. ita hoc sacramēto hō p̄scientiā possidet mūdā et iusticie luce serenā. Itē oliua etiā seua hieme sp̄ yiret: ita per hāc sacramēti grām p̄fertur hoī vt nulla aduersitatū aspicate frangaē. sed sp̄ in bono p̄seueret: z in secūdis z in trūstib3. Item oleū lene ē. dulce. suauē. benignū. ita hoc sacramentū facit hominē humilē corde z mitē cōuersatōe. gaudere cū gaudentib3: flere cū flentib3. **Preterea** sicut oleo p̄miscet z balsamū quod suauē valde spirat odorē: hoc significat qz grā huius sacramēti hō extra se spargit fragrantīā bone fame. bone opinionis z vite qua alios ad se trahit z suo exēplo instituit. Itē ista vinctio fit signo crucis in frōte vt significet qz in hoc sacramēto datur grā ad publice p̄ fide pugnandū: ad xp̄i nomē z crucē z mortē audacter z sine rubore p̄fitendū. z ad tormēta. p̄tūmelias z ludibria si opus fuerit p̄stantissime p̄ferenduz. Certe vidisti quō hoc sacramentū bñ esse z grām z fortitudinē conferat aiabus

Dominic⁹. Vidi equidē z xp̄i miseratōes stupeo vehemēter qui huiuscemodi remedijs nr̄is vulnerib3 suffragatur

¶ per sacramētū eucharistie supra modū bñ esse z multiplex grā donat **¶** Capitulū. lxxij.

Raymūdus. Post p̄firmatōem sequit eucharistie. i. bone grē sacramentū. in q̄ pre ceteris p̄tinet z p̄ferit oīs gratie

Quo exteriora /
ra interiorē gra /
tiā significant

Dialogus Sextus

plenitudo. Videmus q̄ in vita corpali primū p̄cedit genera-
tio. deīn sequit̄ augmētatio p̄ quā hō perducit̄ ad plenā vitam
ita tertio requirit̄ alimentū; quo oīs vita pduret in esse. Pari-
mō est in vita spūali. Nā in baptismo spūaliter nasceris. in cō-
firmatiōe augmētaris: z eucharistia aleris z enutris. quo fit
vt in vita spiritali p̄serueris z p̄plearis **Dominic⁹.** S; quo
cibo alit nos x̄ps in h̄ eucharistie sacramēto **Raymundus.**
Nō alio vtiq; q̄ seip̄o. sua carne. suo sanguine. sua diuinitate:
que realiter z veraciter in hoc sacramēto p̄tinent̄. Ecce hoc ē
pabulū amoris. esca dilectōis. ferculū ardentissime pietatis q̄
te nutrit deus tuus. redēptor tuus. Sicut em̄ nutritio corpa-
lis fit p̄ calozē naturalē. qui si defecerit iā nutritio cessabit. sic z
nutritio spūalis p̄ calozē fit spiritalē. hoc est p̄ amorē. Et sicut
caloz naturalis cōuertit nutrimentū in rē nutritā: ita amor cō-
uertit amantē in rē amatā. Corpalis tñ nutritio z spiritalis fi-
unt p̄trario mō. Nā in corpali alimentū vertit̄ in naturā aliti
sed in spūali alitū in naturā vertitur alimēti. Manducās em̄
x̄pm nō in tēx̄ps mutat̄. sed tu mutaris in x̄po: formā z imagi-
nē z x̄pi similitudinē vere recipiēs atq; ita x̄po p̄iūgeris z eius
membz efficeris. Hinc iā intelligis quō hoc sacramentū sca-
la sit in qua p̄ res visibiles (vt sunt forma panis z vini) hō ascē-
dit ad x̄pm. z x̄ps descēdit ad hoīem. Istis rebz visibilibz acce-
dit sermo x̄pi z verū x̄pi corpus efficiūt z verus sanguis **Do-
minicus.** Quō tu mihi ostēdis q̄ potestate verboz x̄pi panis
qui in altari est in x̄pi carnē trāsformat̄. **Raymundus.** Cre-
dis x̄pm deū esse z creaturas oēs verbo formasse **Domini-
cus.** Credo equidē **Raymūdus.** Si ḡ potuit v̄bo naturaz
create: quare nō poterit naturā cū voluerit verbo traducere.
Nūqd̄ erit infirmior sermo x̄pi trāsmutando naturā q̄ creā-
do **Ut aut̄ noueris q̄ x̄pi verba id realit̄ efficiūt qd̄ dicūt his
rōibus poteris edoceri. Prima rō. oīno necē est q̄ v̄ba crea-
toris ascēdant vnū gradū supra v̄ba creati hoīs. sed hoīs ver-
ba sp̄ significāt aliqd̄. ergo dei hoīs v̄ba vltra id qd̄ significāt
etiā faciūt quod dicūt. Secda. verba hoīs aliqn̄ sunt falsa. vt ḡ
vnū gradū vltra tribuam⁹ verbis x̄pi o; necario asserere q̄ sp̄
sunt vera. iō in veritate opant̄ qd̄ loquunt̄. Tertia. si creatura**

Q̄ stute ver-
boz x̄pi panis
vertitur in cor-
pus christi

Capitulum lxxij. lxxiij

h3 virtutē trāsmutādi in se aliā creaturā (nā caro humana mutat panē in suā subam) multo magis vba xpi sua virtute panē in altari vertit in suā carnē z vinū in sanguinē **Dñicus.** **L**ibēter assentioz rōibus tuis. nā z vere z firmissime st; **S**ed nūc queso paucis ostēde quō hec visibilia in h̄ sacramēto interiorē grāz repñent **R**aymūdus. Pareo libēs. Sicut em̄ panis et vinū sunt ip̄ius corp̄is plena refectio: ita corpus xpi qd̄ sub his speciebz ptinet̄ optimo spiritali cibo aīam refocillat. **P**reterea sicut panis supra oēs cibos corpus nutrit z sustētat: z vinū letificat z inebriat: ita corpus z sanguis xpi aīam reficit. nutrit. letā iocundā atq; ebriaz reddit. **P**reterea. sicut ex multis granis panis fit. z ex multis acinis vinū p̄fluit: ita in hac sacramēti p̄ceptōe multi xp̄iani in vnā fidē xp̄o iungunt̄ z sunt cor vnū z aīa vna **D**ominicus **E**x hoc postremo pz q; p̄ formā panis z vini duplex inuisibile denotat̄. scz verū corpus xpi virginē qd̄ in h̄ sacramēto ptinet̄. z corpus xpi mysticū: ecciā scz in p̄destinat; qd̄ nō realr̄ s; significatiue repñtat̄. **V**ez tu vltra p̄gredere **R**aym. **A**udi igi; p̄nter. sicut res corpales panis et vinū in h̄ sacro in eā ascendūt dignitatis z nobilitat; emineñtiā q̄ nulla p̄t celsior estimari (trāseūt eī in corp̄ xpi glificatū) ita p̄ hoc sacm̄ boni xp̄iani sublimant̄. deificāt. z in xp̄m p̄uertunt̄. z efficiunt̄ cū eo vni; volūtatis. amoris z germanitatis. **P**reterea. sicut panis viniq; suba formis extra remanētib; in xpi carnē z sanguinē occulta v̄tute p̄uertit̄. ita p̄ hoc sacm̄ aīa xp̄iani in xpi aīam z deitatē occulte p̄mutat̄. corpe in sua sp̄e p̄manēte **P**reterea: sicut p̄ v̄bū suū xps res visibiles v̄tit in corpus suū: ita in h̄ sacro v̄tit corda aīasq; pioz in semetipz. **P**reterea. sicut in h̄ sacro panis corpore; aliā naturā induēs mltō melior effici;: ita corp̄ xp̄iani digne cōicātis meliorat̄. z castū mundū. sc̄m. z xpi obseq̄is deditū z rōni subditū effici; **D**ñicus **M**agnifica st; que loq̄ris z q̄ vehemēter in amorē hui; dignissimi sacri mentē hoīs inflāmāt. **H**inc claret q; v̄tute hui; optimi cibi xp̄ianus enutrit̄. roborat̄. p̄plet̄. pficitur. z ad vltimū bonitatis terminū q̄ntū in h̄ mūdo possibile est accelerat̄.

Quo visibile inuisibile gratiā significet

¶ caro xpi est penitus cōtraria

Dialogus Sextus

corrupte carni pmi hominis

¶ Capiculum. lxxiiij.

Raymūdus. Ex his q̄ iam diximus facile potes aīaduere mi dñice quō p̄mus hō z scōs scz x̄ps p̄trarianē .ita et caro x̄pi est oīno p̄traria carni p̄thoplasti. Habz em̄ pprietates z opatōes respectu aīe longe diuersas. Nā caro p̄mi hominis causat in aīa oēm corruptōem. infectōem. pditionem z mortē. sed caro x̄pi cōfert aīe se sumēti integritatē. puritatē. vitā gratie. z vitā glie. Preterea sicut caro corrupta in adā turpiter libidinosē p̄ coitū generata est causa q̄cqd aīa experit̄ mali: ita caro x̄pi mūdissime sine coitu de virgine orta erit aīe humane cā oīs boni. oīs virtutis. iusticie. z salutis eterne. Preterea sicut ipsi aīe imputat̄ originale pctm̄. eo q̄ vniū carni viciate: ita dū aīa copulat̄ carni x̄pi sanctissime ab oīni pctō imminis efficiē z omne x̄pi meritū cōpartit̄. Preterea sicut caro ade est archa oīm vicioz. oīm criminū. sordiiū z malozū: ita caro x̄pi est archa oīm virtutū. oīm bonoz z thesaurorū spūaliū oīm. Preterea sicut caro p̄ma sepat animā a societate z amicitia dei z facit eā sociā diaboli: ita caro x̄pi iūgit aīam deo z eterna pace p̄federat. Et sicut diabolus p̄ ade carnez aīas rapit et occidit: ita x̄ps sua carne aīas aucupat z viuificat. Preterea sicut aīa sociata sue carni p̄ voluntatē z amorē mille sordibz et vicijs inquinat̄: ita si societ̄ p̄ amorē carni x̄pi p̄placendo z in ea delectando ab oīni spurcicia emūdat̄. Dominicus Hoc postremū nō est p̄functorie trāseundū. Duplicē ego aīe rōnalis societate cū carne cōsidero. Unā habet cū sua carne z hec est naturalis. aliā hz cum carne x̄pi: z hec est volūtaria et mere dilectōis. Per p̄mā vnionē recipit caro vitā ab aīa. sed p̄ secūdam vitā accipit aīa a carne x̄pi p̄ quaz deitati in pacis federa copulat̄. Et qm̄ aīa magis illic est vbi amat q̄ vbi animat. iō aīa x̄pi carni p̄ amorē sociata tā sancta. tā virtuosa efficiē q̄ a carnis sue copula possit nullatenus maculari. Et merito aīa plus tenet̄ x̄pi carnē diligere q̄ suā. que verberata. passa. crucifixa z occisa est p̄ aīe salute z p̄ oībus pctis que a sordida sua carne p̄traxit. Huic igit̄ x̄pi carni si aīa p̄ amorē inhererit carnis sue corruptōe de cetero maculari nō poterit. Sed da veniā q̄ ego p̄bosus tuā sententiā interrūpo. Raymūdus. Nō

Nota duplicē
aīe cum carne
societatem

Capitulum lxxiiij

interrū pis. sed qđ ego ex abrupto protuli tu magis elucescere facis. Est p̄terea adhuc vnū qđ in dñam vtriusq; carnis dicitur sum. z sic d̄eturus. Sicut p̄ma caro corrupta multiplicat̄ z diuidit̄ in multas portiōes. z ex p̄sequēti fit cā quare aīe multiplicent̄ z corrūpan̄ z ab inuicē z a deo separent̄: ita caro xp̄i que vna numero est fit rō vnionis aīaz. z oēs aīe xp̄iane q̄ per ppriā cuiusq; carnē fuerūt ab inuicem et a deo remote p̄ xp̄i carnē cui p̄ amorē copulant̄ fiūt cor vnū z aīa vna: inter se et cū ip̄a deitate eterno pacto federate **Dominicus** p̄reclare admodū z pmagnifice. **U**t qm̄ oēs aīe humane ab vno exeunt creatore deo. z multiplicata carne crebro multiplicātur z corrūpant̄. ita demū per xp̄i carnē vniunt̄. purgant̄. z ad deū qui eas pdidit reducunt̄. Et sic caro ē causa multitudinis aīarū z causa vnionis. Caro est cā quare a deo exeūt: et cā quare ad deū redeūt. Caro est causa pditionis aīarū z cā salutis eaz. **H**ec oīa opatur caro. sed nō vna z eadē caro: sicuti nūc euidentissime demōstrasti. Sed cū necē sit oēs xp̄ianos hac vna xp̄i carne cibari: quō p̄t vna caro tot hoīes diuersis locis z t̄pibus pascere. z tamen vna numero cum sit non posse diuidi: nec comesta consumi.

Declaratio per exēpla quō vnus corpus xp̄i numero possit simul z semel esse in pluribus locis.

Aymūdu*s* **Q**uestio tua ē (ni falloz) quō **Cap. lxxiiij** xp̄i corpus vnū numero possit esse in pluribus locis. **Q**uestio certe difficilis nulla hūana industria dissoluēda: sed certa fide estimāda. **N**ō debz tñ mirū videri si corpus xp̄i possit esse in multis locis qm̄ ip̄a diuinitas (cui hoc corpus in vnitate p̄sone sociatū est) tota sit simul in oībus locis. **A**ccipe p̄terea aliq̄ exēpla q̄bus hoc ip̄m qđ petisti possis vtcūq; cognoscere **P**rimū. sicut vnū verbū numero vno ore. platū z in aere multiplicatū plures astantiū aures mētesq; diuerberat: ita z vnus xp̄i corpus nūero deitati p̄iunctū multis p̄t locis haberi. multa xp̄ianoꝝ corda z ora subingredi. **S**cđm. vna et eadē dictio siue illa magnis aut paucis lr̄is p̄scripta sit: seu in multis seu paucis redacta syllabis sp̄ idē significat: ita p̄formiter nec pua nec

A i

Dialogus Sextus

magna forma panis aliqd variat in corpe xpi. tantūde; em̄ in
pua cōtinet hostia sicut in magna. Tertiū. lic; aliq̄ dicitio mul
tiplicet p̄ varia synonyma aut idiomata. p̄pter hoc tñ significa
tū dicitōis nullatenus multiplicat: ita q̄uis hostie multiplicē
tur loco ⁊ tpe. nō p̄pter hoc tñ caro xpi multiplicat. Quartū
q̄diu ip̄a dicitio suā retinet formā ⁊ naturā tādiu ip̄a significa
tio manet: ita etiā donec forma panis in sua manebit natura:
sp̄ intus p̄manet corpus xpi. Verū qz quelib; ps hostie h; spe
ciē ⁊ nomē panis: siue pua sit illa siue magna. ideo sub qlibet p
te notabili est totus xps. Quintū. sicut speculū q̄ntūcūq; ma
gnū nō recipit in se nisi vnā imaginē vnus hoīs. qz si frāgatur
in multas ptes: in qlibet speculi pte tota patebit hoīs imago.
que p̄us apparuit in toto speculo adhuc integro. Pari mō. sit
vna hostia magna instar mōtis nō erit tñ in ea nisi vnū corp⁹
xpi. qz si illā hostiā frēgeris in mille ptes in qlib; pte erit totus
xps: vn⁹ numero in singulis ⁊ in oībus vnus. **Dominicus**
Sufficiēter his exēplis optimis ibutus sum vt intelligā et in
multis locis ⁊ in singulis hostie effracte ptib; vnū numero xpi
corpus p̄tineri. Sed ostēde obsecro quō integrū ⁊ p̄fecta q̄n
titate sub tā puis hostie ptib; corpus dñi habeat. **Raymundus**
dus. Corpus xpi cū sit spūale est in aīe naturā (quantū id fieri
p̄t) trāsmutatū. Videmus em̄ qz aīa nostra ea q̄ in se recipit
in suā naturā p̄uertit. vn̄ dū recipit hanc lrām. a. facit eā conti
nuo spūalem. ⁊ q̄ prius erat nigra vel rubea. longa ⁊ lata: fit in
aīa mere spūalis sine colore sine aliq̄ q̄ntitate. Ita cōformiter
corpus xpi iā gloriā factū ⁊ spūale factū non occupat locū. ⁊ iō
p̄t sine pondere. sine lōgitudine. sine p̄funditate totū integz in
vno indiuisibili p̄ucto verissime p̄tineri. **P̄terea** videm⁹ pa
lam qz imago seu spēs rei corporalis quantūlib; sit magna est to
ta sil. nec lōga est. nec lata. nec p̄funda. nec pōderosa: nec gros
sa. licet lōga esse ⁊ grossa videat. **Vna** em̄ magna ecclia seu am
plissima ciuitas tota atq; integra ingredi sub imagine pupil
lā oculi nostri q̄ est instar p̄ucti indiuisibilis. Nō p̄terea dū doz
mit totā videt ciuitatē in somnis in sua specie q̄ punctalis est.
Lū igiṛ corpus xpi magis sit spūale q̄ quelibet imago rei cor
porēe que p̄ pupillā intrat: ideo nō tibi mirū videri d; si possit

Quō integer
xps i puissima
possit hostia cō
sineri.

Capitulum lxxiij.

totū simul in puncto z sine sui dūminutiōe sub breuissimis ho-
 stie pticulis ptineri. Veniēs em̄ xp̄s in sacramēto ppter aiām
 vt eā sibi vniat p amorē: ideo debz ibi eo mō ptineri quo possit
 aiē efficacius applicari **Dominicus** Satis me instruis nō
 oportere me in hoc sacramēto quicqz de xp̄i corpe querere aut
 scrutari qd sit vel qntū, vel coloratū, vel saporū, vel aliq̄ sensu
 obuiū. hoc em̄ brutescere est. sed solū rem spiritalē cogitare. et
 nō aliud p̄cise qz qd v̄ba ip̄a significāt. Hoc est em̄ corp⁹ meū

Raymūdus. Equidē hoc sane p̄prehēdis. nā qd videt̄ in sa-
 cramēto est sicut vox q̄ extra p̄cipit. z hoc qd illic intus ptinet̄
 est sicut significatū vocis qd intelligit̄. Et sicut ip̄m significatū
 nō est longū neqz latū zc. ita xp̄i corpus in sacramēto ab oī est
 q̄ntitate z q̄litate remotū. Accipe itē aliud exēplū. sicut aliud
 est forma panis. z aliud suba panis (forma em̄ panis videt̄ vel
 in speculo vel in somno. nō tñ suba panis) ita in hoc sacramē-
 to vera spēs est z forma panis. sed panis suba nulla est. qz mu-
 tata est in corpus xp̄i virtute v̄boz eius. Et iō sicut se hz suba
 panis ad panis formā: ita se hz corpus xp̄i ad ip̄as spēs que vi-
 dent̄. Et qz panis suba solo p̄cipit intellectu et nullo sensu. ita
 corpus xp̄i in sacramēto loco illic sube panis ex̄ns intelligi p̄t
 sed nō sentiri. Porro sicut suba panis in se cōsiderata nō ē nec
 lōga nec lata: nec aliq̄ perceptibilis sensu. nec locū occupat. z
 vbicūqz est panis forma illic est sil' tota panis suba. nec pl⁹ sub-
 stātie ptinet magna forma qz pua: ita z corpus xp̄i nō est nec q̄-
 le nec q̄ntū. z reliq̄ vt iā patuit. **Dominic⁹.** Sed qd cēsen-
 dū ē de illis formis q̄ remanēt suba trāsmutata **Raymūdus**
 Forme ille nō incōgrue appellari p̄nt accñtale indumētū cor-
 poris xp̄i: indumentū inquā alienū. extraneū. pegrinū Ip̄e em̄
 forme sacramētales panis z vini q̄ an̄ habebāt p̄ditōes accñ-
 tis z inherētis: recipiūt nouū morē multo nobiliozē z altiozē
 morē sube qz p se subsistūt z nullo sube adiūmēto fulciunt̄ Dia-
 ergo in hoc sacramento dignificant̄. qz panis fit corpus xp̄i. z
 spēs eius modū recipit sube p se subsistētis. Debēt igiŕ spēs pa-
 nis z vini in magna veneratōe z honore z pietate seruari z co-
 li tanqz vestimēta vnigeniti filij dei z regis sempiterni **Dñi**
cus. Ex his patz magna xp̄i saluatoris benignitas z profunda

¶ ij.

Dialogus Sextus

humilitas: qui propter nos cibados tam humiliter dignatur et simpliciter indumento vestiri. Primum indutus est ut nos redimeret veste nostre mortalitatis. secundo ut nos aleret induit se vestimento panis. Primum vestem ipse sibi fecit. secundam homo proponit. Primum sumpsit ex utero virginis. secundam induit in sacrificio altaris

De quarto sacramento scilicet penitentiae per quam lapsus a christi gratia christianus reparatur et bene esse ei restituitur

Raymundus. Nunc de sacramento penitentiae uti/ **Cap. lxxv.**
liter pauca loquimur. Videmus mihi dñice quod in vita corporali contingit hominem morbum mortalem et periculosum incurere quod vitam perimet temporalem. Pari modo christianus in vita spirituali potest egritudine hanc est mortale peccatum incurere: pro quod vitam amittat spiritalem. Gratia enim cum non sit de natura liberi arbitrii (quod aliud est dei gratia: aliud natura) ideo eam christianus sponte aut contemnere aut perdere potest. quod dum fecerit tunc reuera infirmus efficitur. morbidus et morti proximus. Sicut enim membrum illud in periculo est quod in fluentiam non sumit a capite: ita christianus periclitatur dum non recipit influxum a christo salvatore. sed est morbidus et moribundus. Verum quemadmodum corporalis infirmitas medicinis et potionibus curari solet: ita morbi spirituales remedijs spiritualibus reformantur. Et ideo benignissima christi misericordia contra vicia et peccata in quibus quotidie labimur et ad mortem disponimur sacramentum instituit penitentiae. **Dñicus.** Si penitentia (ut asseris) est sacramentum quod sunt illa signa exteriora quod inuisibile intus gratiam rependant. **Raymundus.** Duo sunt visibilia signa. Primum est in penitente. et sunt facta et verba exteriora quod significant et declarant id quod occultum est in corde et inuisibile. odium scilicet detestatioque peccati. Secundum est in sacerdote quod tenet locum dei. et est ipsa absolutio quod fit in isto sacramento per verba quod remissionem expriment peccatorum. Ista duo exteriora signa duo inuisibilia intus ostendunt. Nam accusatio in penitente significat peccatorum suorum detestationem. et verba sacerdotis quod sunt absoluo te etc. significant peccatorum remissionem. Ad culpe enim destructionem duo sunt necessaria. scilicet peccati remissio quam tribuit deus. et peccati detestatio quam sibi assumit homo reus. Primum igitur tenet peccator quod vult veniam et gratiam mereri dolere. tristari. gemere. suspi-

Nota quomodo penitentia est sacramentum

Nota additio nem vere penitentis.

Capitulum lxxv.

rare. lachrimari. Scdo: qz radix ois peccati est mala volūtas iō ad destructōem pcti nccario o3 vt hō pponat firmissima volūtatē nūq3 se vltra velle deū offendere. Tertio vt ex imo cor/ dis hō cognoscat z fateat se in deū sua malicia deliq3sse Dñi cus. Vale igit penitet q vel fatū vl' deū accusat hoc pacto cu piēs sua scelera palliare: instar ade q sub folijs latitās facinus suū in deū rector sit Raymūdus. Quarto: vt habeat optimā spem ab indulgētissimo pze deo se posse z veniā z grām pmere ri. ne more iude pditoris dolens penitēs q3 desperet. Quinto: nccē est eū nō solū pctm̄ odisse ac detestari. sed etiā cūctis viri bus illud ipugnare. psequi. perimere. z intus forisq3 ore z cor/ de acriter accusare. z modis oibus vbo z facto destruere: als veniā nō poterit emereri Dominic⁹. Merito id qdez. Nā pctm̄ cū sit acerrimus z neq3sumus hoīs inimicus sepans euz a deo z ab oī bono. et obligās eū tormēto sempiterno: idcirco summo conamine d3 se p̄ illud hō robustus erigere: z sub pedi bus picctū z opp3sum crudeli aīo strāgulare. Sz̄ in q̄so vltra psequere Raymūdus. Pctm̄ cū sit etiā insidiator occultus et clam sp̄ moliat insidias. cupit em̄ se celare. operire. occultere et qz inimici hoīs domestici eius: iō nccē est vt p̄ pfessionē pro dat. reuelet. vt appareat pfusio turpitudinis ei⁹. Nō potes il li hosti tuo durius indicere bellū nec acriorē inferre pfusionē q̄ si illū (dū latere voluerit) pdideris: z vituperijs z ptumelijs dignū sacerdoti mōstraueris. Supbum em̄ est oē pctm̄. z iō maxie ab illo declinat a q̄ se manifestari cernit z h̄i contēptui Est p̄terea deceptiuū z fraudulentū: z iō vt deceptor z falsari us accusari d3 iudicari z puniri. Deb3 igit poni in iudicio z cō tra eū ferri snia. vt cū iudicat̄ exeat pdemnatus. explosus. irri sus. Nūc igit teterrimū hostē cū taliter hō fuerit psecutus z il lū a se piccerit z occiderit statim p̄tute sacramēti p̄me redit ad pacē dei z in amiciciā xp̄i: z accepta oīm pctōz suoz remissioē grām recusat quā amisit. Certe iā vides quō hoc sacramētū opatur etiā bñ esse aīe. qz veniam tribuit z grām refundit. Vi des q3 quō pnia sit secūda tabula post naufragiū: et scda scala post baptisimū. p̄ quā xp̄ianus collapsus iteruz ascēdit ad xp̄m In qua scala st3 tres gradus sc3 dolor cordis. pfessio oris. z sa

Dialogus Sextus

atisfactio opis Dominicus. Infinita nunc apparet christi dulcissima miseratio: quod homini se continentem et gravem iniuriam facienti tale prout lit reconciliatiois antidotum: tale suorum vulnere remedium. Hinc summa datur homini peccatori securitas: cum videt se ab eo qui offensus est in gratiam pacemque vocari. Raymūdus. Quinon necesse fuit christiano peccati tale clementie manum pretere, ne propter immanitatem sui reatus aliquoties desperet. Multo enim gravius et profundius cecidit post baptismum et acceptam tantam christi gratiam quam ante Dominicus. Pro te ut aliquoties id mihi rationibus demonstras.

Quod homo christianus multo periculosius cecidit post acceptam christi gratiam quam ante. ¶ Capitulum. lxxvi.

Raymūdus. Diximus superius quod quando primus patres cum sua sobole a statu in quem illum deus creauerat recessit: statim in alium statum collapsus est. Cadens enim a deo et a statu optime nature cecidit in ordinem iusticie obligans se pene perpetui atque perpetue. Pari modo homo christi sanguine et baptismo renatus dum recedit ab hoc dignissimo statu in ordinem cadit iusti iudicij. Et tanto grauioribus supplicijs est dignus quanto maiora sunt sacramenta que continent. Preterea sicut multo difficilius deus hominem redemit quam perdidit. perdidit enim sine labore: sed usque ad mortem fatigatus est dum redimeret. prebuiisti mihi inquit laborem in peccatis tuis. id est multo infeliciter delinquit qui ingratus contemnit se redemptum quam conditum. Tertio. peccans ante baptismum in solum delinquit creatorem. sed qui ingratus post baptismum iam peccat: creatorem offendit et redemptorem. atque hoc modo et culpa geminat et pena. Quarto peccat etiam in totum corpus christi mysticum quod est ecclesia sanctorum a qua ipse se diuidit et unum de christi membris abcidit. Quinto. sicut pro reparatione hominis lapsi necesse fuit deum hominem mori: ita necesse est ad reformandum hominem secundo lapsum post baptismum rursus iesum christum occubere. quia peccatum destrui non potest nisi morte filij dei. Dominicus. Sed nunquid christus iterum deus crucifigi iam factus immortalis. Nunquid non una mors sua sufficit ad totius orbis exhaurienda peccata. Raymūdus Sufficit eadem. sed quoties christus mystice immolatur quoties in expiationem scelearum nostrorum mors sua humili memoria reuocatur. Qui enim peccat rursus sibi dei filium occidit: et non potest huius scecleris veniam premereri nisi christi mortem iterum

80

Capitulum lxxvi.

reuolet et passionē suā in memoria portet deuotōe. et passiōe. fi
de. Quod quia paucissimi faciūt. iō pctm̄ regnat: et p̄nā oīs euacu
at. Dors em̄ xp̄i supat oīa pctā et expiat vniuersa: dū hō eā si
bi applicat p̄ mēoriā p̄nā mediāte. qd̄ dū fecerit ita illd̄ gratū
accipit xp̄s dñs tanq̄s si ip̄e eā p̄ se mortē ptuliss̄. atq̄ hoc mō
regenerat. renouat. rebaptizat. nō vndis baptismatis qd̄ itera
ri nō p̄t. sed roseo sanguine agni imaculati xp̄i. **Dominic⁹.**
Cū em̄ in h̄ lapsu post baptismū hō teneat nō solū itus ḡuiter
ingemiscere. s̄ etiā pdignā suis malis foris p̄niam agere. cūq̄
ip̄m pctm̄ sit infinitū et eternū. eo q̄ in deū optimū et missus sit.
q̄ est infinitus et interminabil̄: quō poterit hō fragil̄ et mortal̄
huiuscemōi p̄niam ad vngūē vsq̄ et plere. Quō poterit hō fini
tus rē infinitā terminare **Raymūdus.** In quolibet pctō morta
li tria oīa aduertere. Prīmū ē ip̄a offensa et p̄tēptus dei. **Se** Tria sunt in q̄
libet peccato
cūdo ip̄a op̄is neq̄cia q̄ penitus inordinata ē et fieri nō d̄z **Ter**
tio est id qd̄ est in pctō volūtariū: q̄ sunt p̄sensus. delectatio. et
rei pessime p̄placētia. Hec duo vltia sicut finita s̄ et terminūz
h̄nt: ita et penā merent̄ t̄palē et t̄minabilē. S̄ illud p̄mū p̄nias
exigit infinitā. **Uer⁹** q̄ oīs culpa solui p̄t p̄ displicētiā tanq̄s p̄
suū p̄rium. iō si hō ceperit detestari ex aīo malū qd̄ fecit. et assu
mere dolorē infinitū p̄ infinito offenso deo culpe et pene p̄pe
tue veniā obtinebit **Dominicus** Adhuc p̄manet qd̄ q̄rebā
Quō q̄s poterit accipere displicētiā infinitā. nunq̄d ad ip̄ossibile
nos obligat de⁹ **Raymūd⁹** Nō te obligat de⁹. s̄ tu teip̄m.
noli peccare et lōge a te erit obligatio ista infinita. S̄ agnosce
nūc q̄s sit hoī lapsu xp̄i miseratio neccāria **Nā** q̄ hō miserādus
nō p̄t in immēsus dolere nec culpā infinitā destruere. iō illi p̄
rogat passionē suā miserator xp̄s: q̄ cū sit infiniti p̄c̄ij facile cul
pā subruit infinitā **Et** iō mors xp̄i iūcta cū hoīs p̄nā culpā de
struit. put est offensa dei. **Uerū** q̄ culpa est etiā inordinata et
volūtaria. ideo debet ei pena t̄palis iuxta qualitatem culpe. et
hec reseruat̄ iudicio sacerdotis si est occulta. vel publici iudi
cis si est manifesta **Dominicus.** Hinc pulcre apparet q̄s ne
cessariū sit p̄nē sacramentū: in quo facta occulta cōfessione ta
le secretū iudiciū celebrat̄. **Sed** rogo te nunq̄d post factā con
dignā penitentiā hō xp̄ianus p̄stine redditur sanitati.

Dialogus Sextus

¶ Sicut baptismus dimittit re-

liquas p̄mi lapsus in carne: ita p̄n̄ia relinquit reliquas secūdi lap-
sus in aīa. z quomodo expiantur ¶ Capitulū. lxxvij.

Raymūndus. Dicā tibi ad tuā questionē qđ te scire oportet
at. Sicut se h̄z baptismus ad p̄mū lapsum: ita se h̄z peni-
tētia ad scđm. sed baptismus derelinquit reliquas in ip̄a carne vt
supra patuit: ita z p̄n̄ia relinquit nōnullas reliquas in aīa. Agno-
sce itaq; qđ post p̄petratū peccatū duo remanēt etiā ope trāseū-
te. scz offensa seu iniuria dei cui annectit̄ obligatio t̄p̄alis z per-
petue pene. Alterū: dispositio z inclinatio ad similes neq̄ciam
p̄petrandā. Actus em̄ humani eā habēt conditōem qđ sp̄ suas
in mēte relinquunt imaginē. ac p̄ hoc dū malū crebro iteratur
nascit̄ quedā cōsuetudo volūtaria malā opationē delectabilē
p̄summādi. Hoc gētilis poeta p̄siderans ita canit. Sed quia
delectat veneris decerpere flores. dicimus assidue: cras quo-
q; fiet idem. Ista aut̄ inclinatio seu habituatio viciū quoddam
est in aīa generatū: z hoc reliquas dicimus pctōz. In om̄i quip-
pe pctō fit auersio a deo: z cōuersio inordinata ad creaturas. z
istud totū vocat̄ mortale pctm̄. qz aīam mortificat z penis de-
stinat sempiternis. Verū dum hō auersus ad deū p̄ p̄n̄iam re-
dit: tollit̄ quidē mors aīe z pena gehenne. manēt tñ p̄pter cre-
bram quā habuit in creaturis delectatōem qđdam reliquie que
aīam egrā. languidamq; relinquūt vt non possit tota p̄tute in
amorē sui assurgere redēptoris: instar eius qđ cura alicuius me-
dici de portis mortis abstractus adhuc iacet valitudinari⁹ et
infirmus. eo qđ nondū mali corporis humores purgati sint.

Dominicus. Placet app̄ime qđ dicitis. Sed he reliquie qua
medicina poterūt queso purgari Raymūndus Tria sunt op-
tima remedia q̄bus ocuis repurgent̄ Primū est. crebra. volū-
taria. fidelis. z verecūda p̄fessio. qđ q̄nto fuerit frequētius cū ge-
mitu repetita: tāto efficacius medelā egro cordi largit̄. Secū-
dū est deuota eucharistie māducatio. Nā ex quo he reliquie vi-
ciose impediūt animā ne possit in xp̄m p̄ amorē assurgere (p̄pa-
rant̄ em̄ pigris frigidisq; humoribz) z qz sacramentū eucharis-
tie est sacramentū amoris z ignis: z cibz ardētissime charitatis

Nota h̄z pec-
catoz reliquas.

Nota quō re-
liquie purgātur.

81

Capitulum lxxvij.

ideo dū sumit̄ ab aīa languēte frigida et indemota quicqd̄ illic
viciosum est suo igne p̄burit: et inclinatioibus p̄stinis expulsis
habitus inserit optimos et p̄mis longe p̄trarios. Hoc mō aīa
purgat̄. illuminat̄. perficit̄ vt iā nō sit qd̄ ante fuerat. Preterea
p̄ hoc sacramentū hō maxime vnitur morti et passionib; xp̄i: q̄
oīa mala n̄ra citius expellūt: ac p̄inde hō p̄sequitur nō solū cul/
parū verūctiā penarū et reliquiarū purgatoēs. **Dñicus.** Hinc
optime liquet q̄ ex quo hō p̄t frequēter cadere in mortale pec/
catū. iō d; se diligēter exercitare in istis duob; sacramētis. Nā
p̄ p̄niam hō resurgit a lapsu et vitā recuperat et amicitia dei: et p̄
eucharistiā p̄tra reliq̄as vires resumit sp̄iales et fortitudinē ac
robur multiplicat. Sed nunc de tertio remedio aliqd̄ dicito.

Raymundus. Tertiu est voluntaria tribulationū p̄pessio. Nota de tribu-
lationū volūta-
ria p̄pessione
Tribulatio eī et afflictio retrahit aīam a carnis delicijs. a mū-
di oblectatōib;. ab inordinatis rerū periturarū amorib;: et tāq̄
in camino ardēti aīam purgat et clarificat. Dū em̄ quasi q̄dam
flagello cogit̄ ab amore rerū visibiliū recedere ardētius et expe-
ditius p̄git in amorē dei. Porro amor dei dū fuerit tribulatōi-
bus admixtus reddit eas leues. portabiles. volūtarias. iocū-
das. meritorias. et supra modū aīam repurgātes. Atq; hoc pa-
cto aīa roborat̄. illustrat̄. pficit̄. et inflāmat̄. et cū xp̄o inseparabi-
ter vnit̄. **Dominic⁹.** Nunqd̄ ad purificandā aīam solus suf-
ficit amor xp̄i: nisi etiā tristissimus iste aduersitatū fornax asso-
ciet̄. **Raymūdus.** Nō utiq;. Aīa em̄ hūana cū habeat libe-
rū arbitriū nō cogit̄ ire ad xp̄m nec a suis abcedere voluptati-
bus nisi ip̄a velit. At qm̄ delectatōes aīam ligāt cū sua carne:
ideo ip̄a tribulatio iā oīno necāria est: q̄ instar mallei pcutien-
tis aīam cogat ad xp̄i amorē p̄perare atq; inherere. **Dñicus.**
Inuēti sūt aliqui nōnulli innocētes atq; optimi viri q̄ magnis
sunt aduersitatib; examinati: nunqd̄ istis fuit tribulatio necā-
ria cū nihil haberēt qd̄ purgaret̄. **Raymūdus.** Difficillimū
est aliquē tam innocētem p̄ducere in mediū q̄ oīno nihil in se
habeat qd̄ emundet̄. cū in multis deliqr̄imus oēs. Sed esto
Est tñ sp̄ tribulatio necāria et ad purgādos viciosos affectus
vt in penitētib;: et ad tenacius aīam xp̄o glutinandā et feruētī-
us vniendā vt in innocētib;. Hoc igit̄ firmissime obserua. q̄ si

Dialogus Sextus

cut sacramēta sunt aīe neccāria ad salutē: ita ⁊ tribulatōes sunt
necessarie instar ignee fornacis cū suis follibus vt aurū exami
nēt. purgetur. illustret̄ Dominicus Libēs assentioꝝ sermo
nibꝝ veritatis. Sed dicitō mibi. cū multi hinc exeant nouiter
penitētes: de quibus certum est qꝫ nondū ad purum excoꝝerint
scoriā peccatoꝝ. nec ad liquidū scelerū suorū reliquias purga
uerint. Quid rogo de istis in alia vita futurū reris. Nunquid
damnabunt̄. Sed sunt penitētes: nūquid ad gloriā trāsserē
tur. Sed adhuc sunt in reliquijs ⁊ fecibus suorū scelerū p/
fluentes Raymūdus. Ecce hec questio tua cogit nos om/
nino post hanc vitā locū ponere purgatoriū. Cū em̄ culpe de
beat̄ plena punitio (hoc quippe exigit diuina iusticia) iō om̄is
anima q̄ nō est in hac vita sufficiēter punita anteqꝫ trāseat in
cōsortiū dei: ⁊ illā serenissimā ⁊ oīpotentis faciē possit aspicere
necē habet in alia vita puniri. tribulari. atqꝫ ita purgari. Verū
quia diuina iusticia est in summo gradu iustissima ⁊ seuerissi
ma ⁊ maloꝝ dūctissima psecutrix. iō mala q̄ p̄ semetip̄m de
us punit post hanc vitā tanta aiaduersione penarū psequit̄ vt
nulla mens id possit aliq̄tenus cogitare Idcirco illa aīa q̄ suf
ficiēter nō purgat̄ in curia miscōdie dum hinc exit cadēs in ma
nū iusticie amarissima expietur tormēta oībus huiꝫ mūdi acer
bitatibꝝ grauiora. Et q̄nto p̄fundius trāscuntū rerū delecta
tōes in aīe medullas penetrauerint: tāto ad intima tormēta il
la descēdent. Quod em̄ tenacius p̄cretum est acriori eget p̄fri
catiōe. At qm̄ oīs purgatio fit p̄ suū p̄riū. iō sicut aīa est in blā
dis voluptatibꝝ inq̄nata: ita acerbissimis ignibꝝ expurgabit̄.
nō tū sine amore dei in aīa exīte sine q̄ nulla tribulatio eē p̄t sa
lutifera Dñicus. Q̄nto satius q̄nto faciliꝫ eēt hoī in hac
vita sua delicta mūdare q̄ ill' intolerabilibꝝ supplicijs īfeliciter
reseruari. vbi est ⁊ cruciatus amarior. ⁊ pena p̄ductior. Sed
nos ceci vecordesqꝫ p̄tutē p̄nie vite huiꝫ dissimulātes aut ne
sciētes eā vsqꝫ ī aliā vitā nō sine max̄io dispēdio n̄ o differimꝫ

Que sunt illa q̄ possunt inducere

re hoīem lapsum ad penitentiā ¶ Capitulū. lxxviij.

Raymūdus. Vex tu dicitis. oēs ad p̄niā segnes sumus

Nota de pur
gatorio igne

Capitulum lxxviij.

eo q̄ ignoremus magnitudinē virtutis eius Unde si non tibi videtur importunū: introducā breuiter aliq̄ incitamenta que boiē dirigāt ad p̄niam **Dominicus.** Queso vt id oc̄ fe-
ceris **Raymūdus.** Prīmū qd̄ boiē puocat ad p̄niam est: q̄ ipsa p̄nā sup̄ modū placet altissimo deo. Nā cū deus nihil aliud detestat q̄ ip̄am pct̄i maliciā. eo q̄ sup̄ba ceruice contra deū rebellē se erigit: idcirco is summe venit in grām dei q̄ toto corde. ore. atq; ope pct̄m̄ ipugnat. pfundit. destruit. explodit. Atq; iō p̄nā spūs tribulati est acceptissimū sacrificiū deo et suaue fragrās in p̄spectu eius. Scdm̄. p̄ p̄nā; hō nō solū placet deo. sed etiā vniuersis amicis dei. Quia gaudiū fit angelis dei sup̄ vno pct̄ore p̄niam agēte. Tertiū. hō p̄ p̄nā; q̄ erat penitus destruct⁹ ⁊ pditus ⁊ eterna morte pemptus: repatur. v̄nificat̄. saluat̄. ⁊ se suo cū gaudio restituit creatori: in eū finē d̄rigēdum ad quē pditus ⁊ redēptus fuerat. Quartū. p̄ p̄niam hō p̄tingit ad visionē dei. summi dei. eterni dei. P̄nā em̄ est p̄cipuū atq; optimū quo cor hoīs mūdat̄ qd̄ solū p̄t̄ videre d̄gū Jō beati mūdo corde: ip̄i em̄ deus videbūt. Quintū. maxime inducere nos d̄; ad p̄niam oculus diuine circūspectōis q̄ oīa secreta hoīs intuet̄. Deb; igit̄ summo pe p̄timefcere ne teneat ī corde suo inimicū dei. ne ip̄m hospitet. nutriat. diligat. defendat. Quis hoīm in regno hispanie auderet hospitiū recipe et enutrire capitalē aduersariū regis ip̄o p̄nte. vidēte. p̄dicēte. q̄s auderet ingredi domū regis ⁊ portare atq; obijcere ocul̄ eius imaginē depictā inimici sui. Quis rursus tā inḡtus auderet vi- uere de mēsa regis: ⁊ ip̄o sciēte alere in hostē suū. Pertimescat igit̄ hō pct̄or ne si deo vidente hostē suū hospitiū cordis rece- perit vltionē expiat̄ amarā ⁊ cū ip̄o hoste in abyssum rotef̄ in- ferni **Dominicus.** Quis nō miref̄ indulgētissimā dei clemē- tiaz q̄ videt nos q̄tidie suos hostes hospitiū recipe. amare. nu- trire. defendere. ⁊ tñ dulcis miserator p̄cit nobis. ⁊ insup̄ nos fouet. defendit. p̄tegit Hos suis fauimus inimicis. ⁊ diabolo suasozi p̄tinacit̄ inheremus: ip̄e nos expectat. puocat. ⁊ ad ve- niā clemēter inuitat **Raymūdus** Sextū. ad p̄niam nos iui- tat iustissima ⁊ acerbissima pct̄oz punitio: q̄cqd̄ aut corde aut voce aut ope peccauim⁹ necē ē añ dei hoīs tribunal examiat̄

Dialogus Sextus

examinatū vero districtissime puniri. Septimū ad pñiaz nos
puocat certitudo mortis et hore mortis incertitudo. Jō hō pec
cator multo est oī amēte ac furioso demētiōr q̄ in tāta ambigui
tate et incertitudine labilis vite: audet ad vnā horā in suis sce/
leribz pmanere: exponēs se infelix eterne mortis piculo. Octa
uū. ad pñiam nos impellit p̄ciosa mors xp̄i et roseus sanguis
eius q̄ in remediū pctōz effusus est. Nec mors hic sanguis il
li nō pderūt ingrato q̄ pñiam agere p̄tempserit. qui clamantē
xp̄i sanguinē et ad grām inuitantē surda aure trāsierit: cui eter
na dānatio verūssime manet et suppliciū sempiternū. Domi
nicus. Stupēdum p̄fecto est quō possit hō vltra suū diligere
pctm̄ p̄ quo deus et mortē ptulit et sanguinē fudit. Quō pōt se
ip̄m p̄ferre malū q̄ nullas extra se res vult hēe corruptas. non
domū. nō vestē. nō vxores. Quid tā morte dignū q̄ aīam eter
no victurā contēnere et res cito pituras amare. terrena sectari
et celestia negligere. extra se oēm operā impendere: et ad seip̄m
nō semel iūfrosūm aduertere. pulcrē oīa foris disponere: et in
tērnū decorē p̄ nihilo hēe. aliaz rez damna reformare: et ppri
os defectus inemēdatos dimittere. ab alijs iusticie debitū exi
gere: et nullā sibi ip̄i iusticiā p̄rogare. a nemine noceri velle: et se
ip̄m p̄tinue iugulare. alias res oēs velle cognoscere: et seip̄sum
nolle respicere. Sed cōprimo zelum meū. tu vero ad alia que
restant sacramenta progredere.

De quinto sacramēto quū est ex

trema vnctio: p̄ quā dāf hoī bñ esse et grā ¶ Capitulū. lxxix.

Raymūdus. Post sacramentū pñie (de q̄ nūc satis diffu
se locuti sumus) seq̄tur extreme vnctōis sacramētū. p̄ qd̄
hō recipit bñ esse. qz disponit et p̄parat ad sanctā sanitatē et vi
gorē spūalem. Curat em̄ hec vnctio oēm languorē et morbum
aīe. et reliq̄as oēs eliminat: et nōnunq̄ etiā corpis egritudines
sanat. Dominic⁹. Sed q̄re vocitat̄ hoc sacramentū vnctio
extrema. Raymūdus. Quia extremo vite tpe hoī infirmāti
et mori incipienti tribuit. Ex q̄ em̄ necē est hoīem hinc exire. et
ad eternā requiē quā p̄ pñiam meruit p̄ficisci. et qz aīa a sua car
ne grauat̄. trahit̄. inficit̄. maculat̄. et debilitat̄: iō indiget nouo

Capitulum lxxix.

vigore vt in taz gñi agone mortis nō succūbat. nō titubet. nō desperet. sed magis in dei amore roborē z xpi desiderio copulet. Duo q̄ppe p̄cipua sunt q̄ aiam impediūt ne recto tramite puolet ad deū. vnū est debilitas q̄dam ex pctō derelicta. aliud est p̄geries multozū venialiū pctōz q̄tidie exaggerata. Propt̄ hec duo mala remouēda dat̄ extrema hec vnctio p̄ quā aie debilitas roborat̄ z pctm̄ oē veniale diluit̄: ita tñ si deuote illam vnctionē hō recepit z mentē suā ad deū p̄uerterit. Dominicus. Nūc q̄so paucis ostēdito qd̄ hec visibilis vnctio interius opetur Raymūdus. Sicut exterius vides q̄ndā fieri medicatiōem cū oleo in egrotātis corpe: ita significat̄ q̄ introsum aia p̄ dei grāz curat̄: z vt ad celū velocius euolet roborat̄. Preterea. ex q̄ mors ingressa est p̄ fenestras nr̄as: ideo fit vnctio in septē corpis ptibz. Ungunt̄ em̄ oculi. aures. nares. manū. pedes. labia. z renes: vt significet̄ ip̄am aiam hoc sacramēto disponi ad plenitudinē sanitatis deletis pctis oibus. q̄ his septē corpis ptibz p̄mittunt̄. Preterea sicut oleū nō mixtū nitidū est et serenū: ita hec vnctio q̄ fit simplici oleo p̄sciaz hoīs mundā facit z dei grā refulgentē. Verū. qz p̄ hoc sacramētū fit curatio venialiū pctōz: iō nō dat̄ puulis q̄ ignorāt pctm̄. Et qz in hoc sacramēto requiritur deuotio sursum leuās: ideo nō d̄z dari nisi q̄ deuote id postulāt mente ad supna porrecta. At qm̄ datur p̄ modū curatōis: iō nō tribuit̄ nisi multū infirmantibz. vt exterior q̄si medicatio interiorē aie medelā significet Dominicus. Quz p̄ huiuscemodi vnctionē corpalis infirmitas raro adiuet̄. quare hoc tali signo qd̄ falsum videt̄ res verissima demonstrat̄. Raymūdus. Licet tali vnctiōe morbus corpeus nō sanet̄. nō tñ p̄pterea signū est falsum. qz nō dat̄ ad corpoream curatōem. s̄ vt sit signū. q̄ sicut oleo corpus egrotū p̄ngitur: ita egra intus aia spūscī crismate irrozať p̄ qd̄ ipsa roboratur. vegetat̄. alleuiat̄. tranq̄llatur. letificat̄. z vt moribūdi corpis molestias fortiter p̄ferat solidat̄. Hinc nūc breuit̄ aiaduerte inter p̄firmatōem z istā vnctionē pulcrā dñam. Confirmatio p̄ficiť in oleo z balsamo. vnctio aut̄ in oleo solo. Illa in verbis fit indicatiuis. ista in verbis deprecatiuis. Orō em̄ egris necessaria est morituris: z ad dei terribile iudiciū miḡturis. Pre

Nota qd̄ hec vnctio iterius operatur.

D 6

Dialogus Sextus

terea illa fit signo scō in medio frontis: ista in septē corpis pti-
bus. Illa datur tpe sanitatis: ista aut tpe male valitudinis. Il-
la et adultis dat et puulis: ista solū datur adultis. Dominicus
Breui admodū sermone sufficiēter huius sacramēti virtutē at-
que necessariam vtilitatē explicasti: vt merito oīs qui in mortē v-
gēt illud debeat toto corde deuotus exposcere. recipere. cōple-
cti: quo reliquie leuant. venialia dimittuntur. aīa roboratur. et
ad ingressum regni celestis coaptatur.

Sextū sacramentū est ordo per

quod charact' impmit spūalis ptātis sacramēta salutis ministrandi

Raymūdu Sicut iā satis aīaduertisti ¶ Caplm. lxxx.

¶ Quia ista sacramēta quā nūc tractauimus sūt hoī lapsō necessaria
ita necessariū est aliq̄s esse hoīes quibet hec possint sacramēta p̄fice-
re et ministrare. Vex. quia hec sacramēta sunt xp̄i: et nullus pp̄ria
auctoritate p̄t res alienas disp̄sare: iō necē est vt xp̄s ordinet
v̄ros aliq̄s quibet sua possint sacramēta hoībus in cōe distribuere
Est igitur necessaria ptās in terris disp̄sandoz sacramētoz xp̄o
dño id largiēte. id ordināte. Dñicus. Hinc ego duo esse ne-
cessaria hoībus ad salutē intelligo. Prīmū est ip̄a gr̄a p̄ quam
regenerant et p̄ficiunt. scdm̄ est huius gr̄e p̄ sacramēta ministrandi
officiū. Et in his duobz totū p̄sistit humane salutis p̄plemen-
tū Sicut em̄ ad generatōem hoīs p̄currūt deus creator et hō
genitor (hic nēpe carnē administrat et deus aīam) Ita in hoīs
regeneratōe p̄ sacramēta quibet res sūt visibiles p̄currūt etiā deus
et hō. nā hō administrat corpalem sacramētoz subam: et deus
inuisibile gr̄am. Sacramentū em̄ tenet modū corpis: et gr̄a ē
sicut inuisibilis aīa. Et sicut in naturali generatōe pater hō cor-
pus tribuit: sed aīam donare nō p̄t. ita ptās ministrandi res sa-
cramētoz visibiles dari potuit hoībus. sed ptās gr̄am crea-
di seu cōferendi penes solū residet saluatozē. Sed quare hoc sa-
cramentū (de quo nūc agimus) vocat̄ ordinis sacramentum.

Raymūdu. In isto sacramēto quādam gr̄adis auctoritas et
honoris ptās aliq̄bus viris tribuit̄ qua sup̄ ceteros hoīes al-
tius eleuant et quibusdā gradibz attollunt. Ubi aut̄ est vnus al-
tero superior illic ordo sit necē est: quod inter xp̄ianos vnū attollit

Duo sunt hoī
necessaria ad sa-
lutem.

Capitulum lxxx.

sup̄ alterz. Sicut em̄ oīa mēbra hūani corpis in hoc pueniūt q̄ viuūt. q̄ calēt. q̄ nutriunt. q̄ mouent: longe tñ dñt penes officia singul' distributa. Ita oēs xp̄ifideles in fide. spe. z charitate pcurrūt. s; dignitatis ptās vnū eleuat sup̄ aliū. Et iō xp̄iana gentē in duos necario pplos subdiuidim⁹. vnus st; laici. z vn⁹ clerici. Et qm̄ clerus distributōe sacramētorū xp̄o p̄ime appropinqt. iō ē laic⁹ dignior. sublimior. nobilior. **Dñicus** Intelligo ordinē. cupio tñ nosse q̄re hic ordo dat p̄ modū sacramēti: z an h̄ sacm̄ recipiēti grāz largiat̄. **Raymūd⁹** Ex q̄ sacramētoz mīstri debēt ab alijs separari z attolli. iō necariū est vt h̄ fiat p̄ aliq̄ signa manifesta. **Nā** sicut xp̄ianus dū sepatur p̄ baptisimū a nō xp̄iano recipit characterē in aīa idelebile: ita dū hō xp̄ianus accipit tā grandē ptātē sup̄ ceteros vt possit sacramēta p̄ficere z p̄ferre imp̄mit̄ ei character imortalis p̄ aliq̄ signa manifesta. atq; iō oportuit vt tal' ptās p̄ modū largiat̄ sacramēti. **Dñicus.** Sed nūqd̄ iste character impressus dū ordo p̄ferit grā dici d; **Raymūdus.** Licet iste caract' sit res inuisibil' q̄ie imp̄ssus: nō tñ est grā. s; est qdā spūalis ptās a xp̄o collata q̄ in eternū deleri nō p̄t. **Nā** qz ali; xp̄iani assumilant xp̄o p̄ grāz. iō o; vt vltra hanc grām quā etiā isti in alijs sacramētis recipiūt aliud qdā ip̄is in aīa imp̄mat̄ p̄ qd̄ sup̄ alios eleuent̄ et xp̄o p̄ pinq; p̄penē. Idcirco quīs hmōi hō pdat grāz sibi collatā nō tñ iō p̄dit hāc inuisibile ptātem: q̄ illi vt caract' indelibil' p̄seuerat. **Dñicus.** Sed quō p̄bas rogo q̄ ista ptās nō possit amitti. **Raymūd⁹** Ista ptās mīstrandī sacra nō dat̄ his q̄b; dat̄ p̄pter seip̄os s; p̄pter alios q̄b; necē est ex sacramētis accipere grāz. iō o; vt et si hī mīstri suā grāz peccādo p̄dāt. nō p̄dūt tñ in delebile ptātē. **P̄terea.** si clericus posset suā amittere ptātē: dāna maxia xp̄iano pplo puenirēt qz oīs tūc salus vel p̄ditio ad bonitatē vl' maliciā p̄deret sacra donātis: eētq; nimis ifelicit̄ nre puīluz sanitati. **P̄terea** ordo sacerdotal' q̄ ē int' oēs p̄ncipalior magnā h; cū libero ar. p̄cordiā. **Nā** sic; libez ar. ē imortale: ita z sacerdotiū. Et sic; libez ar. etiā si fuerit corruptū ē tñ naturalr p̄ ceteris creaturis deo p̄xim: ita z sacdos quīs sit vicio sus z scelerib; plen⁹: i ptātē tñ q̄ fungit̄ sp̄ p̄manet xp̄o p̄p̄iqu⁹. **Nā** ex q̄ sacerdos nihil grē in aīa tribuit. s; foris spēs visibiles.

Quo ordo sit sacramentum

Quo sacramentū ordinis grām nō largitur. s; potestatem.

Nota characterē ordinis in delebilem

D i

Dialogus Sextus

administret. iō sua vel bonitas vel malicia nihil efficit ad sacramenti virtutē. ita tñ dū faciat sicut fieri xps instituit. Quēadmodū em̄ hō eque generat siue sit bonus siue malus: et deus eqli- ter animā donat: ita bonitas et malicia sacerdotis nihil impedit qñ deus optimus sp̄ det grām sacramētis. Hinc etiā pz qz hō aliqs xpianus a sua grā relapsus p̄t nihilomin⁹ recipe ordinis sacramentū. qz nō prereq̄rit bonitatē psone. sed solū sufficit qz sit xpianus **Dominic⁹.** Quantū ego psidero ptās que in sacramēto ordinis p̄ferē sicut hoīs grām nō exigit: ita etiā nemī nē meliorē reddit. Puto tñ qz huiuscemōi mīster sicut ceteros añcedit altissima ptāte: ita etiā dz magna sanctitate p̄cedere. qz als tā magnifica sacramēta nō poterūt ab eo digne mīstrari.

Raymūdus. Recte arbitraris. Qui em̄ res sacrosac̄as admīstrat tenet ipse et scūs et bonus h̄ri. alioqñ in suā p̄niciē et p̄ditōem elaborat. Quantū tñ attinet ad sacramentoz p̄tutē nihil officit alijs si malus et indignus fuerit. Hoc tñ verū est qz si is q̄ ordines recipit fuerit in grā copiosi⁹ illi grā cumulat. si malus fuerit in suā quidē p̄niciē cōsecrat. sed tñ p̄manet p̄secrat⁹ et nō magis p̄iudicat sacramētis q̄ malus apothecari⁹ optis a se cōditis medicinis **Dñicus.** Hinc luceclari⁹ apparet qz is q̄ vult recipe xpi grām in sacramētis nō dz ministrātis maliciā cogitare: cū nullā tribuat sacramētis virtutē. nō magis q̄ apothecarius q̄ medicinam conficit. qui tamē nō dat herbis virtutem neqz radicibus.

¶ **Sacramentū ordinis p̄cipua-**
liter respicit et ordinat ad sac̄m eucharistie ¶ **Caplm. lxxxi.**

Raymūdus. Nūc sup̄est vt breuiter dicamus hui⁹ sacramenti respectū. Lū em̄ certissime cōstet qz sacramētum eucharistie sit summū et maximū oīm sacramentoz. eo qz ibi cōtineat totus xps deus et hō. iō sacramentū ordinis e director et p̄cipue respicit ptātem q̄ dat supra sac̄m corporis et sanguis xpi. et p̄pter hoc est p̄cipalr institutū. Et qz hui⁹ ptātis gradus est vltim⁹. iō necē est ascēsum ad hūc fieri p̄ alios ḡdus. hoc est ptātes alias inferiores donec pueniat ad summū. Tinctoz em̄ aūqz ponat in pāno crudo vltimū colorē ac nobilissimū: p̄mū

85

Capitulum lxxi.

inferit alios colores minus nobiles qui viā faciāt ad colorē vltimū. Et iō ad sacerdotiū sex gradibz ordinatis fit sensim ascēsus. Primus g̃dus est ptās ostiarij. secūndus lectoris. tertius exorciste. quartus accoliti. quintus subdiaconi. sextus est diaconi vltimus sacerdotis. Et qz tales psone ab alijs distinguūtur z eleuant. iō oportz qz sit q̃dam d̃ntia visibilis. z iō añ oīa tonsura p̃cedit: p̃ quā tanq̃s in signo a laicis sepantur. Verū qz sacerdotiū (vt iā diximus) libero arbitrio p̃patur. iō sicut liberū arbitriū est deo p̃ximū p̃ naturalē virtutē: ita sacerdos ē sacramēto eucharistie maxie ppinquus p̃ ptātem sacerdotale. Itē sicut oēs creature p̃ libez arbitriū ad deū copulant. ita oēs inferiores gradus p̃ sacerdotiū sacre eucharistie cōiungunt. Et sicut hō cōtinet in se oēs creaturas: ita z sacerdos p̃ter sex gradus oēs etiā xpianos. Itē sicut ptās liberi arbitrij ē sup̃ alias ptātes naturales: ita natura sacerdotalis glie oēs supat virtutes spūales. Itē. sicut p̃ primū hoīem quē fecit deus multiplicauit alios hoīes: ita p̃ primū sacerdotē xp̃m quē deus instituit alios multiplicauit sacerdotes **Dominicus.** S; nunq̃d p̃pter solā eucharistiā est sacerdotis ptās instituta **Raymūndus.** Nō p̃pter solā eucharistiā. sed tñ (vt dixi) p̃ncipalr p̃pter eā. Huic aut̃ ptāti iudiciaria ptās q̃ in sacramēto p̃nēnciaria est copulat. qz nemo p̃t digne sumere eucharistie sacramētū nisi p̃us a pctō soluat. Et sic sacerdos sedario recipit ptātes iudicādi z absoluēdi. q̃ ptās clauis vocat. eo qz itromittat hoīes ad xp̃i corpis sacramētū. ad xp̃ianoꝝ p̃sortiū. z ad regnū celorū **Dominicus.** Placet qd̃ dicis. s; est aliud q̃ddam qd̃ me pmouet. Cū nullus xp̃ianus possit sib̃ip̃i dare ptātem sup̃ sacramētū corpis xp̃i: iō videt̃ oportere eā ab alio q̃dā supiore recipere. z qz nō est p̃cedere in infinitū. idcirco oz sistere in aliq̃ maxio sacerdote sup̃ quē nemo sit **Raymūndus.** Dixi paulo añ oīa sacramēta p̃fluere a xp̃o maxio sacerdote **Alex** qz oportuit illū ascēdere in celū: iō p̃ seip̃m aliq̃s magnos p̃stituit sacerdotes q̃bus ptātem p̃tulit alios ep̃os z psbyteros ordinādi. z vnū pre ceteris loco sui vicariū p̃stituit q̃ h̃ret p̃minentia lōge sup̃ alios: in q̃ tanq̃s in vno capite oēs xp̃iani fidelr vnirentur **Hic ē petrus ap̃ls z oēs summi p̃ntifices sui seq̃ces.** qui gerit

Dialogus Sextus

personā xp̄i: qui h̄z vniuersalē pt̄atem ⁊ illuminatā sacramētū or-
dinis p̄ferendi ⁊ oīa pct̄a penitentiu xp̄ianoz ⁊ oīa scelera iu-
dicādi: absoluedi: donādi. **Dñicus.** Egisti satis q̄stuncule
mee. **Uex** qz paulo añ in laicos et clericos xp̄ianū pplm pt̄itus
es. iō cogoz estimare int̄ laicos etiā inueniri aliquā ordinis po-
testatē p̄ quā vnus sup̄ altez eleuet̄ sicut nūc in clero demonstra-
sti. Videmus em̄ sup̄ opifices ⁊ mercatores eleuari ciuiliū cau-
sarū iudices. tū milites: tū barones: tū comites. dein duces ⁊
reges donec venias ad impatorem qui caput est oīm.

De septio sacramēto qd̄ est m̄ri-

moniū: p̄ qd̄ datur bñ esse ⁊ gratia ⁊ remediū cōtra peccatum.

Aymūdu Si cupis ordinē pt̄atis ¶ Capitulū. lxxxiij
laicalis plenius agnoscere lege libzū meū vñ iste trāsum-
ptus ē: nos ad finē p̄perātes neccārys tm̄ h̄ int̄dimus imora-
ri. Pauca igit̄ nūc de sacramēto m̄rimoniū eloq̄mur. Cū dñs
deus p̄m̄t̄ hoīem p̄ditū in paradiso posuisset: p̄tinuo seiaz de
sua carne formatā illi in m̄rimoniū copulauit: vt p̄ hanc p̄iun-
ctionē visibilē alia copula inuisibil̄ (q̄ est hoīs cū deo ⁊ in q̄ sa-
lus hoīs p̄sistit) mōstraret̄. Propter duas itaqz rōes de⁹ hoc
sanxiuit m̄rimoniū. **Una** vt eēt generādis multiplicādisqz hoī-
bus aptissimū instrumētū. **Altera** vt eēt p̄iūctōis inter deū et
hoīez visibile signū. **Uex** vt ista posterior copula hoīs cū deo
p̄fectius ab hoīe notaret̄. iō duas a p̄ncipio fecit de⁹ mirabi-
les p̄iūctōes. vnā q̄ sociauit aīam cū carne: ⁊ ista est natural̄
et vnā q̄ coniūxit virū cū muliere: ⁊ ista est volūtaria ⁊ sacramē-
talis. **Ista** p̄ma p̄iūctio est signum: ⁊ iō est sc̄da nobilior p̄ma.
Nā sicut aīa est dignior sua carne: ita vir sua muliere. **Ite** sicut
vna aīa vnā tm̄ h̄z carnē: ita vn⁹ vir vnā tm̄ mulierē. **Ite** sicut
aīa nō p̄t a sua carne nisi morte iterueniēte separi: ita vir ⁊ mu-
lier nisi p̄ mortē diuidunt̄. **Dñicus.** Quātū ego aīaduerto:
sicut p̄ma cōiūctio est p̄cipue signū sc̄de: ita ista sc̄da est signū
tertie q̄ est cōiūctio aīe seu humane nature cū creatore: que ē
oīm maxima ⁊ p̄stantissima: sine qua incassū cetere estimātur.
Nā sicut caro p̄ aīam: ⁊ feia p̄ virū sublimant̄. viuificant̄. no-
bilitantur: ita humana natura attollit̄ ⁊ vehemētissime dignū

Propter duas
rōnes de⁹ m̄ri
moniū istituit

86

Capitulum lxxxij.

ficatur p copulā federis q̄ creatori cōiungit̄ Raymundus. Sicut ergo due sunt cōiunctōes visibiles: vna aīe cū carne: z altera viri cū muliere: ita duas nūc q̄so copulas spirituales itel lige q̄bus humana natura p̄t cū deo sociari. Una est instar aīe cū carne: z fit p vnionē personālē qua deus z hō in xp̄o conue niūt in vnitāte p̄sone. Alia est instar viri cū muliere. z fit p vo/ luntariā pronāq; dilectōem qua etiā sponsa suo sponso salua/ tori strictis amplexib; copulat̄. Et sicut de cōplexu maris z fe mine nascunt̄ filij naturales: ita ex copula xp̄i cū ecclia filij ge/ nerant̄ quotidie spirituales. Et sicut mulier est formata de viro ita ecclesia de xp̄o. Et sicut vir z mulier habēt in natura cōfor mitatē: ita xp̄s ecclie p̄formāt p suam humanitatē. Et sicut in ter virū z mulierē est summa dilectio z sunt cor vnū z aīa vna: ita ecclesia xp̄m z xp̄s amat eccliam. z tradidit p ea in mortem aīam suā. Præterea sicut sp̄s ornat z decorat sp̄sam suam ita z xp̄s sp̄alibus monilib; intus decorat ecclesias. Itē sicut sponsus sp̄sam suā ne lasciuat castigat: ita et xp̄s eccliam. Et vt oīa in vnū conferā: sicut se habet bonus sp̄s ad suā sp̄ sam: ita christus ad suā se gerit eccliam. Dominicus. Pulcra vtriusq; ad inuicē matrimonij p̄paratio. Sed q̄ rōne obsecro sacramētū matrimonij inter alia noui testamēti sacramenta numerat̄. cū ip̄m ātiquū sit z nō nouū Raymūdus. Sacra mentū m̄rimonij sicut a p̄ncipio fuit institutū ad significandā p̄mā cōiunctiōē sp̄alem q̄ fuit inter naturā humanā z crea/ torē: ita iā de nouo debuit institui ad significandā nouā copu lā que ē inter redēptā eccliam z saluatorē. Est igit̄ m̄rimoniū z antiquū z nouū sed diuersis respectibus. z ideo merito p̄t cuz ceteris sacramētis estimari Dominicus. Quā igit̄ m̄rimo/ niū est noue gr̄e sacramētū. z oē sacramētū certā dat grām z speciale aliqd̄ quo hō indiget adiutorij: rogo te vt dicas mihi quodnā est illud adiutorij gr̄e qd̄ in hoc sacramēto xp̄s dñs elargit̄ Raymūdus. Sicut ip̄e nosti in m̄rimonio dat̄ hōi facultas ex diuina institutiōe vt vtaf̄ sua p̄iuge ad sobolis pro creatōem. z ex p̄sequēti dat̄ etiā illic grā cū q̄ illud p̄uenient̄ fie ri possit. Qui em̄ recta itentōe z ad plū generatōez sac̄m reci piūt m̄rimonij: h̄mōi etiā grāz p̄merent̄ p̄ p̄cupiscētiā carnalē

Nota duas cō iunctōes sp̄ri/ tuales.

Nota que grā dat̄ in m̄rimo niū sacramēto